

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Katedra ústavního a evropského práva

Diplomová práce

Právo na užívání menšinových jazyků v evropském právu

Zpracovala: Karolína Pozníčková

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Monika Forejtová, Ph.D.

Plzeň 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci „*Právo na užívání menšinových jazyků v evropském právu*“ zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Plzeň, březen 2019

.....

Karolína Pozníčková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé diplomové práce doc. JUDr. Monice Forejtové, Ph.D. za vedení této práce a poskytnutí cenných rad při jejím zpracování. Dále bych také ráda poděkovala svojí rodině, za podporu při psaní diplomové práce a během celého studia.

Anotace

Diplomová práce se zabývá právem na užívání menšinových a regionálních jazyků v rámci Evropské Unie. Tato práce obsahuje právní úpravu ochrany menšinových či regionálních jazyků na regionální úrovni, tedy v dokumentech Rady Evropy. Práce se dále zabývá jednotlivými právy na užívání menšinových a regionálních jazyků v uvedených dokumentech. Další částí je analýza jazykového režimu Evropské Unie a popis jejích aktivit týkajících se programů na podporu jazykové rozmanitosti. V poslední části se pak práce zaměřuje na národní právní úpravu postavení menšinových či regionálních jazyků ve vybraných zemích Evropské Unie, a to konkrétně ve Španělsku, v České republice a v Itálii.

Abstract

The diploma thesis is focused on legal regulations of rights to use minority or regional languages in European law. This thesis includes the legal protection of minority and regional languages at the regional level, i.e. the documents of the Council of Europe. The thesis also contains individual rights given to the minority or regional languages speakers, protected by these documents. It also includes an analysis of the European Union's language regime and the European Union's activities to promote language diversity. In the last part, the thesis deals with the national legal regulation of the status of minority or regional languages in selected European Union countries, namely in Spain, the Czech Republic and Italy.

Obsah

Úvod.....	1
1. Menšiny a jazykové právo	3
1.1. Definice pojmu menšiny	3
1.2. Jazyková práva a jejich garance	8
1.2.1. Zákaz nucené asimilace	8
1.2.2. Menšinový jazyk v kulturním životě	9
1.2.3. Právo na užívání jmen v menšinovém jazyce	11
1.2.4. Právo na užívání nápisů a topografických označení v menšinovém jazyce	12
1.2.5. Právo na užívání menšinového jazyka před soudy a v úředním styku. 13	
1.2.6. Menšinový jazyk v médiích	16
1.2.7. Menšinový jazyk ve vzdělávání	17
1.2.8. Právo na neomezený kontakt	19
2. Menšinové a regionální jazyky v evropském právu.....	21
2.1. Evropská úmluva o lidských právech a základních svobodách	22
2.2. Evropská charta regionálních a menšinových jazyků	25
2.3. Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin.....	28
3. Činnost Evropské Unie na podporu menšinových jazyků	31
3.1. Instituce Evropské Unie a podpora jazykové rozmanitosti.....	33
3.2. Programy na podporu jazykové rozmanitosti	38
4. Právní postavení menšinových a regionálních jazyků ve vybraných zemích Evropské Unie	41
4.1. Regionální jazyky ve Španělsku	41
4.1.1. Vývoj postavení regionálních jazyků ve Španělsku	42
4.1.2. Regionální jazyky ve španělské ústavě	44
4.1.3 Katalánsko.....	46

4.2. Menšinové jazyky v České republice.....	50
4.2.1. Menšinové jazyky v Československu	51
4.2.2. Národnostní menšiny v Listině základních práv a svobod	55
4.2.3. Zákonná úprava.....	58
4.3. Jazyková rozmanitost Itálie.....	65
4.3.1. Historický vývoj postavení jazyků.....	66
4.3.2. Ústavněprávní a zákonná úprava	67
4.3.3. Jižní Tyrolsko.....	69
Závěr.....	73
Resumé.....	76
Conclusión	79
Seznam použitých zkratk	82
Seznam použitých zdrojů a literatury:	83

Úvod

Právo na užívání jazyka představuje jedno z nejvýznamnějších práv příslušníků národnostních menšin, neboť jazyk je nejen komunikačním prostředkem, ale jak se budeme moci přesvědčit v následující práci, představuje i součást lidské identity, a také jeden ze zásadních atributů národnostních menšin. Ne nadarmo se užívá přísloví: „Kolik jazyků umíš, tolikrát jsi člověkem.“ Na světě existuje přibližně sedm tisíc jazyků, přičemž více než polovině jazyků hrozí, zánik. Je potřeba, aby bylo o jazykovou rozmanitost náležitě pečováno, neboť představuje kulturní dědictví jednotlivých národů a užívání mateřského jazyka ovlivňuje vnímání světa každého jednotlivce. Právo je bezpochyby příhodným nástrojem k podpoře a dosahování uvedeného záměru, neboť jeho prostřednictvím může docházet k podpoře užívání méně používaných jazyků, tedy menšinových či regionálních, v soukromém, ale především veřejném životě. Prosazování užívání menšinových a regionálních jazyků má velký význam, poněvadž pouze užíváním jazyků v každodenním životě může být přítomnost těchto jazyků zachována a jazyky dále rozvíjeny.

Počátkem roku 2000 se začalo užívat motto Evropské Unie „Jednotná v rozmanitosti“, které vyjadřuje směřování členských států za stejnými záměry a cíli, a to za současného respektování a vzájemného obohacování se národními odlišnostmi jako je například kultura či právě jazyk. Vysoký počet národností přítomných v Evropské Unii, se samozřejmě projevuje i jazykovou rozmanitostí, jejíž ochrana patří mezi základní hodnoty Evropské Unie. Nesmíme však zapomínat, že původní záměr vzniku Evropské Unie byl čistě ekonomický, a k začlenění společných demokratických a lidskoprávních hodnot došlo až postupem času s nárůstem států žádajících o členství. Proto také značná část této diplomové práce bude věnována právní úpravě přijaté pod záštitou Rady Evropy, která se menšinové problematice začala věnovat podstatně dříve.

Systematika této práce spočívá v rozdělení na čtyři kapitoly. V první kapitole této diplomové práce se budu věnovat samotnému pojmu „menšina“ a pokusům o jeho definování v rámci mezinárodního práva. Jednak z důvodu, že z těchto pokusů vyplývají jednotlivá kritéria, dle kterých jsou skupiny ve společnosti posuzovány jako národnostní menšiny, či jednotlivci jako jejich příslušníci. Dále z toho důvodu, že tato kritéria se promítla i do právních dokumentů na regionální a potažmo národní úrovni. Nehledě na to, že jedním

z kritérií, které odlišují příslušníky národnostní menšiny od většinové společnosti, může být právě jejich mateřský jazyk. V uvedené kapitole také rozeberu jednotlivá práva na užívání menšinových či regionálních jazyků v různých oblastech života, jenž jsou zaručena Rámcovou úmluvou o ochraně národnostních menšin a Evropskou chartou regionálních a menšinových jazyků. V úvodní části druhé kapitoly bude stručně nastíněn vývoj postoje evropského práva k ochraně národnostních menšin a v dalších podkapitolách popsány jednotlivé evropské právní dokumenty, jež obsahují práva na užívání menšinových a regionálních jazyků, včetně kontrolních mechanismů jejich plnění. Tématem třetí kapitoly je činnost institucí Evropské Unie v oblasti menšinových či regionálních jazyků. Dále tato kapitola obsahuje příklady programů na podporu menšinových či regionálních jazyků, financovaných z rozpočtu Evropské Unie, a také organizací, jež spolupracují s institucemi Evropské Unie. Závěrečná kapitola je pak věnována postavení menšinových a regionálních jazyků ve Španělsku, České republice a Itálii. Obsahuje výčet menšinových či regionálních jazyků, které se v daných zemích vyskytují, historický vývoj přístupu států k národnostním menšinám a jazykovému právu, jejich ochranu na ústavní a zákonné úrovni, a v případě Španělska a Itálie i právní úpravu postavení jazyků na regionální úrovni, přesněji v oblastech Katalánska a Jižního Tyrolska.

1. Menšiny a jazykové právo

1.1. Definice pojmu menšiny

I přesto, že je téma mé práce užší a má se týkat především práv menšin v jazykové oblasti mám za to, že vzhledem k tomu o jak široký a obecně nedefinovaný pojem se jedná, je namísto úvodem věnovat určitou pozornost také samotnému pojmu „menšina“. Hned na začátku diplomové práce je tedy třeba se vypořádat s otázkou definice menšiny jako takové, kterou autoři věnující se ve svých publikacích danému tématu označují za spornou a problematickou.¹ Docent Harald Christien Scheu ji v knize *Menšiny a právo v České republice* řadí k nejsložitějším otázkám právní ochrany národnostních menšin.² Na první pohled se může zdát, že se jedná o jednoznačný pojem. O označení menšina si společnost jistě vytvořila určitou představu a občanům různých států se bezpochyby vybaví menšiny vyskytující se na jejich území, případně s nimi související problematika. Z pohledu práva je však její vymezení vcelku problémovou záležitostí, neboť v mezinárodním právu neexistuje žádná právně závazná úprava, která by obsahovala obecně uznávanou definici tohoto pojmu. Jak uvádí docentka Monika Forejtová ve vědecké práci *Mezinárodněprávní ochrana menšin: „...nadále existují natolik nesteré postoje států, jichž se problematika menšin úzce dotýká, že akceptace univerzální definice, je nadmíru obtížná.“*³ Leoš Šatava ve své knize *Jazyk a identita etnických menšin* označuje snahu o nalezení takové definice za „*utopickou*“.⁴

Neznamená to však, že by se v minulosti nevyskytly pokusy o provedení definice. Pokud hovoříme o ochraně národnostních menšin, první střípky se začínají objevovat již ve středověku a raném novověku.⁵ Výrazněji se pak potřeba

¹BARAŠOVÁ, Andrea, Jan KUKLÍK, René PETRÁŠ. 2010. *Aktuální problémy právního postavení menšin v České republice: Sborník příspěvků z odborného semináře menšiny a právo v České republice*. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 978-80-7440-036-0. Str. 12;

²PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1.,

³FOREJTOVÁ, Monika, 2002. *Mezinárodněprávní ochrana menšin*. Západočeská univerzita v Plzni. ISBN 80-7082-843-9. Str. 16;

⁴ŠATAVA, Leoš, 2001. *Jazyk a identita etnických menšin*. Praha: Cargo Publishers o.s. ISBN 80-902952-1-5. Str. 33

⁵TÜRK, Danilo, 2010. *Základy mezinárodního práva*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. ISBN 978-80-904209-9-1. Str. 147 (Autor uvádí: „*Smlouva z Osnabrücku, 14/24. 10. 1648, obsahuje v článku X toto ustanovení: Město Brémy se dostalo pod švédskou správu, avšak smlouva stanovila, že se Brémskému společenství bez zábran ponechávají jeho status, svoboda, práva a výsady v církevních a politických věcech.*“); DE VARENNE, Fernand. *The Linguistic Rights of Minorities in Europe*. In: TRIFUNOVSKA, Snežana. *Minority rights in Europe:*

ochrany menšin a snahy o její definování začaly projevovat v meziválečném období, kdy se mnoho příslušníků dříve velmi mocných národů ocitlo v pozici menšiny, která jim často nebyla příjemná, a někteří se odmítali s tímto postavením ztotožnit.⁶ Hovoříme o státech bývalého Rakouska-Uherska (příkladem je postavení menšin na území ČR, viz kapitola 4.2.), Osmanské Říše a o území států pod nadvládou Ruského impéria.⁷

K rozvoji úpravy ochrany národnostních menšin došlo zejména díky založení Společnosti národů roku 1919 Versailleskou mírovou smlouvou. Mezinárodní smlouvy učiněné v rámci Společnosti národů stanovily konkrétní práva určitých národnostních menšin.⁸ Společnost národů sice nebyla považována za příliš úspěšnou, hodnocení její činnosti a poučení se z jejích chyb však bylo významným východiskem pro pozdější vznik OSN.⁹ V rámci Společnosti národů pak roku 1922 vznikl Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti, který se stal prvním soudem na mezinárodní úrovni a jeho rozhodovací činnost sehrála důležitou roli v menšinové otázce a výkladu dokumentů o ochraně národnostních menšin.¹⁰ V roce 1930 se pak tento soud při rozhodování ve věci řecko-bulharských komunit následně vypořádal s otázkou pojmu „menšina“, když ji označil jako: „skupinu osob, které žijí v dané zemi či oblasti a mají svojí vlastní rasu, náboženství, jazyk a tradice a jsou spojovány touto identitou rasy, náboženství, jazyka a tradicí v pocitu solidarity s ohledem na zachování tradic, na vykonávání náboženství, na zajištění výchovy a vzdělávání v souladu s duchem a tradicemi své rasy a na poskytování vzájemné pomoci“¹¹ Dále soud při svém rozhodování také

European minorities and languages. The Hague: T.M.C. Asser Press, 2001. Str. 4an. ; SCHEU, Harald Christian, 1998. *Ochrana národnostních menšin podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum - nakladatelství Univerzity Karlovy. ISBN 80-7184-632-5. Str. 10

⁶BARAŠOVÁ, Andrea, Jan KUKLÍK, René PETRÁŠ, 2010. *Aktuální problémy právního postavení menšin v České republice: Sborník příspěvků z odborného semináře menšiny a právo v České republice*. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 978-80-7440-036-0. Str. 15

⁷TÜRK, Danilo, 2010. *Základy mezinárodního práva*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. ISBN 978-80-904209-9-1. Str. 147: „Problém národnostních menšin v Evropě byl v oně době velmi velký. Celkový počet jejich příslušníků se pohyboval mezi 25 a 30 miliony lidí. Ještě větším problémem bylo zneužívání otázek německých menšin ve střední Evropě, zejména v Polsku a Československu, v kontextu agresivní nacistické politiky.“

⁸SCHEU, Harald Christian, 1998. *Ochrana národnostních menšin podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum - nakladatelství Univerzity Karlovy. ISBN 80-7184-632-5., str. 11

⁹ TÜRK, Danilo, 2010. *Základy mezinárodního práva*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. ISBN 978-80-904209-9-1. Str. 264

¹⁰SCHEU, Harald Christian, 1998. *Ochrana národnostních menšin podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum - nakladatelství Univerzity Karlovy. ISBN 80-7184-632-5., Str. 18

¹¹ PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1., Str. 26

došel k názoru, že určení příslušnosti k národnostní menšině, není právní otázkou ani otázkou vůle, ale prostým faktem.¹²

Když po zániku Společnosti národů převzala činnost Organizace Spojených Národů, byla pod její záštitou zřízena Komise pro lidská práva a vedle ní Subkomise pro prevenci diskriminace a ochranu menšin.¹³ Samotná Subkomise se o definici pojmu menšiny pokusila již v roce 1950,¹⁴ kdy k příslušníkům menšiny řadila obyvatele, kteří si přejí „*stabilně zachovat etnické, náboženské a jazykové tradice nebo charakteristiky, jež je výlučně odlišují od zbytku populace.*“ Navíc také uváděla požadavek loajality vůči státu. Návrh předložila roku 1953 Komisi, která její znění nikdy nepřijala.¹⁵ Práce Subkomise však byla velmi důležitá při tvorbě čl. 27 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech z roku 1966, který byl přijat v následujícím znění: „*Ve státech, kde existují etnické, náboženské, nebo jazykové menšiny, nebude osobám patřícím k těmto menšinám upíráno právo, aby spolu s ostatními příslušníky své menšiny užívali své vlastní kultury, vyznávali a projevovali své vlastní náboženství nebo používali svého vlastního jazyka.*“¹⁶ Uvedené etnické, náboženské a jazykové menšiny ale blíže nespécifikoval. V mezinárodním právu tak tedy byla čl. 27 garantována menšinám určitá ochrana, definice, která by vyjádřila, co lze za menšinu považovat, však nadále chyběla.

Mnoho odborníků se pokoušelo neexistenci vymezení příslušného pojmu odstranit. Jako nejvýznamnější a nejkompexnější bývá autory označována definice zvláštního zpravodaje Subkomise Francesca Capotortiho, kterou provedl v rámci jeho Studie o právech osob patřících k etnickým, náboženským a jazykovým menšinám (Study on the Rights of Persons Belonging to the Ethnic,

¹²JACKSON PREECE, Jennifer, 1998. *National minorities and the European nation-states system*. 1. United States: Oxford University Press Inc., New York. ISBN 0-19-829437-9., str. 15:

„*In 1928, for example, the Permanent Court of International Justice ruled in the Upper Silesia Minority Schools Case that the process of determining whether or not a person belonged to a minority was a 'question of fact not of a will'*“;PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1., Str. 26

¹³ Ani jeden z orgánu již aktuálně nefunguje. Komise pro lidská práva byla roku 2006 nahrazena Radou OSN pro lidská práva. History, United Nations Human Rights Council [online]. [cit. 2019-02-26]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/Pages/AboutCouncil.aspx>.

¹⁴PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1. Str. 27

¹⁵FOREJTOVÁ, Monika, 2002. *Mezinárodněprávní ochrana menšin*. Západočeská univerzita v Plzni. ISBN 80-7082-843-9. Str. 27

¹⁶FOREJTOVÁ, Monika, 2002. *Mezinárodněprávní ochrana menšin*. Západočeská univerzita v Plzni. ISBN 80-7082-843-9. Str. 63

Religious and Linguistic Minorities)¹⁷ Řečená komplexnost se projevuje zahrnutím objektivních i subjektivních atributů menšin. Objektivní jsou představovány nedominantním postavením uvnitř státu, odlišnou etnickou, náboženskou nebo jazykovou charakteristikou, občanstvím daného státu a menším počtem příslušníků. Subjektivní pak pocitem solidarity a úmyslem zachovat si svou kulturu, tradici, náboženství či jazyk. Propojením těchto znaků Capotorti definoval menšinu jako: „skupinu početně menší vůči zbytku populace státu, v non-dominantním postavení, jejíž členové, kteří jsou občany státu, disponují etnickými, náboženskými nebo jazykovými charakteristikami, které je odlišují od zbytku populace a ukazují, i když jen implicitně, pocit solidarity, zaměřený k zachování jejich kultury, tradic, náboženství nebo jazyka.“¹⁸ Po přečtení předchozích definic je zřejmé, že Capotorti při tvorbě užíval jak judikatury Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti, tak dosavadní práci subkomise OSN.

V 80. A 90. letech minulého století se po Capotortim k problematice vyjadřovali taktéž další zvláštní zpravodajové subkomise. Autoři často zmiňují například práci Asbjørna Eideho¹⁹, který mimo jiné řadil právo na používání vlastního jazyka v soukromí a na veřejnosti k minimálním standardům ochrany menšin složených z migrantů.²⁰ Zpravodaj Jules Deschenes byl přímo pověřen vytvořením definice pojmu menšina. Výsledek jeho práce se měl stát součástí Deklarace práv osob náležejících k etnickým, náboženským a jazykovým menšinám.²¹ Jeho definice nebyla však nikdy přijata a tak ani tento dokument

¹⁷FOREJTOVÁ, Monika, 2002. *Mezinárodněprávní ochrana menšin*. Západočeská univerzita v Plzni. ISBN 80-7082-843-9. Str. 27; PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1., str. 27; JACKSON PREECE, Jennifer, 1998. *National minorities and the European nation-states system*. 1. United States: Oxford University Press Inc., New York. ISBN 0-19-829437-9., str.19; BARAŠOVÁ, Andrea, Jan KUKLÍK, René PETRÁŠ, 2010. *Aktuální problémy právního postavení menšin v České republice: Sborník příspěvků z odborného semináře menšiny a právo v České republice*. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 978-80-7440-036-0. Str. 16

¹⁸FOREJTOVÁ, Monika, 2002. *Mezinárodněprávní ochrana menšin*. Západočeská univerzita v Plzni. ISBN 80-7082-843-9. Str. 27

¹⁹BARAŠOVÁ, Andrea, Jan KUKLÍK, René PETRÁŠ, 2010. *Aktuální problémy právního postavení menšin v České republice: Sborník příspěvků z odborného semináře menšiny a právo v České republice*. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 978-80-7440-036-0., Str. 16

²⁰PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1. Str. 29

²¹ Deklarace OSN o právech osob, příslušejících k národnostním, etnickým, náboženským a jazykovým menšinám byla přijata v roce 1992 Valným shromážděním OSN. Deklarace byla výsledkem 14 leté práce Komise OSN pro lidská práva. SCHEU, Harald Christian, 1998. *Ochrana národnostních menšin podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum - nakladatelství Univerzity Karlovy. ISBN 80-7184-632-5. Str. 35

vymezení pojmu neobsahuje.²² Nakonec tedy opět připomínám, že i přes výše zmíněné pokusy žádná definice není obsažena v právně závazném dokumentu.

Bezpochyby by bylo možné se problematikou definování pojmu menšina zabývat v mnohem širším pojetí, například v souvislosti s pojmem etnikum a národnost či ve vztahu k právu na sebeurčení nebo k lidským právům, to ale není dle mého názoru, pro zpracování tématu mé diplomové práce žádoucí. Cílem této kapitoly bylo pouze nastínit mezinárodní pojetí charakteristiky menšin, a pokud zrekapitulujeme uvedené práce mezinárodních autorit, můžeme si všimnout přítomnosti společných rysů, subjektivních i objektivních, které vytváří určitý velmi obecný koncept menšiny.

Absence této definice pak vytváří státům vcelku široký prostor k interpretaci mezinárodních smluv týkajících se ochrany práv menšin. Lze ji zdůvodnit rozdílnými potřebami jednotlivých menšin, avšak především postojem států k této problematice. Například Francie dlouho odmítala skutečnost existence národnostních menšin na svém území.²³ Samotný autor věhlasně uznávané definice Capotorti při jejím vypracovávání uváděl, že: „*pravděpodobnost všeobecné podpory jakéhokoliv návrhu je iluzí.*“²⁴ Existují ale i názory, které upozorňují na skutečnost, že menšiny již našly své místo v primárním právu Evropské Unie, která dříve či později podnítlí potřebu pojem definovat.²⁵

²²FOREJTOVÁ, Monika, 2002. *Mezinárodněprávní ochrana menšin*. Západočeská univerzita v Plzni. ISBN 80-7082-843-9. Str. 28

²³SCHEU, Harald Christian, 1998. *Ochrana národnostních menšin podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum - nakladatelství Univerzity Karlovy. ISBN 80-7184-632-5. Str.30; Srov. POSPÍŠIL, Ivo, 2006. *Práva národnostních menšin: Mezi univerzalismem lidských práv a partikularismem skupinových odlišností*. Praha. ISBN 80-86861-97-X. Str. 117. Lichtenštejnsko, Lucembursko a Malta prohlašují, že na jejich území se žádné menšiny nenachází a přistoupení k Rámcové úmluvě o ochraně národnostních menšin označují pouze jako akt solidarity s ostatními členskými zeměmi Rady Evropy. Pospíšil také uvádí: „*Vzhledem k tomu, že úmluva žádnou definici neobsahuje, je otázka, jakým způsobem tyto státy existenci, resp. neexistenci menšin na svém území zjišťovaly.*“; KUKLÍK, Jan, René PETRÁŠ. Právní postavení menšin a vysoké školy v meziválečném Československu. In: HALÁSZ, Ivan a René PETRÁŠ, 2018. *Menšiny, vysoké školy a právo*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-71-1. Str. 13

²⁴FOREJTOVÁ, Monika, 2002. *Mezinárodněprávní ochrana menšin*. Západočeská univerzita v Plzni. ISBN 80-7082-843-9. Str. 27

²⁵MALLOY, Tove H. a Joseph MARKO, ed., 2014. *Minority governance in and beyond Europe: Celebrating 10 years of the European yearbook of minority issues*. Leiden, Boston: Brill Nijhoff. ISBN 978-90-04-27648-2. Str. 170

1.2. Jazyková práva a jejich garance

Již z předchozí kapitoly je patrné, že jazyk tvoří podstatnou součást identity národnostních menšin, je tedy žádoucí, aby jednotlivá konkrétní práva na užívání v jednotlivých sférách života byla chráněna, a jednotlivé jazyky tak mohly být rozvíjeny a udržovány. Neboť, jak bylo zmíněno již v úvodu této práce, pouze jejich aktivním užíváním může být zajištěna jejich přítomnost a existence, a tak i ochrana identity a kultury jejich uživatelů. Kritériem pro dělení jednotlivých jazykových práv může být vymezení oblasti užívání jazyka. Pokud jde o oblast soukromou, ta by měla být bezpečně chráněna před intervencemi státu, tak aby volba jazyka při komunikaci v rámci soukromého a rodinného života byla čistě na rozhodnutí jednotlivce, a v demokratické společnosti uznávající všeobecná lidská práva a svobody, představovala samozřejmou záruku. Ochranu užívání jazyka v soukromí pak poskytují také mezinárodní dokumenty, například čl. 10 odst. 1 Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin.²⁶ Ve veřejné sféře, tedy v oblasti oficiálního používání, je užívání jazyka chráněno v rámci jednotlivých konkrétních složek této sféry. Jednotlivá práva v následujících podkapitolách budou vykládána dle Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin (dále jen Rámcová úmluva) a Evropské charty regionálních a menšinových jazyků (dále jen Evropská charta).

1.2.1. Zákaz nucené asimilace

Jelikož jazyk tvoří podstatnou identitu menšin, je zákaz nucené asimilace základním pilířem ochrany jejich jazykových práv. Pro přiblížení tohoto pojmu je třeba uvést dva články Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin. Zákaz nucené asimilace je přímo upraven v čl. 5 odst. II Rámcové úmluvy v následujícím znění: *„Aniž by to bylo na újmu opatřením přijatým v rámci sledování jejich obecné integrační politiky, strany upustí od politiky nebo praxe směřující k asimilaci příslušníků národnostních menšin proti jejich vůli a chrání tyto příslušníky před jakýmkoliv kroky směřujícími k takové asimilaci.“* Tento zákaz by bylo však možné do určité odvodit už odstavce I., dle kterého se *„strany úmluvy zavazují podporovat podmínky nezbytné pro příslušníky národnostních menšin k tomu, aby mohli zachovávat a rozvíjet svou kulturu a uchovávat si základní prvky své identity, zejména své náboženství, jazyk, tradice a kulturní*

²⁶SCHEU, Harald Christian, 1998. *Ochrana národnostních menšin podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum - nakladatelství Univerzity Karlovy. ISBN 80-7184-632-5. Str. 72 an

dědictví.“ Z obou ustanovení vyplývá vcelku rozsáhlý prostor pro interpretaci jednotlivých států, a to například už z toho důvodu, že vysvětlení pojmů „asimilace“ a „integrace“ Rámcová úmluva neobsahuje.²⁷ Poradní výbor Rady Evropy svůj postoj k pojmům vyjadřuje v posledním tematickém komentáři z roku 2016 tak, že integrace je určitým procesem, který se týká společnosti jako celku, tedy i většinového obyvatelstva, které by také mělo vykazovat úsilí v tomto procesu. Asimilace pak podle Poradního výboru představuje donucení příslušníků menšiny ke splnutí s většinovou společností, přičemž následkem splnutí je ztráta specifických vlastností menšiny. Integrace pak má být postupně dosahováno prostřednictvím „trvajících procesu vyjednávání a kompromisů“. Článek 5 dle Poradního výboru patří k základním zásadám Rámcové úmluvy, jež musí být brány v potaz při interpretaci všech ostatních článků, mají-li být práva příslušníků národnostních menšin efektivně využívána.²⁸

1.2.2. Menšinový jazyk v kulturním životě

Jelikož jazyk je komunikačním prostředkem a nástrojem k vyjádření, je jeho ochrana nezbytná také v rámci kulturního života. K účinnějšímu vysvětlení kulturního života a k prokázání skutečnosti, že i jazyk má v této oblasti své místo, je třeba se obrátit na mezinárodní úpravu přijatou na poli OSN. Právo na kulturní život je garantováno v Mezinárodní úmluvě o ekonomických, sociálních a kulturních právech, konkrétně v čl. 15., kde sice zmínku o jazyku nenalezneme, důležité je však vyjádření Výboru pro ekonomická, sociální a kulturní práva k tomuto článku. Dle Výboru nemá koncept kultury představovat sérii izolovaných projevů, naopak má jít o interaktivní proces, ve kterém jak jednotlivci, tak společenství osob vyjadřují lidskou kulturu za současného zachování jejich vlastní specifčnosti a zájmů. Výbor považuje za součást kultury, ve světle výkladu článku 15, vedle hudby, literatury, neverbální komunikace, náboženství, rituálů či sportu také jazyk.²⁹ Jazyk může stát jako samostatný prvek

²⁷tamtéž

²⁸RADA EVROPY. Rámcová úmluva: Klíčový nástroj pro řízení rozmanitosti prostřednictvím práv menšin, 2016. RADA EVROPY. *Tematický komentář č. 4. Rozsah působnosti Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin* [online]. 2016 [cit. 2019-03-07]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/6530cz-K_PREMS-131016-GBR-2568-Framework-Convention-Thematic-commentary-No4-A4_web.pdf

²⁹ COMMITTEE ON ECONOMIC, SOCIAL AND CULTURAL RIGHTS. *General comment no. 21, Right of everyone to take part in cultural life: (art. 15, para. 1a of the Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)* [online], 2009. [cit. 2019-03-11]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/4ed35bae2.html>

kultury, přičemž se jako vyjadřovací prostředek promítá také do realizace ostatních kulturních oblastí.

Rámcová úmluva, v článku 15, ukládá státům vytvořit takové podmínky, které umožní příslušníkům národnostních menšin účinnou účast na kulturním, společenském a hospodářském životě. Komplexnost pojmu kultura a propojení jejích jednotlivých prvků prokazuje i Poradní výbor, který v komentáři dodává, že nepřiměřené narušování tohoto práva může negativně ovlivnit i různá jednotlivá práva menšin, neboť účinná účast může být zároveň podmínkou k uplatnění jiných práv obsažených v Rámcové úmluvě. Mohlo by se jednat například o porušení článků 7 a 9, které obsahují svobodu pokojného shromažďování a sdružování, vyjadřování, myšlení, svědomí, vyznání, projevu, myšlení a svobodu šíření informací. Článek 6 pak vyjadřuje potřebu podpory, tolerance a mezikulturního dialogu v oblasti kultury. Také Poradní výbor prohlašuje, že je důležité vytvořit platformy pro diskuzi a dialog mezi různými skupinami společnosti, které mohou vést k řešení problematických otázek a usnadnit tak přístup k jednotlivým právům a napomáhat ke společenské solidaritě a pospolitosti.³⁰

Evropská charta v článku 12 poskytuje konkrétnější úpravu. Nevěnuje se obecnému pojmu kultura, ale vymezuje oblast kulturních činností a zařízení mezi které řadí: „...*knihovny, videopůjčovny, kulturní střediska, muzea, archivy, akademie, divadla a kina, jakož i literární tvorbu a výrobu filmů, folklórní formy kulturního projevu, festivaly a kulturní průmysl...*“ Evropská charta pak zavazuje státy k provedení řady opatření na území, kde jsou menšinové či regionální jazyky užívány. Například ke zpřístupnění děl vytvořených v těchto jazycích; k rozvoji překladatelství, dabingu, filmových titulků; k podpoře účasti uživatelů jazyků při zařizování a plánování kulturní činnosti; k zajištění personálu se znalostí těchto jazyků v orgánech pověřených organizací nebo podporou kulturních činností; k archivaci děl a zajímavá je i podpora a financování terminologických překladů v oborech správních, obchodních, hospodářských, společenskovedních, technických a právnických.

³⁰ RADA EVROPY. Rámcová úmluva: Klíčový nástroj pro řízení rozmanitosti prostřednictvím práv menšin. *Tematický komentář č. 4. Rozsah působnosti Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin* [online]. 2016, [cit. 2019-03-07]. Str.22, Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/6530cz-K_PREMS-131016-GBR-2568-Framework-Convention-Thematic-commentary-No4-A4_web.pdf

1.2.3. Právo na užívání jmen v menšinovém jazyce

Právo na užívání jmen v menšinovém jazyce je součástí práva na rodinný a soukromý život, kterým je poskytnuta ochrana jak v systému lidských práv OSN, tak v rámci Evropy, tedy regionálním.³¹ Rámcová úmluva zakotvuje toto právo v článku 11, následujícím způsobem: „*Strany se zavazují uznávat, že každý příslušník národnostní menšiny má právo používat své příjmení (jméno po otci) a křestní jména v menšinovém jazyce a právo na jejich oficiální uznání způsobem určeným jejich právním řádem.*“ I v tomto ustanovení je státům ponechán prostor k provedení daného práva, zvláště se jedná o prostor poskytnutý národnímu zákonodárci k úpravě práva na oficiální uznání, jehož rozsah není v článku vůbec vymezen.

Poradní výbor však v Komentáři z roku 2016 prohlašuje, že si uvědomuje význam tohoto práva pro osobní identitu a pro vnímání sebe sama příslušníků menšin. Vnitrostátní předpisy by dle něj neměly narušovat soukromou sféru člověka a mají být prováděny tak, aby nebylo zasahováno do osobní identity a jazykové potřeby příslušníků národnostních menšin.³² Komentář z roku 2012 pak uvádí, že státy by měly aplikovat ustanovení takovým způsobem, aby došlo k vytvoření legislativního rámce v souladu s mezinárodními standardy. Poradní Výbor se vyjadřuje také k osobním dokladům a povoluje státům činit fonetický přepis jména do oficiálního jazyka, pokud obsahuje cizí znaky. Vzhledem k technologickému pokroku, jenž zjednodušil užívání rozdílné diakritiky a celkově abecedy, vyzývá státy k využití všech přístupných technických prostředků, aby mohlo dojít k plné a efektivní ochraně práv stanovených v článku 11. Poradní výbor také upozorňuje na problematiku ženské koncovky příjmení, typické pro slovanské jazykové skupiny, a vyzývá státy k přijetí legislativy, která umožní její užívání.³³

³¹TRIFUNOVSKA, Snežana, ed.-in-Chief, 2001. *Minority rights in Europe: European minorities and languages*. The Hague: T.M.C. Asser Press. ISBN 90-6704-127-0., Str. 11

³²RADA EVROPY. Rámcová úmluva: Klíčový nástroj pro řízení rozmanitosti prostřednictvím práv menšin. *Tematický komentář č. 4. Rozsah působnosti Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin* [online]. 2016, [cit. 2019-03-07]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rmm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/6530cz-K_PREMS-131016-GBR-2568-Framework-Convention-Thematic-commentary-No4-A4_web.pdf

³³ADVISORY COMMITTEE ON THE FRAMEWORK CONVENTION FOR THE PROTECTION OF NATIONAL MINORITIES. *Thematic Commentary No. 3. The language rights* [online], 2012. [cit. 2019-03-11]. Dostupné z: <http://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800c108d>

V Evropské chartě je toto právo chráněno v článku 10 odst. 5, který státům ukládá, aby dovolili užívání příjmení v menšinovém nebo regionálním jazyce, a to na žádost dotčené osoby. Jak jsem již zmínila na začátku této kapitoly, jedná se o právo na soukromý a rodinný život, z hlediska jeho ochrany by tedy na evropské úrovni připadala v úvahu také Evropská úmluva o lidských právech a svobodách a její článek č. 8. Státy by tedy dle uvedených ustanovení měly být obezřetné při ochraně práv na užívání jména a uplatňování jmen v menšinovém jazyce a při vydávání osobních dokladů, neboť by si měly uvědomovat závažný vliv tohoto práva na potřebu zachování osobní identity a možný zásah do soukromí a rodinného života příslušníků národnostních menšin.

1.2.4. Právo na užívání nápisů a topografických označení v menšinovém jazyce

Dle Rámcové úmluvy dochází ke dvěma případům používání nápisů a pojmenování v menšinovém jazyce. Jde o používání soukromých sdělení v menšinovém jazyce na veřejnosti, které upravuje čl. 11 odst. 2, v druhém případě se jedná o topografická označení, tedy například názvy obcí, ulic či směrůvek, jež jsou pak upravena v třetím odstavci stejného článku.³⁴ Druhý odstavec je vcelku stručný a jednoduchý, neboť obsahuje pouze právo „*rozmísťovat veřejně viditelné znaky, nápisy a další informace soukromé povahy.*“ Ustanovení třetího odstavce je již komplikovanější: „*V oblastech tradičně obývaných značným množstvím příslušníků určité národnostní menšiny strany usilují, v rámci svého právního řádu, včetně, pokud je to vhodné, dohod s jinými státy a s přihlédnutím ke svým specifickým podmínkám uvádět tradiční místní názvy, názvy ulic a další topografická označení určená pro veřejnost rovněž v menšinovém jazyce, pokud existuje dostatečný požadavek na taková označení.*“ V ustanovení můžeme spatřit vícero podmínek omezujících toto právo, které spočívají v pojmech „*tradičně obývané oblasti*“, „*značné množství příslušníků*“ či „*dostatečný požadavek*“. Tyto pojmy Rámcová úmluva nedefinuje. Poradní výbor k množství příslušníků a dostatečnému požadavku uvádí, že je na státech, aby v rámci vnitrostátního práva nastavili určitou hranici, která však nemá zakládat nepřiměřenou překážku určitým menšinovým jazykům. Požadavek absolutní nebo relativní většiny není dle Poradního výboru v souladu

³⁴SCHEU, Harald Christian, 1998. *Ochrana národnostních menšin podle mezinárodního práva.* Praha: Karolinum - nakladatelství Univerzity Karlovy. ISBN 80-7184-632-5., Str. 78

s článkem 11. Ohledně tradičně obývané oblasti Poradní výbor konstatuje, že demografická struktura dané oblasti by měla být zkoumána v rámci určitého časového úseku tak, aby nedávné asimilační tendence nepůsobily proti zachování a ochraně menšinových jazyků.³⁵

Ani Evropská charta se nevyhýbá vázanosti tohoto práva na podmínky, jako je počet obyvatel užívající regionální nebo menšinový jazyk či existence opodstatněného přijetí. Pro porovnání právo je upraveno v článku 11 odst. 2 písm. g) v následujícím znění: „*Pokud jde o orgány místní nebo regionální veřejné správy, na jejichž území je vzhledem k počtu obyvatel užívajících regionální nebo menšinový jazyk opodstatněné přijetí níže uvedených opatření, smluvní strany se zavazují, že dovolí a/nebo budou podporovat, aby se užívaly nebo přijaly tradiční a správné formy místních názvů v regionálních nebo menšinových jazycích, v případě potřeby vedle názvu v úředním jazyce (úředních jazycích)*“

Omezující úpravy práva na topografická označení v jazyce menšiny poukazují na rezervovaný přístup států k této problematice, který pramení z určité obezřetnosti států a strachu o jejich jednotu a centralizaci. Pro národnostní menšiny však toto právo vykazuje vysokou podporu a psychologicky působící ochranu uvnitř většinové společnosti. Některé státy považují topografická označení v jazyce menšiny jako určitý krok směřující k národní autonomii dané oblasti, ve skutečnosti je ale tato obava neopodstatněná, neboť autonomie se vyznačuje svým zásahem do ústavy a administrativní struktury státu, což rozhodně není případ umístění označení v menšinovém jazyce.³⁶

1.2.5. Právo na užívání menšinového jazyka před soudy a v úředním styku

Vzhledem k tomu, že ve většině zemí Evropy jsou zástupci národnostních menšin schopni dorozumět se příslušným úředním jazykem na takové úrovni, že jim komunikace se státními úřady a soudy nečiní problémy, připadá často potřeba úpravy této otázky většinové společnosti jako nadbytečná a nesmyslná. Ke změně tohoto smýšlení nepřispívá ani potřeba finančních prostředků vynaložených na

³⁵ADVISORY COMMITTEE ON THE FRAMEWORK CONVENTION FOR THE PROTECTION OF NATIONAL MINORITIES. *Thematic Commentary No. 3. The language rights* [online], 2012. [cit. 2019-03-11]. Dostupné z: <http://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800c108d>

³⁶SCHEU, Harald Christian, 1998. *Ochrana národnostních menšin podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum - nakladatelství Univerzity Karlovy. ISBN 80-7184-632-5. Str. 79

jazykové vzdělávání úředníků a vícejazyčný písemný kontakt mezi úředníky a příslušníky menšin. I přesto, ale existují pádné důvody k oprávněnému užívání menšinových jazyků v této oblasti. Přínosem tohoto práva je jednak usnadnění integrace a identifikace národnostních menšin s daným státem. Dále jde určitě o psychologický aspekt, poněvadž menšiny se díky tomuto právu mohou cítit ve státě více přijímány a navíc užívání jejich mateřského jazyka je pro ně bezpochyby snazší. Nakonec užívání menšinového jazyka v této sféře přispívá i k jeho rozvoji. Je logické, že jen díky užívání jazyka v co nejširším okruhu záležitostí se může jazyk konstantně rozvíjet a omezení jeho používání před soudy a úřady by mělo z dlouhodobého hlediska negativní dopad na tento proces.³⁷

V Rámcové úmluvě je právo na používání menšinových jazyků v komunikaci s orgány veřejné správy upraveno velmi otevřeně v článku 10 odst. 2: *„V oblastech obývaných příslušníky národnostních menšin tradičně nebo ve značném množství, pokud to tyto příslušníci vyžadují a kde takový požadavek odpovídá skutečné potřebě, strany, pokud možno, usilují o zajištění podmínek, které by umožnily používání menšinového jazyka ve vztazích mezi těmito příslušníky a správními orgány.“* Formulace obsahuje podmínky vyjádřené pojmy, které opět nejsou nijak ohraničeny ani definovány. Jedná se o předpoklad *„tradičního obývání“* či *„značného množství příslušníků“*, existenci *„skutečné potřeby“* a nutnost *„požadavku“* vzneseného menšinami. Ustanovení tedy ponechává státům prostor k libovůli. Poradní výbor v komentáři konstatuje, že je na státech, aby stanovily jasná kritéria k vymezení pojmu *„značného množství“*. Požadavek alespoň polovičního podílu příslušníků národnostních menšin na populaci v určité oblasti, je však v rozporu s Rámcovou úmluvou a hranice daného množství nesmějí být nastaveny rigidně, ale naopak flexibilně. *„Potřeba“* dle Poradního výboru nespočívá v neschopnosti příslušníků národnostních menšin dorozumět se úředním jazykem, naopak je výrazem ochrany před ohrožením funkčnosti menšinového jazyka jako komunikačního nástroje. Mají být zavedena ochranná opatření k udržení služeb v menšinových jazycích v oblasti veřejné správy, i přesto, že tyto jazyky nejsou široce rozšířeny, neboť jinak by mohly úplně vymizet z veřejného života. Státy by navíc měly rozhodovat o existenci

³⁷SCHEU, Harald Christian, 1998. *Ochrana národnostních menšin podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum - nakladatelství Univerzity Karlovy. ISBN 80-7184-632-5. Str. 75

„potřeby“ na základě diskuzí v orgánech, ve kterých jsou příslušníci národnostních menšin účinně zastoupeni.³⁸

Podrobnější úpravu poskytuje Evropská charta, rovněž v čl. 10., který přináší státům možnosti a opatření v této oblasti, ze kterých mohou státy vybírat. Státy se v Chartě zavazují, že „v rámci reálných možností“ zajistí například: „aby uživatelé regionálních nebo menšinových jazyků mohli podávat ústní a písemné žádosti a dostávat odpovědi v těchto jazycích“ nebo „aby uživatelé regionálních nebo menšinových jazyků mohli právoplatně předkládat listiny v těchto jazycích.“

V rámci práva na užívání regionálních či menšinových jazyků před soudem, věnuje čl. 10 odst. 3 Rámcové úmluvy zvláštní pozornost trestnímu řízení, když garantuje příslušníkům národnostní menšiny právo na poskytnutí informací o důvodech zatčení a obvinění v jazyce, kterému rozumí a také právo na bezplatného tlumočnicka. Uvedená práva jsou navíc zaručena články 5 a 6 Evropské úmluvy o lidských právech. Poradní výbor však konstatoval, že tato práva často nejsou systematicky implementována z důvodu nedostatečných finančních zdrojů či nedostatku kvalifikovaných tlumočnicků, a to zejména v případě jazyků užívaných méně početnými menšinami. V této oblasti mají být přijatá taková opatření, která zajistí, že práva na užívání menšinových jazyků v soudním systému budou plně zaručena, včetně fáze vyšetřovací a přípravného řízení. Poradní výbor navíc uvítal záruku práva na tlumočení do menšinového jazyka nejen v rámci trestního řízení, ale i v občanskoprávním a správním řízení.³⁹

Právo na užívání regionálních či menšinových jazyků před soudními orgány obsahuje také článek 9 Evropské charty, který rozděluje prostředky smluvních států v rámci trestního, občanskoprávního a správního řízení. Obsahuje právo na vedení řízení v menšinovém či regionálním jazyce, na žádost některé ze stran a také právo předkládat listiny a důkazy v těchto jazycích. U občanskoprávního a soudního řízení ve správních věcech má být účastníkům povoleno užívat menšinového či regionálního jazyka při vystupování před soudem a v případě trestního řízení jim má být uvedena možnost navíc zaručena. Zajištění

³⁸ADVISORY COMMITTEE ON THE FRAMEWORK CONVENTION FOR THE PROTECTION OF NATIONAL MINORITIES. *Thematic Commentary No. 3. The language rights* [online], 2012. [cit.2019-03-11]. Dostupné z: <http://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800c108d>

³⁹ tamtéž

tohoto práva je v demokratické společnosti zásadní, neboť jak jsem již uvedla výše, jedná se o součást práva na spravedlivý proces (čl. 6 EÚLP), dle kterého je právem každého být v jazyce, kterému rozumí, seznámen s důvody svého obvinění, a také obdržet bezplatnou pomoc tlumočnicka, v případě, že nerozumí jazyku řízení. Jak si budeme moci všimnout v kapitole věnující se menšinovým jazykům v České republice (viz kapitola 4.2.3.) uvedené ustanovení Evropské charty představuje výklad, který stanovuje, že užívání menšinového jazyka má být umožněno i pokud daná osoba jazyk řízení ovládá. Tento požadavek je samozřejmě pro příslušníky velmi významný, neboť pouze použitím svého jazyka mohou efektivně hájit svá práva a bránit se v soudním sporu.

1.2.6. Menšinový jazyk v médiích

Sdělovací prostředky hrají v dnešní moderní společnosti zásadní roli. Především díky technologickému pokroku dochází ke zrychlování šíření informací a k usnadnění přístupu k těmto informacím. Média jsou tak účinným nástrojem k vytváření názoru ve společnosti. Je nezbytné, aby se národnostní menšiny mohly v této oblasti realizovat, a aby prostředky byly dostupné i těmto menšinám. Navíc slouží národnostním menšinám jako nástroj k šíření povědomí o těchto skupinách společnosti, a tedy i jako prostředek k prosazení se mezi většinou.

Evropská charta upravuje oblast hromadných sdělovacích prostředků v článku 11, který obsahuje závazek států k podpoře a zřizování televizních kanálů, rozhlasových stanic a novin v menšinovém jazyce. Rámcová úmluva se tomuto právu věnuje v článku 9, který obsahuje svobodu příslušníků menšin k přijímání a šíření informací a zákaz diskriminace v přístupu ke sdělovacím prostředkům. Odstavec druhý tohoto článku pak garantuje menšinám právo k podání žádosti o povolení pro zřízení rozhlasového a televizního vysílání a k provozování kin. Ochrana je zaručena také tištěným sdělovacím prostředkům, neboť odstavec třetí zakazuje státům, aby bránili příslušníkům menšin v tvorbě a užívání tiskovin. V posledním odstavci Úmluva apeluje na státy, aby přijímali v této oblasti taková opatření, jež budou krokem k toleranci a kulturnímu pluralismu.

I Poradní výbor v Komentáři prohlašuje, že média mají pro menšiny zvláštní význam. Uvádí, že média jsou pro příslušníky důležitým nástrojem, jednak z pohledu přístupu k informacím, ale slouží také ke zvýšení povědomí o menšinovém jazyku jako instrumentu aktivní komunikace. Zajímavým názorem Výboru je ohrazení se proti užívání menšinových jazyků v pořadech, jejichž ústředním tématem je folklor, tradiční pokrmy či zvyky. Tyto pořady, ačkoliv jejich cílem může být zviditelnění menšiny a poukázání na její kulturní bohatství, naopak mohou vést k zobrazení menšiny jako izolované společenské skupiny a k prohlubování tohoto stereotypu.⁴⁰ Mělo by docházet k produkci takových programů, které budou zajímavé pro široké spektrum diváků a budou vysílány ve vhodném vysílacím čase. ⁴¹ Výbor doporučuje cestu spočívající ve vzdělávání mediálních odborníků způsobem vedoucím k jejich uvědomění si přítomné citlivosti v této oblasti a podpoře různorodých skupin společnosti. Neméně důležitá je také účast příslušníků menšin na rozhodování v orgánech sdělovacích prostředků. Poradní výbor prohlašuje, že: „Čím více, se zástupci menšin zúčastňují utváření svého obrazu ve veřejných médiích, o to více lze omezovat záporné důsledky „nesprávného pochopení“ a stereotypizace.“⁴²

1.2.7. Menšinový jazyk ve vzdělávání

Oblast vzdělávání v menšinovém jazyce je pro příslušníky menšin velmi důležitá, neboť její efektivní zajištění je významným nástrojem pro zachování menšinového jazyka a jeho rozvoj.

Rámcová úmluva poskytuje ochranu rovného práva na vzdělání příslušníkům národnostních menšin v článku 12 způsobem, který ponechává vcelku široký interpretační prostor státům. Dle tohoto článku mají státy přijmout

⁴⁰ RADA EVROPY. Rámcová úmluva: Klíčový nástroj pro řízení rozmanitosti prostřednictvím práv menšin. *Tematický komentář č. 4. Rozsah působnosti Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin* [online]. 2016, [cit. 2019-03-07]. Dostupné z:

https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/6530cz-K_PREMS-131016-GBR-2568-Framework-Convention-Thematic-commentary-No4-A4_web.pdf

⁴¹ ADVISORY COMMITTEE ON THE FRAMEWORK CONVENTION FOR THE PROTECTION OF NATIONAL MINORITIES. *Thematic Commentary No. 3. The language rights* [online], 2012. [cit.2019-03-11]. Dostupné z:

<http://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800c108d>

⁴² RADA EVROPY. Rámcová úmluva: Klíčový nástroj pro řízení rozmanitosti prostřednictvím práv menšin. *Tematický komentář č. 4. Rozsah působnosti Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin* [online]. 2016, [cit. 2019-03-07]. Dostupné z:

https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/6530cz-K_PREMS-131016-GBR-2568-Framework-Convention-Thematic-commentary-No4-A4_web.pdf

opatření na podporu jazykových znalostí menšin i většin společnosti, pokud to je vhodné. Odstavec druhý je pak konkrétnější, když k provedení uvádí prostředky jako vzdělávání pedagogů, dostupnost učebnic a kontakt mezi studenty a učiteli odlišných komunit. Když se Poradní výbor vyjadřoval ke zprávě Maďarské vlády, zjistil, že počty učebnic v menšinovém jazyce a množství kvalifikovaných pedagogů jsou nedostatečné. Tato skutečnost pak samozřejmě ztěžuje zajištění kvalitní výuky na dvojjazyčných školách.⁴³ Dostatečný počet kvalifikovaného personálu a výukového materiálu je tedy zásadní. Odstavec třetí má pak zaručit rovné podmínky příslušníkům menšin v přístupu ke vzdělání. Poradní výbor doporučuje v této oblasti „*důsledně široký a inkluzivní přístup*“, aby došlo k efektivní garanci rovného integrovaného vzdělávání všem dětem. Článek 14 odst. 1 úmluvy obsahuje právo učit se svému menšinovému jazyku, vedle něhož je však potřeba aplikovat i odst. 3, který zaručuje právo výuky v úředním jazyce. Poradní Výbor k tomuto dodává, že obě práva mohou být uplatňována současně a navíc argumentuje skutečností, že dle uznávaných výzkumů, je výuka mateřského jazyka prospěšná k úspěšnému porozumění jiným jazykům, tedy i úředním a podporuje vícejazyčný přístup ke vzdělávání.⁴⁴ V druhém odstavci článku 14, je pak státům uloženo zajištění výuky menšinového jazyka či poskytnutí vzdělání v tomto jazyce následujícím způsobem: „*V oblastech obývaných příslušníky národnostních menšin tradičně nebo ve značném množství strany usilují, pokud existuje dostatečný požadavek, zajistit, pokud je to možné a v rámci svého vzdělávacího systému, aby příslušníci národnostních menšin měli odpovídající možnosti pro výuku menšinového jazyka nebo získávání vzdělání v tomto jazyce.*“

Pokud jde o zakládání školských zařízení, Evropská charta v čl. 8 ukládá státům zpřístupnění předškolního, základního, středoškolského a vysokoškolského vzdělávání v regionálních či menšinových jazycích na území, kde jsou tyto jazyky užívány a za podmínky, že tím nebude zasažena výuka úředního jazyka. Rámcová úmluva v čl. 13 přiznává příslušníkům menšin také právo na zřizování svých

⁴³PORADNÍ VÝBOR PRO RÁMCOVOU ÚMLUVU O OCHRANĚ NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN. *Komentář o vzdělávání podle Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin* [online]. 2006, [cit. 2019-03-12]. Dostupné z:

https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/komentar_poradni_vybor_vzdelavani_1.pdf, Str. 15

⁴⁴RADA EVROPY. Rámcová úmluva: Klíčový nástroj pro řízení rozmanitosti prostřednictvím práv menšin. *Tematický komentář č. 4. Rozsah působnosti Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin* [online]. 2016, [cit. 2019-03-07]. Dostupné z:

https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/6530cz-K_PREMS-131016-GBR-2568-Framework-Convention-Thematic-commentary-No4-A4_web.pdf, Str. 22

vlastních soukromých institucí, přičemž v odst. 2 stanoví, že toto právo nevyvozuje pro státy žádané finanční povinnosti. K tomuto článku Poradní výbor v Komentáři o vzdělávání dodává, že takové instituce mohou být podrobeny obdobné kontrole jako jiná taková zařízení, a to především co se týká norem předepsaných pro výuku. Kvalifikace poskytované těmito institucemi musejí být státem oficiálně uznávány. Poradní Výbor však vyjádřil svoji podporu v oblasti financování, když se věnoval otázce dotování dvojjazyčné výuky pro školu Komenského ve Vídni a doporučil, aby školám, které poskytují vzdělávání Maďarům a Chorvatům, byl navýšen příspěvek plynoucí z veřejných fondů. Výbor navíc pozitivně zhodnotil skutečnost, že rakouské úřady financují pedagogický personál školy, i přesto, že pro ně tato povinnost ze Zákona o soukromých školách nevyplývá.⁴⁵

1.2.8. Právo na neomezený kontakt

Právo na neomezený kontakt tvoří součást principu svobody pohybu, která je formulována v čl. 2 čtvrtého protokolu k Evropské úmluvě o lidských právech.⁴⁶ Dle uvedeného článku má každý právo pohybovat se na území státu a může kdykoliv opustit kteroukoliv zemi, i svou vlastní. Článek 17 Rámcové úmluvy poskytuje příslušníkům menšin ochranu práva na mírové přeshraniční vztahy, když zakazuje státům zasahovat do navazování či udržování takových vztahů, a tuto ochranu zvláště zdůrazňuje pro vzájemné vztahy osob, jež sdílejí stejnou etnickou, kulturní, jazykovou nebo náboženskou identitu či kulturní dědictví. Odstavec 2. navíc státům zakazuje zasahovat do kontaktu příslušníků menšin s nevládními organizacemi, ať už národními či mezinárodními. Rámcová úmluva pak ve svém článku 18 zavazuje státy k utužování takových vztahů, a to i prostřednictvím uzavírání dvoustranných a mnohostranných dohod, zvláště pak se státy sousedícími, a přijímáním opatření na podporu přeshraniční spolupráce. Na území členských států Evropské Unie je svoboda pohybu a pobytu občanům EU garantována v čl. 45 Listiny základních práv a svobod. Otázkou se zabývá také Evropská charta regionálních a menšinových jazyků, a to v čl. 14 o přeshraničních

⁴⁵PORADNÍ VÝBOR PRO RÁMCOVOU ÚMLUVU O OCHRANĚ NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN. *Komentář o vzdělávání podle Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin*. [online]. 2006, [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/komentar_poradni_vybor_vzdelavani_1.pdf. Str. 15

⁴⁶SCHEU, Harald Christian, 1998. *Ochrana národnostních menšin podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum - nakladatelství Univerzity Karlovy. ISBN 80-7184-632-5. Str. 84

výměnách. Evropská charta ukládá státům uzavírání dvoustranných a vícestranných dohod se státy, jež užívají téhož jazyka, ve stejné nebo podobné formě.

Z praktického hlediska je realizace uvedených ustanovení přínosem vyznačujícím se širokým spektrem aktivit a projektů v rámci kulturní výměny. Příkladem mohou být finanční dotace kulturních aktivit, výměnné programy mládeže za účelem vzdělávání nebo přístup k přeshraničním publikacím a mediím.

2. Menšinové a regionální jazyky v evropském právu

Následující kapitola bude věnována úpravě ochrany národnostních menšin a menšinových či regionálních jazyků na regionální úrovni, konkrétně mezinárodním dokumentům přijatým v rámci Rady Evropy. V podkapitole věnující se definici menšin jsem naznačila existenci vývoje určitého systému ochrany práv menšin na mezinárodní úrovni na poli OSN. Výsledky činnosti Spojených národů měly velký význam přirozeně i pro Evropu, a to i z důvodu zdrženlivého přístupu Rady Evropy k problematice menšin.⁴⁷ Úprava poskytnutá ochraně národnostních menšin v Evropě po 2. světové válce zdaleka nebyla dostačující. Tato skutečnost bývá zdůvodňována jednak rozdílnými vnitrostátními ústavami evropských států a jejich celkově rezervovaným přístupem k této problematice. Další názor, stojící proti vypracování ochranného systému, spočíval v odkazování na princip nevměšování do vnitřních záležitostí státu, který byl uplatňován v rámci mezinárodního práva OSN.

Období trvající od roku 1945-1975 bývá tedy po právu označováno jako období „*stagnace*“.⁴⁸ V této etapě byla přijata Evropská úmluva o lidských právech a svobodách a i přesto, že se začaly objevovat snahy o začlenění ochrany menšin dodatkovým protokolem, k jejich inkorporaci nedošlo. V následujícím období, nazývaném jako období „*pomalého rozvoje*“ (1975-1990) bylo důležitým milníkem konání Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (dále jen KBSE, nazývána také Helsinská konference), jejíž přeměnou vznikla Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (dále jen KBSE/OBSE) a v jejímž Závěrečném aktu byla obsažena i klauzule o ochraně menšin, a to v oddílu VII., který zahrnoval princip „*respektování lidských práv a základních svobod včetně, svobody smýšlení, svědomí, náboženství nebo přesvědčení*“. Tato klauzule garantovala menšinám rovnoprávnost, přístup k lidským právům a základním svobodám a ochranu jejich legitimních zájmů v této sféře. V posledním období označovaném jako období „*intenzivního hledání*“ (od roku 1990), došlo k přijetí nejprve Evropské charty regionálních a menšinových jazyků a později Rámcové

⁴⁷SCHEU, Harald Christian. *Národnostní otázka z pohledu vývoje mezinárodní ochrany národnostních menšin*. Člověk a společnost: Internetový časopis pre povodné a výskumné študiez oblasti spoločenských vied [online]. (Vol. 16, No. 4), 9. 2013, [cit. 2019-03-12]. ISSN 1335-3608. Dostupné z:

<http://www.clovekaspolocnost.sk/jquery/pdf.php?gui=RTS72U4KNVSVDGWIUECDTI2QP>

⁴⁸ Jedná se o uznávané dělení bývalého Slovinského prezidenta Danila Türka.

úmluvy o ochraně národnostních menšin.⁴⁹ Významná část rozvoje systému ochrany národnostních menšin, která měla vliv na následnou práci Rady Evropy, se odehrála díky KBSE/OBSE. Diskuze na poli KBSE/OBSE a Rady Evropy vedly k zakotvení regionální ochrany národnostních menšin v mezinárodních dokumentech, které budou rozebrány v následujících podkapitolách.

2.1. Evropská úmluva o lidských právech a základních svobodách

Evropská úmluva o lidských právech (dále jen EÚLP) a základních svobodách přijatá 4. 11. 1950, tvoří základní nástroj systému ochrany lidských práv Rady Evropy. Jedná se o první regionální mezinárodní smlouvu, která zavedla efektivní kontrolní mechanismus, upravený v hlavě II. EÚLP.⁵⁰ Konkrétně v článku 19: „*K zajištění plnění závazků přijatých Vysokými smluvními stranami v této Úmluvě a jejich protokolech se zřizuje Evropský soud pro lidská práva.*“ Problematice postavení a práv menšin nevěnovala EÚLP speciální pozornost. Jediným relevantním ustanovením byl článek 14, zakotvující zákaz diskriminace: „*Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.*“

Po návrhu poslance právního výboru Rady Evropy na zřízení výboru pro národnostní menšiny v roce 1956, právní výbor provedl analýzu situace národnostních menšin v některých členských státech. Ačkoliv kritizoval stav týkající se národnostních menšin v Rakousku a v Itálii, prohlásil ve své zprávě úpravu provedenou v čl. 14 jako dostačující pro potřeby ochrany příslušníků národnostních menšin. Roku 1961 však právní výbor změnil názor, když v další ze svých zpráv prohlašoval potřebu rozšíření práv národnostních menšin.⁵¹ Návrh článku, který se měl stát součástí druhého dodatkového protokolu k EÚLP,

⁴⁹FOREJTOVÁ, Monika, 2002. *Mezinárodněprávní ochrana menšin*. Západočeská univerzita v Plzni. ISBN 80-7082-843-9. Str. 76; PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1., Str. 285 an.

⁵⁰LHOTSKÝ, Jan, 2012. *Ochrana lidských práv v mezinárodním právu: Kontrolní mechanismy na regionální a univerzální úrovni a možnost vzniku Světového soudu pro lidská práva*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6066-1., Str. 16 an.

⁵¹SCHEU, Harald Christian, 1998. *Ochrana národnostních menšin podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum - nakladatelství Univerzity Karlovy. ISBN 80-7184-632-5. Str. 32 an; PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1. Str. 288

poskytoval menšinám ochranu jejich kultury, náboženství a zvláštní pozornost věnoval právě jazykovému právu.⁵² Právo se zatím vztahovalo na běžné používání jazyka nikoliv na užívání jazyka jako úředního. Ačkoliv právo na užívání svého vlastního jazyka bylo zakotveno roku 1966 v čl. 27 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (viz kapitola 1.1.), právní výbor byl ve své úpravě pokrokovější, když navrhoval i zakotvení práva na výuku v jazyce dle svého výběru a práva menšin zakládat své vlastní školy. Po doporučení odborníků se však Výbor ministrů Rady Evropy rozhodl tento článek nevkládat do dodatkového protokolu.⁵³ Kdyby k inkorporaci článku došlo, znamenal by jistě velký posun v garanci jazykových práv menšin na regionální úrovni.

Skutečnost, že ustanovení o ochraně národnostních menšin nebylo přijato, však nezakládala příslušníkům národnostních menšin překážku domáhat se ochrany svých práv prostřednictvím individuálních stížností pro porušení jejich práv, která pro ně, jako pro jednotlivce, vyplývala z ostatních článků EÚLP. Právě kontrolní mechanismus zřízený Evropskou úmluvou o lidských právech a základních svobodách, tedy Evropský soud pro lidská práva sídlící ve Štrasburku, sehrál roli při ochraně jazykových práv národnostních menšin, a jak uvádí docent Scheu „*jedná se o nástroj, který získává z hlediska postavení menšin v Evropě stále větší význam.*“⁵⁴ Pokud se vrátíme ke znění 14. článku, z ustanovení vyplývá, že jelikož se zákaz diskriminace vztahuje na užívání práv a svobod přiznaných EÚLP, je možné jej aplikovat pouze v souvislosti s jiným článkem EÚLP. Zde bych ještě ráda uvedla, že na základě 12. dodatkového protokolu byl roku 2000 přijat článek, který zajišťuje všeobecný zákaz diskriminace, jenž se vztahuje na užívání každého práva uznaného zákonem.

Také judikatura Evropského soudu pro lidská práva (dále jen ESLP) prokázala souvislost práva menšin s ostatními články EÚLP. Například

⁵²PARLIAMENTARY ASSEMBLY. *Recommendation 285 adopted by the Assembly of the Council of Europe.* [online].1961 [cit. 2019-03-07]Dostupné také z: <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=14322&lang=en>. Článek byl právním výborem předložen Poradnímu shromáždění v tomto znění: „*Persons belonging to a national minority shall not be denied the right, in community with other members of their group, and as far as compatible with public order, to enjoy their own culture, to use their own language, to establish their own schools and receive teaching in the language of their choice or to profess and practice own religion.*“

⁵³FOREJTOVÁ, Monika, 2002. *Mezinárodněprávní ochrana menšin.* Západočeská univerzita v Plzni. ISBN 80-7082-843-9. Str. 71

⁵⁴PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice.* Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1. Str. 319

v rozhodnutí z 22. února 1994 *Burghartz v. Switzerland* ESLP prohlásil, že švýcarské úřady porušily čl. 14 spolu s čl. 8, který garantuje právo na respektování rodinného a soukromého života a výslovně zakazuje státním orgánům do tohoto práva zasahovat.⁵⁵ Porušení práva na soukromý a rodinný život v tomto případě bylo způsobeno tím, že úřady nepovolili ženě se švýcarským občanstvím příjmení, jež si vybrala užívat společně s manželem dle německého práva. Nejvýznamnější rozhodnutí ESLP v oblasti jazykových práv bylo učiněno v případě souvisejícím s určitými aspekty jazykového režimu v Belgii. Jednalo se o stížnost francouzsky mluvících manželů žijících v Belgii, kteří uváděli, že byl v jejich případě porušen čl. 8 ve spojení s čl. 14 a navíc i čl. 2 prvního dodatkového protokolu, dle kterého nesmí být nikomu odpíráno právo na vzdělání. Porušení těchto práv spatřovali v nemožnosti zajistit svým dětem výuku ve francouzštině ve vlámském regionu, kde žili, a to ani na soukromé škole. Právo na soukromý a rodinný život bylo dle nich narušeno tím, že došlo k odloučení dětí od rodičů, když musely být posílány do školy v jiném regionu. ESLP však v tomto případě stěžovatelům nevyhověl, neboť konstatoval, že čl. 2 prvního dodatkového protokolu v sobě neobsahuje právo na volbu jazyka, nýbrž garantuje pouze právo na přístup ke vzdělávacím zařízením již ve státě existujícím.⁵⁶ Tento rozsudek se stal u mnoha autorů terčem kritiky, neboť z něj vykryštovala představa, že se jednotliví příslušníci národnostních menšin nemohou nikdy úspěšně domoci odstranění diskriminačních pravidel v oblasti jazykových práv ve vzdělávacím systému. ESLP však uvedl, že pokud daný stát pro úpravu jednojazyčného režimu ve školství neprokáže rozumné důvody, jedná se o porušení čl. 14 EÚLP, tedy zákazu diskriminace.⁵⁷

⁵⁵EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. 22 February 1994. Application no. 16213/90, Case of *Burghartz v. Switzerland*. [online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné také z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57865>

⁵⁶TRIBUNAL EUROPEO DE DERECHOS HUMANOS. 7 de febrero, 1967. Sentencia 1474/62, Caso relativo a ciertos aspectos del régimen lingüístico en Bélgica. [online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné také z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-165132>

⁵⁷ PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1. Str. 320 an.

2.2. Evropská charta regionálních a menšinových jazyků

Výbor ministrů Rady Evropy přijal Evropskou chartu regionálních a menšinových jazyků 5. listopadu 1992.⁵⁸ V preambuli Evropská charta prohlašuje potřebu chránit regionální a menšinové jazyky, jenž je nezbytná k rozvoji takové Evropy, která ponechává v rámci své suverenity a územní celistvosti prostor ke kulturní rozmanitosti a zachování tradic vlastních pro různé evropské regiony. Dle výkladové zprávy Evropská charta nepřináší pouze antidiskriminační klauzule v oblasti užívání jazyků, ale také přináší opatření k jejich aktivní podpoře v oblasti vzdělávání, médií, úředním a soudním styku, ekonomii, kultuře a sociálním životě. O čemž jsme se mohli přesvědčit již v předchozí kapitole. Zpráva uvádí, že jedině touto cestou může být zachováno postavení jazyků jako rozvíjející se složky uvnitř *‘Evropské kulturní identity.’*⁵⁹

Evropská charta se dělí na čtyři části. První část obsahuje obecná ustanovení, která mimo jiné přináší definici pojmu regionální a menšinové jazyky hned v čl. 1 písm. a):

„výraz „regionální či menšinové jazyky“ označuje jazyky, které jsou:

i) tradičně užívány na daném území státu občany tohoto státu, kteří tvoří skupinu početně menší než ostatní obyvatelstvo státu; a ii) odlišné od úředního jazyka (úředních jazyků) tohoto státu; neoznačuje dialekty úředního jazyka (úředních jazyků) státu, ani jazyky migrantů;“

Evropská charta tedy nevymezuje rozdíl mezi jazyky regionálními a menšinovými, výkladová zpráva však uvádí, že regionální jazyky jsou takové, které jsou užívány na určitém vymezeném území smluvního státu, eventuálně i určitým počtem občanů daného regionu. Menšinové jazyky pak zpráva odlišuje jako takové, jež užívají osoby, které se sice také soustředí v určitém regionu, ale v tomto regionu představují početní menšinu. Je třeba zdůraznit, že dle uvedeného článku se Evropská charta nevztahuje na dialekty úředního jazyka a ani na jazyky migrantů. Cílem Evropské charty je ochrana jazyků, které jsou tradičně užívány v určité zeměpisné oblasti. Evropská charta se navíc vztahuje i na *„neteritoriální jazyky“*, které jsou z kategorie regionálních a menšinových jazyků vyloučeny,

⁵⁸SCHEU, Harald Christian, 1998. *Ochrana národnostních menšin podle mezinárodního práva.* Praha: Karolinum - nakladatelství Univerzity Karlovy. ISBN 80-7184-632-5. Str. 40

⁵⁹ COUNCIL OF EUROPE. *European Charter for Regional or Minority Languages: Explanatory Report.* [online]. 1992, [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16800cb5e5>

neboť jde o jazyky, kterým zcela chybí teritoriální zázemí. I přesto však mohou být tradičně užívány v určité oblasti státu, jako příklad výkladová zpráva uvádí romštinu a jidiš. Z důvodu absence územní složky však může být aplikovaná na tyto jazyky pouze omezená část ustanovení Charty. Většina ustanovení části třetí, která přináší opatření v oblasti veřejného života, přináší ochranu vázanou na území státu, ve kterém jsou jazyky užívány. K části druhé zpráva dodává, že její aplikace na neteritoriální jazyky je přístupnější, přičemž má probíhat za současného použití ustanovení čl. 7 odst. 5,⁶⁰ který udává následujícím způsobem vztah ustanovení druhé části Charty k neteritoriálním jazykům: *„Smluvní strany se zavazují, že budou zásady uvedené v odstavcích 1 - 4 přiměřeně uplatňovat ve vztahu k neteritoriálním jazykům. Určování povahy a rozsahu opatření přijímaných za účelem provádění této Charty, má být ve vztahu k těmto jazykům pružné, a to s ohledem na potřeby a přání skupin užívajících příslušný jazyk a na respektování jejich tradic a povahy.“*

Tvůrci Charty se zcela vyvarovali definice kategorií jazyků a nepovažovali ani za příhodné vytvořit seznam regionálních a menšinových jazyků v Evropě jako přílohu Charty, neboť ten by určitě přinesl spoustu rozdílných názorů a konfliktů.⁶¹ Státy mohou samy označit, na které regionální a menšinové jazyky budou ustanovení Charty aplikovat a jsou příslušné k tomu, aby samy určily, které z jazyků užívaných na jejich území považují za menšinové a regionální. K dělení uvedených jazyků lze ještě uvést, že je možné všechny řadit do následujících čtyř skupin: *„autochtonní jazyky, které jsou původními, ale nikoli úředními jazyky; autochtonní a přeshraniční jazyky, které jsou původní a existují ve více než jednom státě, ale nejsou úředními jazyky; přeshraniční jazyky, které existují jako úřední jazyk v jednom státě a jako menšinový v jiném; a mimouzemní jazyky, jako je romština.“*⁶²

Druhá část Charty obsahuje cíle a zásady, jejichž charakter je obecný a představují spíše vyjádření určité jazykové politiky, kterou mají státy

⁶⁰ COUNCIL OF EUROPE. *European Charter for Regional or Minority Languages: Explanatory Report*. [online], 1992, [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16800cb5e5>

⁶¹ PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1. Str. 312

⁶² EVROPSKÝ PARLAMENT. *Ohrožené jazyky a jazyková rozmanitost v Evropské unii* [online]. 2013, [cit. 2019-03-16]. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/495851/IPOL-CULT_NT\(2013\)495851\(SUM01\)_CS.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/495851/IPOL-CULT_NT(2013)495851(SUM01)_CS.pdf)

přistoupením přijmout za svou. Vymezuje přístupy jako usnadňování a podpora užívání regionálních či menšinových jazyků, navazování kulturních vztahů se skupinami, jejichž vlastní jazyk je odlišný či poskytnutí vhodných forem pro výuku uvedených jazyků. Mezi obecnými zásadami se nachází i zákaz diskriminace na základě užívání menšinového či regionálního jazyka.

Třetí část je naopak nositelem konkrétních opatření. Strany mohou mezi jednotlivými ustanoveními vybírat takzvaně „à la carte“, přičemž tento přístup je v rámci úmluv přijatých na poli Rady Evropy vzácností.⁶³ Uvážení samozřejmě musí být založené na potřebách uživatelů jazyků nacházejících se na jejich území a státy také díky této flexibilitě mohou zohlednit finanční náklady spojené s aplikací těchto ustanovení. Musí však k aplikaci zvolit alespoň 35 ustanovení dle čl. 3 Evropské charty.⁶⁴ O komplexnosti Evropské charty jsme se mohli přesvědčit již v předchozí kapitole. Evropská charta přináší úpravu v oblasti vzdělávání, médií, kulturních činností a zařízení, hospodářského a společenského života, přeshraniční výměny a v neposlední řadě užívání jazyka před soudními orgány, orgány veřejné správy a veřejné služby.

Čtvrtá část vztahující se na provádění Evropské charty obsahuje kontrolní mechanismus, jenž spočívá především v předkládání periodických zpráv států generálnímu tajemníkovi Rady Evropy. První zprávy měly být předloženy do jednoho roku, následně zprávy zakončují vždy tříleté monitorovací období a státy je musí vždy zveřejnit. Státy mají ve zprávách uvést svoji politiku provedenou v rámci části druhé a přijatá opatření v rámci části třetí. Po předložení zprávu projednává Výbor expertů, který je jmenován Výborem ministrů Rady Evropy, přičemž ten volí jednoho člena z každého členského státu. Výbor expertů předloženou zprávu projedná přičemž, kromě této zprávy bere v potaz i upozornění a prohlášení nevládních organizací a sdružení, přičemž se většinou jedná logicky o takové, jež poskytují podporu menšinám. Po projednání předložené zprávy a informací poskytnutých uvedenými organizacemi Výbor expertů připraví zprávu pro Výbor ministrů, která má obsahovat také návrhy na doporučení, jenž může pak Výbor ministrů zaslat členskému státu. Jedná se o velmi slabou formu kontroly, kde na rozdíl od EÚLP, neexistuje mechanismus individuálních stížností. Přináší spíše monitorovací význam, přičemž zveřejnění

⁶³ Jediným dokumentem s obdobnými možnostmi je Evropská sociální charta z roku 1961

⁶⁴ PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1. Str. 313

těchto zpráv může pro státy představovat kritiku a odmítnutí v mezinárodním prostředí.⁶⁵ Navzdory takovému kontrolnímu mechanismu však odborníci prohlašují, že Evropská charta v praxi předčila jejich očekávání.⁶⁶

2.3. Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin

Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin vstoupila v platnost roku 1998. Jedná se o mezinárodní dokument na regionální úrovni, který poskytuje komplexní úpravu problematiky národnostních menšin. Jeho přijetí je přístupné nejen členským státům Rady Evropy, ale i kterýmkoliv dalším státům, ačkoliv v praxi k přistoupení žádného takového státu nedošlo. V mezinárodním právu má z hlediska menšin velký význam, neboť se na rozdíl od ostatních dokumentů, jako Mezinárodního paktu o občanských a politických právech nebo Úmluvy OSN o odstranění všech forem rasové diskriminace, zaměřuje pouze na ochranu menšin. Jak jsme si mohli všimnout v předchozí kapitole, Rámcová úmluva sice ponechává státům široký prostor k interpretaci a výběr k přijetí vhodné politiky pro podporu menšin, nejedná se tedy o ustanovení přímo použitelná (self-executing), i přesto se jedná o právně závazný dokument.⁶⁷ Ve vysvětlující zprávě je uvedeno, že ustanovení, jež nejsou přímo použitelná, ponechávají dotčeným státům určitý prostor pro uvážení při provádění záměrů, jichž se zavázaly dosáhnout a umožňují jim tak vzít při implementaci v potaz konkrétní okolnosti přítomné v daných státech.⁶⁸

Rámcová úmluva se dělí na pět částí. První část obsahuje základní principy a zásady, které slouží také k objasnění ostatních ustanovení. Článek 2. stanoví, že ustanovení mají být aplikována: „*v dobré víře, v duchu porozumění a tolerance v souladu se zásadami dobrého sousedství, přátelských vztahů a spolupráce mezi státy.*“ Ochrana národnostních menšin je v článku 1. řazena mezi mezinárodně chráněná lidská práva a mezinárodní spolupráci. Tento oddíl také přináší jedinou

⁶⁵FOREJTOVÁ, Monika, 2002. *Mezinárodněprávní ochrana menšin*. Západočeská univerzita v Plzni. ISBN 80-7082-843-9. Str. 105

⁶⁶PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1. Str. 319, FOREJTOVÁ, Monika, 2015. Dvojjazyčné označování měst a obcí dle Evropské charty regionálních či menšinových jazyků a Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica* [online]. (4/2015), 9 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=306331>

⁶⁷PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1. Str. 298

⁶⁸COUNCIL OF EUROPE. *Framework Convention for the Protection of National Minorities and Explanatory report* [online], 1995. [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16800c10cf>

klauzuli Rámcové úmluvy, jež je formována jako individuální právo a nikoliv závazek státu. Jedná se o právo příslušníka národnostní menšiny, který může prohlásit, zda chce či nikoliv být za příslušníka pokládán.⁶⁹ Zamýšleno bylo také přijetí článku, který by definoval pojem národnostní menšina, k čemuž však po proběhlých diskuzích mezi jednotlivými státy samozřejmě nedošlo. Vysvětlující zpráva dodává, že v současném stádiu je nemožné dospět k definici, která by představovala obecný rámec podpořený všemi členskými státy Rady Evropy.⁷⁰ O tomto faktu, jsme se však mohli přesvědčit již v první kapitole této práce.

Druhá část pak přináší příslušníkům národnostních menšin konkrétní práva. Z pohledu jazykových práv jsou relevantními ustanoveními čl. 12-14 zaručující jazyková práva v oblasti vzdělávání, čl. 10 obsahující právo na užívání jazyka v soukromí a omezeně také před veřejnoprávními orgány, čl. 11 přinášející právo na užívání jmen a topografických označení či čl. 9, zakotvující svobodu projevu a právo na informace a související jsou i čl. 17-18 upravující přeshraniční kontakt.

Třetí sekce se pak vztahuje na interpretaci a aplikaci jednotlivých ustanovení. Odkazuje na interpretaci v souladu s principem rovnosti, územní svrchovanosti a politické nezávislosti státu a obecně se základními zásadami mezinárodního práva. Ustanovení čl. 20 upozorňuje na povinnost respektu příslušníků menšin vůči národní legislativě a právům druhých, ať už jde o většinovou společnost, či příslušníky jiných národnostních menšin, aneb vyjadřuje obecně známou zásadu, že svoboda jednoho končí tam, kde začíná svoboda druhého. Rámcová úmluva tedy obsahuje nejen závazky jednotlivých států vůči příslušníkům menšin, ale také závazek samotných příslušníků jednat v souladu s příslušnými vnitrostátními předpisy a respektovat práva ostatních.⁷¹ Článek 23 pak stanovuje vztah Rámcové úmluvy k EÚLP. Práva garantována Rámcovou úmluvou nemohou být za žádných okolností interpretována v rozporu s právy a svobodami obsaženými v EÚLP.⁷²

⁶⁹ PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1., Str. 3

⁷⁰ COUNCIL OF EUROPE. *Framework Convention for the Protection of National Minorities and Explanatory report* [online], 1995. [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16800c10cf>

⁷¹ FOREJTOVÁ, Monika, 2002. *Mezinárodněprávní ochrana menšin*. Západočeská univerzita v Plzni. ISBN 80-7082-843-9. Str. 81

⁷² COUNCIL OF EUROPE. *Framework Convention for the Protection of National Minorities and Explanatory report* [online], 1995. [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16800c10cf>

Čtvrtá část obsahuje pouze tři ustanovení, která upravují kontrolní mechanismus Rámcové úmluvy, jenž je úkolem dvou orgánů Rady Evropy, a to Poradního výboru a Výboru ministrů. Členové Poradního výboru mají být dle čl. 26 odborníky v oblasti ochrany národnostních menšin, Výbor ministrů se pak skládá z ministrů zahraničních věcí členských států Rady Evropy. Poradní výbor má poskytovat asistenci Výboru ministrů při zhodnocování opatření provedených státy při dosahování cílů stanovených Rámcovou úmluvou. Každých pět let státy předkládají zprávy o přijatých opatřeních, které pak poradní výbor hodnotí a posléze hlasují o návrzích doporučení daným státům. Stejně jako u Evropské charty může výbor získávat podklady ke svému hodnocení také od nevládních organizací, bránících zájmy národnostních menšin. Dosavadní zprávy bývají kritizovány pro jejich přílišnou obecnost a nedostatečnost faktických údajů.⁷³ Poslední monitorovací cyklus byl dokončen roku 2014. Pátý oddíl Rámcové úmluvy obsahuje závěrečná ustanovení zahrnující podmínky přistoupení a odstoupení daných států.

Zatímco ústředním objektem Evropské charty je ochrana jazyka jako takového za účelem zachování kulturní rozmanitosti a bohatství Evropy, Rámcová úmluva si klade za cíl efektivní ochranu práv příslušníků národnostních menšin. V Rámcové úmluvě je jazykům věnován pouze určitý počet ustanovení, které navíc nedosahují takové konkrétnosti jako úprava Evropské charty. Rámcová úmluva však byla ratifikována větším počtem států než Evropská charta, konkrétně ji ratifikovalo 39 států, zatímco ratifikaci Evropské charty prozatím provedlo 25 států.⁷⁴

⁷³ PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1. Str.309

⁷⁴ COUNCIL OF EUROPE. [online]. [cit. 2019-03-15]. State parties to the Framework Convention for the Protection of National Minorities. Dostupně z: <https://www.coe.int/en/web/minorities/etats-partie>; COUNCIL OF EUROPE. Chart of Signatures and Ratification of Treaty 148. European Charter for Regional or Minority Languages. [online]. [cit. 2019-03-15]. Dostupné z <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/148/signatures>

3. Činnost Evropské Unie na podporu menšinových jazyků

Evropská Unie se vyznačuje prvkem multilingvismu. Jazyková rozmanitost, je vzhledem k počtu národností, které EU pojímá velmi výrazná a její zachování a rozvoj podstatný pro podporu národní identity členských států. Na začátek bych tedy ráda věnovala část této kapitoly jazykovému režimu samotné EU. Na jejím území se vyskytuje 24 úředně uznaných jazyků, jenž jsou i pracovními jazyky Unie. Tyto jazyky jsou v rámci primárního práva EU označovány jako jazyky Smluv a jejich výčet je proveden v čl. 55 odst. 1 Smlouvy o Evropské Unii (dále jen SEU). Vedle těchto jazyků zde však lze nalézt minimálně dalších 60 původních regionálních a menšinových jazyků užívaných přibližně 40 miliony osob, přičemž existence některých z nich je ohrožena.⁷⁵ Pět z nich je navíc uznaných v rámci EU za kooficiální, jedná se o katalánštinu, galicijštinu, baskičtinu, skotskou gaelštinu a velštinu.⁷⁶ Druhý odstavec čl. 55 SEU, připouští překlad Smluv do regionálních jazyků, které členské státy uznávají jako kooficiální. Dle dohody se Španělskou vládou jsou některé dokumenty přístupné také v katalánštině, galicijštině či baskičtině.⁷⁷ Rovnoprávnost úředních jazyků je v EU zaručena. Jak čl. 3 odst. 3 SEU, tak čl. 22 Evropské charty základních práv zaručují respektování přítomné jazykové rozmanitosti.

K jazykovému režimu EU, lze ještě uvést čl. 342 Smlouvy o fungování Evropské Unie (dále jen SFEU), který svěřuje Radě EU upravit prostřednictvím nařízení pravidla užívání úředních jazyků v orgánech EU. Jedná se o nařízení č. 1/1958/EHS o jazykovém režimu EHS ve znění pozdějších předpisů. Užívání jazyků je upraveno také v jednacích řádech jednotlivých institucí EU. Jednací řád Soudního dvora EU upravuje svůj jazykový režim v rámci 6. kapitoly (čl. 29-31) a ustanovení týkající se úředních jazyků obsahuje také Jednací řád Evropského parlamentu, např. čl. 158 odst. 1, dle kterého se dokumenty Evropského parlamentu vyhotovují ve všech úředních jazycích. Občané EU jsou oprávněni dle

⁷⁵ EUROPEAN UNION. *Multilingualism*. [online]. [cit. 2019-03-24]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/topics/multilingualism_en

⁷⁶ Evropský parlament, *Ohrožené jazyky a jazyková rozmanitost v Evropské unii* [online]. [cit. 2019-03-16].

⁷⁷ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Časté otázky týkající se jazykové politiky Evropské unie*. [online], 1995. [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/5904/otazky.pdf>

čl. 20 odst. 2 písm. d) a čl. 24 SFEU obracet se na orgány EU a Veřejného ochránce práv v jazyce Smluv, a taktéž k obdržení odpovědi ve stejném jazyce.

V předchozích kapitolách byla naznačena aktivita mezinárodních organizací OSN, Rady Evropy a KBSE/OBSE v oblasti problematiky národnostních menšin. Evropská Unie však nebyla v této otázce dlouho zapojena. Tato pasivita vycházela především ze skutečnosti, že integrační proces byl v počátcích zaměřen výlučně ekonomickým směrem. Z těchto důvodů bylo pochopitelné, že zásah do politických či kulturních záležitostí a harmonizace národních právních řádů v oblasti jazykových či národnostních menšin se jeví nepotřebnými.⁷⁸ Postupný integrační rozvoj, ale později pojal i koncepci ochrany základních lidských práv a svobod a celkově přijetí demokratických hodnot a model právního státu, a tak se i v rámci Evropské Unie začaly objevovat snahy v otázkách práva národnostních menšin.⁷⁹ Interakci evropského integračního procesu a ochrany menšin je v podstatě možné dělit na dva různé přístupy. Pozitivní přístup spočívá v aktivním vystupování orgánů EU v této oblasti, za negativní přístup je pak možné označovat vztah primárního práva EU a národních opatření na ochranu menšin.⁸⁰ Roku 1993 rozhodla Evropská rada na zasedání v Kodani o kritériích vyžadovaných k přistoupení států do EU, mezi kterými uznala za potřebné i respektování a ochranu menšin. Do přijetí Amsterodamské smlouvy roku 1997 neexistovalo v primárním právu žádné ustanovení, s výjimkou obecného zákazu diskriminace, jež by poskytovalo menšinám jakákoliv práva. Odmítavý postoj členských států k této problematice se však promítl i do této smlouvy. Smlouva přijala do svého čl. 6 odst. 1 veškeré požadavky stanovené Kodaňskými kritérii jako respektování lidských práv a základních svobod, demokracii či svobodu jako takovou s výjimkou formulace jediného požadavku, a to právě respektu a ochrany národnostních menšin.⁸¹ Pojem ochrany menšin pak přináší do primárního práva EU teprve SEU, a to až v konsolidovaném znění

⁷⁸ TRIFUNOVSKA, Snežana. *Minority rights in Europe: European minorities and languages*. The Hague: T.M.C. Asser Press, 2001, Str. 206

⁷⁹ PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1., Str. 336

⁸⁰ TRIFUNOVSKA, Snežana. *Minority rights in Europe: European minorities and languages*. The Hague: T.M.C. Asser Press, 2001, Str. 206

⁸¹ MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Amsterodamská smlouva*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. ISBN 80-85864-73-8.

Lisabonské smlouvy, jež vstoupila v platnost roku 2009.⁸²Ustanovení čl. 2 SEU řadí k hodnotám, na kterých je EU založena i práva příslušníků menšin. Jak bylo uvedeno výše, Evropská Unie zakotvila jazykový režim pro své vlastní fungování. Úprava jazykové politiky a menšinových jazyků pak sice spadá do výlučných kompetencí členských států, avšak v zakládacích smlouvách lze najít pravomoci, jež pronikají do této oblasti. Jedná se o podpůrná, koordinační či doplňková opatření k činnosti členských států, prováděná takovým způsobem, aby nebylo zasaženo do jejich pravomoci (čl. 2 odst. 5 SFEU či čl. 5 SEU), a to v oblasti vzdělávání (čl. 165 SFEU) a kultury (čl. 167 SFEU). EU má dle čl. 165 odst. 1 SFEU „*respektovat kulturní a jazykovou rozmanitost*“, a tento požadavek je zakotven i v čl. 3 odst. 3 SEU, dle kterého má být navíc pečováno o „*zachování a rozvoj evropského kulturního dědictví*.“ Z hlediska primárního práva pak bylo pozitivním krokem k ochraně menšin přijetí Listiny základních práv EU, jejíž právní závaznost byla zajištěna Lisabonskou smlouvou roku 2009, a která přinesla dva významné články z hlediska jazykových práv. Jedná se o čl. 21, jenž zakazuje diskriminaci na základě jazyka, a dále čl. 22, který zakládá závazek EU k respektování jazykové rozmanitosti.

3.1. Instituce Evropské Unie a podpora jazykové rozmanitosti

Evropský parlament (dále jen EP) je orgánem, který prokázal největší snahy v oblasti problematiky menšin. V minulosti usiloval o vytvoření kodifikace práv menšin prostřednictvím rezolucí, jež byly určeny Evropské komisi (dále jen EK) a členským státům. První rezoluce nazvaná Charta regionálních jazyků a kultur a Charta práv etnických menšin, byla předložena roku 1981. Tato rezoluce měla uložit státům umožnit a podpořit výuku regionálních jazyků a kultury v oficiálních učebních osnovách, a to na všech úrovních školského systému od mateřské školy až po univerzitní vzdělávání. Dále měla zajistit právo na užívání svého jazyka v oblasti veřejného života, tedy při jednání s národními úřady a soudy. Rezoluce také doporučovala poskytnutí finančních prostředků

⁸²POSPÍŠIL, Ivo, *The Protection of National Minorities and the Concept of Minority in the EU Law: A Paper to be presented at the ECPR 3 rd Pan-European Conference, Bilgi University, Istanbul, 21 – 23 September 2006* [online].[cit. 2019-03-16]. Dostupné z: <http://ispo.fss.muni.cz/uploads/2download/pospasil-ecpr.pdf>; TRIFUNOVSKA, Snežana. *Minority rights in Europe: European minorities and languages*. The Hague: T.M.C. Asser Press, 2001, Str. 207

z regionálních fondů projektům vytvořeným za účelem podpory regionální a lidové kultury, a ekonomickým projektům na regionální úrovni.

Další rezoluce byla EP přijata roku 1983, tentokrát o opatřeních ve prospěch jazykových a kulturních menšin, ve které EP zdůraznil význam výše zmíněné rezoluce z roku 1981 a dovolával se EK, aby zintenzivnila svou činnost v této oblasti. EK byla žádána o reportování souvisejících provedených či připravovaných praktických opatření EP. Roku 1987 následovala rezoluce o jazycích a kulturách regionálních a etnických skupin v Evropském společenství. V reakci na stále chybějící pokrok v dané oblasti, vyjádřil EP členským státům doporučení v oblasti vzdělávání, hromadných sdělovacích prostředků, kultury, ekonomiky a soukromého i veřejného života. EP doporučoval státům také zajištění právního rámce pro užívání regionálních a menšinových jazyků v kontaktu s veřejnými autoritami v oblastech, kde žijí skupiny menšin. Rezoluce obsahovala také uznávání příjmení a topografických označení v regionálním nebo menšinovém jazyce. Roku 1994 došlo z iniciativy irského poslance EP Marka Killilea k dalšímu pokusu, jehož výsledkem byla rezoluce o jazykových menšinách v Evropském společenství, která znovu připomínala státům význam uznávání jazykových menšin a vytvoření základních podmínek pro jejich zachování a rozvoj. Navíc tato rezoluce také odkazovala na Chartu regionálních a menšinových jazyků a doporučovala členským státům její ratifikaci.

V praxi však tyto snahy EP neměly reálný dopad, neboť zmíněné rezoluce nejsou právně závazné a žádné právní akty na ochranu regionálních a menšinových jazyků přijaty nebyly.⁸³ I tak svědčí o pozitivním přístupu k dané problematice a o faktu, že téma ochrany regionálních a menšinových jazyků není Evropskou Unií ignorováno. O tom vypovídá i zpráva EP z 23. 10. 2018, ve které připomíná, že je třeba prosazovat právo na užívání menšinových jazyků jak v soukromém tak veřejném životě, a vyzývá EK i členské státy k přijetí opatření, které pomohou odstranit administrativní a finanční překážky stojící v cestě jazykové rozmanitosti a přístupu k právům příslušníků národnostních

⁸³TRIFUNOVSKA, Snežana. *Minority rights in Europe: European minorities and languages*. The Hague: T.M.C. Asser Press, 2001, Str. 208 an.; PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1., Str. 336 an.

menšin.⁸⁴V usneseních přijatých EP si lze také všimnout zohledňování narůstajícího technologického pokroku a adaptace na moderní dobu. Zpráva EP z roku 2009 o mnohojazyčnosti, ve vysvětlujícím prohlášení prohlašuje, že: *„Podpora mnohojazyčnosti spočívá rovněž v audiovizuální produkci, informačních a komunikačních technologiích a v nových způsobech přístupu ke kultuře a vzdělávání, zejména pomocí informací poskytovaných on-line.“*⁸⁵Usnesení EP z 11. září 2018 o vnímání této potřeby EP svědčí již ve svém názvu, neboť se jedná o Usnesení o rovnosti jazyků v digitálním věku. V uvedeném Usnesení EP mimo jiné *„doporučuje, aby členské státy vytvořily programy v oblasti digitální gramotnosti také v evropských menšinových a regionálních jazycích a zavedly odbornou přípravu týkající se jazykových technologií a nástrojů ve vzdělávacích programech svých škol, univerzit a vyšších odborných škol...“*⁸⁶

Nelze konstatovat, že by snahy EP zůstaly zcela bez odezvy. Krátce po předložení první rezoluce, přesněji roku 1982 došlo k založení nevládní organizace Evropské kanceláře pro méně užívané jazyky (European Bureau for Lesser Used Languages – EBLUL). Jejím úkolem byla podpora a ochrana regionálních a menšinových jazyků a jazykových práv jejich uživatelů, včetně vypracovávání studií a organizace seminářů o situaci daných jazyků. Členy EBLUL byly dobrovolné spolky a organizace i oficiální instituce aktivní v oblasti menšinových a regionálních jazyků. EBLUL úzce spolupracovala s Evropským parlamentem a Radou Evropy a byla financována především Evropskou komisí.⁸⁷

Činnost EBLUL byla ukončena roku 2010 a v roce 2011 byla nahrazena novou nevládní organizací s názvem Evropská síť jazykové rovnosti (European Language Equality Network – ELEN). ELEN si klade za cíl podporu a ochranu evropských méně užívaných jazyků a činnost směřující k rovnému postavení těchto jazyků a k multilingvismu. ELEN zastupuje 44 regionálních, menšinových

⁸⁴EVROPSKÝ PARLAMENT, *Zpráva o minimálních standardech pro menšiny v EU, 2018/2036(INI)* [online], [cit. 2019-03-17], Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2018-0353_CS.html?redirect

⁸⁵EVROPSKÝ PARLAMENT. *Zpráva o mnohojazyčnosti: přínos pro Evropu i společný závazek (2008/2225(INI))* [online]. [cit. 2019-03-18].

⁸⁶EVROPSKÝ PARLAMENT. *Usnesení Evropského parlamentu ze dne 11. září 2018 o rovnosti jazyků v digitálním věku (2018/2028(INI))* [online], [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2018-0332+0+DOC+XML+V0//CS>

⁸⁷PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1., Str. 337

a ohrožených jazyků v 18 státech a zájmy 50 milionů osob, jež užívají tyto jazyky, a to na národní, evropské i mezinárodní úrovni. Členskými organizacemi jsou například nevládní nezisková organizace Platforma pro katalánský jazyk (Plataforma per la Llengua) či italská Národní rada pro vědeckotechnický výzkum (Consiglio Nazionale delle Ricerche).⁸⁸

Jako další iniciativu v této oblasti, lze uvést vznik Meziskupiny pro otázky ochrany menšin v roce 1980, ve které se scházejí poslanci EP, zabývající se především organizováním neformálních setkání s představiteli menšin.⁸⁹ Jedná se o fórum v rámci EP sloužící k výměně názorů na problematiku a vývoj politiky v oblasti otázek menšinových a regionálních jazyků. Úkolem Meziskupiny je také udržovat relevantní a aktuální informace ohledně situace národnostních menšin a menšinových jazyků v Evropě. Roku 2009 v souvislosti s novým parlamentním obdobím byla tato Meziskupina přejmenována na Meziskupinu pro tradiční menšiny, národnostní komunity a jazyky Evropského parlamentu.⁹⁰

Pokud jde o Evropskou komisi (dále jen EK), počátky její podpory v oblasti menšinových a regionálních jazyků jsou spojeny s doporučeními a výzvami určenými EK v uvedených rezolucích EP. První vstřícné kroky EK v této oblasti se tedy udály v 80. letech. V reakci na první rezoluci EP z roku 1981 byl vytvořen první program na financování menšinových jazyků Akční linie pro podporu a ochranu menšinových a regionálních jazyků a kultury (Action Line for the Promotion and Safeguard of Minority and Regional Languages and Culture), a do roku 1998 byla díky tomuto financování vytvořena řada organizací zajišťujících podporu a rozvoj v jazykové oblasti. V roce 2001 bylo pak toto financování zastaveno Soudním dvorem EU v rozsudku C-106/96, který prohlásil, že pro danou finanční podporu neexistuje žádný právní základ. Roku 2003 byl EK přijat Akční plán na podporu výuky jazyků a jazykové rozmanitosti (Action plan on language learning and linguistic diversity), který nabádal k podpoře menšinových a regionálních jazyků a zdůraznil potřebu podpory v oblasti výuky

⁸⁸Introducing the European Language Equality Network. European Language Equality Network. [online], [cit. 2019-03-17]. Dostupné z: <https://elen.ngo/information/>

⁸⁹PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1., Str. 337

⁹⁰GÁL, Kinga a Davyd HICKS, 2011. *Traditional Minorities, National Communities and Languages: The issues raised in the European Parliament's Intergroup, 2009-2011* [online]. Brussels-Budapest [cit. 2019-03-17]. ISBN 978-963-08-3185-7. Dostupné z: <https://elen.ngo/wp-content/uploads/2016/05/2255.pdf>

těchto jazyků, jak v útlém věku, tak v rámci celoživotního vzdělávání. V letech 2007-2013 bylo mnoho programů podporujících menšinové a regionální jazyky, některým z nich bude věnována pozornost v následující podkapitole, financováno prostřednictvím Programu celoživotního vzdělávání (Lifelong Learning Programme). Nicméně dluhová krize v eurozóně, která propukla v roce 2008, vyvinula tlak také v oblasti financování uvedeného projektu. Mezi priority současné EK, jejíž funkční období započalo roku 2014, se nevyskytuje politika v oblasti regionálních a menšinových jazyků. V současnosti tedy neexistuje žádný přímo dostupný projekt pro financování podpory menšinových jazyků, avšak stále jsou poskytovány finanční prostředky na pokrytí činností v této oblasti.⁹¹

Přínosná je také judikatura Soudního dvora Evropské Unie (dále jen SDEU), přičemž významné rozhodnutí pro ochranu menšin bylo učiněno v případě Bickel/Franz v roce 1998. Jednalo se o trestní řízení vedené proti rakouskému řidiči Horstu Ottovi Bickelovi a německému turistovi Ulrichu Franzovi, přičemž u pana Bickela šlo o trestní stíhání za řízení vozidla pod vlivem alkoholu u pana Franze za nedovolené držení zbraně. Oba obvinění prohlásili před italským soudem v provincii Bolzano/Bozen, který ve věci rozhodoval, že neovládají italský jazyk a domáhali se vedení řízení v německém jazyce, což italský soud odmítl, neboť autonomní statut Jižního Tyrolska přiznává jazyková práva na užívání němčiny pouze italským občanům uvedeného autonomního regionu. SDEU pak rozhodoval o předběžné otázce, kterou předložil uvedený italský soud, jež spočívala v problému, zda jazyková práva mají být rozšířena také na občany jiných států, aby nedocházelo k porušení zákazu diskriminace. Dle SDEU v tomto případě existovala souvislost s dnešním čl. 18 SFEU, který zakazuje diskriminaci na základě občanství a odmítl argument italské vlády, která se dovolávala skutečnosti, že smyslem jazykového režimu v Jižním Tyrolsku je ochrana jazykové a kulturní identity etnické skupiny.⁹²

Roku 2014 SDEU rozhodl o obdobné otázce v případě občanskoprávního řízení vedeného v případě Ulrike Elfriede Grauel Ruffer v. Kateřina Pokorná. Šlo o případ, který se odehrál ve stejném regionu, a SDEU v rozhodnutí také odkazuje

⁹¹EUROPEAN PARLIAMENT. *Regional and minority languages in the European Union, Briefing*. [online]. 2016, [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/589794/EPRS_BRI\(2016\)589794_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/589794/EPRS_BRI(2016)589794_EN.pdf)

⁹² PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1., Str. 339

na případ Bickel/Franz. V tomto případě německá občanka Ulrike Elfriede Grauel Ruffer utrpěla zranění při pádu na sjezdovce nacházející se rovněž v italské provincii Bolzan/Bozen. Ze způsobení pádu vinila českou státní příslušnici Kateřinu Pokornou a domáhala se na ní náhrady škody. V uvedeném sporu došel soud v provincii Bolzano/Bozen, který ve věci rozhodoval, k otázce, zda může být řízení vedeno v německém jazyce. V žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce směřované SDEU, soud v Bolzano/Bozen odkazoval jednak na předchozí rozhodnutí italského kasačního soudu, dle kterého se ustanovení nařízení, jež upravuje užívání německého jazyka podle ustanovení hlavy XI zvláštního statutu Jižního Tyrolska, a kterým se povoluje užívání německého jazyka ve styku se soudy, vztahují pouze na italské občany s bydlištěm v provincii Bolzano/Bozen. Krajský soud se dotazoval, zda uvedená vnitrostátní ustanovení, jež limitují používání němčiny pouze na italské občany s bydlištěm v provincii Bolzano/Bozen, nejsou v rozporu s články 18 a 21 SFEU. SDEU ve svém rozhodnutí prohlásil, že uvedené články SFEU mají být vykládány tak, že brání vnitrostátní právní úpravě, která opravňuje soudy členských států se sídlem v určitém územním celku daného státu k užívání jiného než úředního jazyka pouze občany daného státu, kteří mají bydliště v uvedeném územním celku. SDEU se vyjádřil také k argumentům italské vlády, dle které má rozšíření jazykového režimu na občany EU přinést zatížení z hlediska organizace a lhůt, když poukázal na skutečnost, že soudci provincie Bolzano/Bozen jsou schopni vést řízení jak v italském tak v německém jazyce. K námitkám italské vlády, které se týkaly zvýšených nákladů, jež by rozšířením jazykového režimu nastaly SDEU uvedl, že: *„z ustálené judikatury vyplývá, že důvody čistě hospodářské povahy nemohou být naléhavými důvody obecného zájmu, které by mohly odůvodnit omezení základní svobody zaručené Smlouvou.“*⁹³

3.2. Programy na podporu jazykové rozmanitosti

Snahy EU na podporu jazykové rozmanitosti se projevují také financováním různých projektů. Některým z nich se budu věnovat v následující podkapitole. V reakci na rezoluci EP z roku 1987, byla ještě téhož roku díky práci

⁹³SOUDNÍ DVŮR EVROPSKÉ UNIE. 27.4.2014. C-322/13. Ulrike Elfriede Grauel Ruffer v. Kateřina Pokorná. [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné také z: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=B0F6C7E2E0894AACFF933E92DD95CD32?text=&docid=149923&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=6781885>

Evropské komise a EBLUL založena výzkumná síť MERCATOR,⁹⁴ která sestává z šesti výzkumných institucí nacházejících se v Nizozemsku, Anglii, Maďarsku, Švédsku a dvě z nich se vyskytují ve Španělsku, v oblasti Katalánska. Síť MERCATOR se soustředí na regiony, ve kterých je přítomen prvek multilingvismu a kde se nacházejí regionální či menšinové jazyky, ale i jazyky migrantů, či méně užívané jazyky. Ústředními tématy na poli této sítě jsou média a informační technologie, právní úprava výuky regionálních a menšinových jazyků a vývoj v oblasti studia a výuky těchto jazyků. Většina projektů, které MERCATOR organizuje je financována Evropskou komisí. MERCATOR je jedním z projektů, které byly financovány v rámci projektu celoživotního vzdělávání. V letech 2012-2016 tato síť vypracovala projekt s názvem LEARNMe (Language and Education Addressed through Research and Networking by Mercator), jehož záměrem bylo vytvoření instrukcí a doporučení v oblasti jazykové politiky vedoucích k uspokojení potřeb méně užívaných jazyků.⁹⁵ V roce 1990 EK finančně podpořila také projekt EUROMOSAIC, který spočíval ve spolupráci významných výzkumných institucí v oblasti jazykové rozmanitosti, a jehož výsledkem byla roku 1996 publikace nazvaná Report on the Production and Reproduction of the Minority Language Group in the European Union.⁹⁶

Dále EK financuje také Síť na podporu jazykové rozmanitosti (The Network to Promote Linguistic Diversity, dále jen NPLD), jenž se soustředí na jazykovou politiku a plánování pro úřední, regionální i menšinové jazyky v Evropě. NPLD vznikla roku 2008 u příležitosti události pořádané Velšským národním shromážděním v Bruselu. Jejím cílem je zvýšit povědomí společnosti o významu jazykové rozmanitosti.⁹⁷ Tato nevládní organizace úzce spolupracuje s institucemi EU a samozřejmě také s univerzitami, výzkumnými centry i jinými

⁹⁴ TRIFUNOVSKA, Snežana. *Minority rights in Europe: European minorities and languages*. The Hague: T.M.C. Asser Press, 2001, s.215

⁹⁵ About Mercator Network, Mercator Network. [online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <http://www.mercator-network.eu/mercator-network/>

⁹⁶ TRIFUNOVSKA, Snežana. *Minority rights in Europe: European minorities and languages*. The Hague: T.M.C. Asser Press, 2001, Str. 215

⁹⁷ EUROPEAN PARLIAMENT. *Regional and minority languages in the European Union, Briefing*. [online]. 2016 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/589794/EPRS_BRI\(2016\)589794_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/589794/EPRS_BRI(2016)589794_EN.pdf)

nevládními organizacemi. Pro efektivnější spolupráci s Evropskými institucemi se sídlo NPLD roku 2016 přesunulo z Cardiffu do Bruselu.⁹⁸

S institucemi EU spolupracuje také Federální unie evropských národností (Federal Union of European Nationalities, dále jen FUEN), která byla založena již v roce 1949 v Paříži. FUEN sdružuje přibližně 100 členských organizací ve 35 zemích Evropy a každoročně organizuje největší kongres v Evropě, na kterém se schází 150-250 zástupců různých evropských národnostních menšin. EP a FUEN společně založili Evropské fórum dialogu (European Dialogue Forum), jehož členy jsou příslušníci národnostních menšin z celé Evropy. První setkání uvedeného fóra proběhlo v lednu 2017 v sídle EP ve Štrasburku.⁹⁹

Mezi programy financované EK patří i program „Kreativní Evropa“ (2014-2020) na podporu evropských kulturních a kreativních odvětví, zřízený na základě Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1295/2013, pro období 2014-2020, mezi jehož cíle a priority patří evropské kulturní, ale jazykové rozmanitosti. Dále stojí za zmínku vzdělávací program „Erasmus+“ (2014-2020) v rámci kterého jsou studentům, učitelům či dobrovolníkům poskytována stipendia za účelem studia, odborné přípravy, práce či dobrovolnické činnosti v zahraničí.¹⁰⁰ Za fungování programu odpovídá především EK, jenž má na starost jeho rozpočet a stanovení záměrů a kritérií programu. EK také provádí monitorování, kontrolu a evaluaci v rámci programu a svěřuje úkoly související s plněním rozpočtu národním agenturám.¹⁰¹ Přínos tohoto programu mohu zhodnotit jako pozitivní, ze své vlastní zkušenosti, neboť jsem v rámci mého studia na Západočeské univerzitě díky programu absolvovala studium na španělské Universidad de Pablo de Olavide. Z mého pohledu tento program vytváří prostřednictvím kontaktu se studenty z různých zemí EU, a také s pedagogy, široký prostor pro kulturní výměnu a zlepšování jazykových dovedností.

⁹⁸About NPLD, The Network to Promote Linguistic Diversity [online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <https://www.npld.eu/about-us/about-npld/>

⁹⁹Facts about FUEN. Federal Union of European Nationalities. [online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <https://www.fuen.org/about-us/facts/>

¹⁰⁰O programu. Erasmus+. [online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <https://www.naerasmusplus.cz/cz/o-programu/>

¹⁰¹Erasmus+ Programme Guide. Evropská komise. [online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/programme-guide/part-a/who-implements-the-programme/the-european-commission_cs

4. Právní postavení menšinových a regionálních jazyků ve vybraných zemích Evropské Unie

V následující kapitole se budu zabývat právní úpravou a postavením regionálních a menšinových jazyků ve vybraných zemích Evropské Unie, přičemž jsem zvolila takové státy, jež jsou dle mého názoru zajímavé, a to i z hlediska historického vývoje postavení menšinových a regionálních jazyků. Zároveň každá z národních jazykových politik přináší různé přístupy k jazykovým právům, které pramení z jazykové situace a okolností v daném státě.

4.1. Regionální jazyky ve Španělsku

Právo na užívání regionálních jazyků ve Španělsku jsem vybrala z důvodu jejich významného postavení jako kooficiálních jazyků v daných autonomních oblastech Španělska, které dále vysvětlím v následující podkapitole. Kromě kastilštiny (často označované jako španělštiny)¹⁰² jsou úředními, přesněji kooficiálními jazyky právě jazyky regionální tedy katalánština (oblast Katalánska, Baleárských ostrovů a Valencie), galicijština (Galicie – provincie La Coruna, Lugo, Orense, Pontevedra) baskičtina (oblast Baskicka, Navarra) a araněština (oblast Aranéskeho údolí). Objevují se zde také další jazyky a dialekty jako asturština (v celém Asturském knížectví se užívají její tři varianty, na hranicích s Galicií se užívá dialekt mísící asturštinu a galicijštinu), aragonština (oblast Pyrenejského údolí), extremadurština (Extremadura, Castilla y León, Salamanca) či andalusština (Andalusie, Ceuta a Mellila)¹⁰³, ty už však nejsou uznávány jako úřední. I přesto je jim věnována zákonná ochrana. Například Autonomní statut Andalusie garantuje článkem 10.3 (4°) studium andaluskeho dialektu a také jeho ochranu, podporu a zachování jeho prestiže.¹⁰⁴

¹⁰²MOUTON, Pilar García, 2002. *Lenguas y dialectos de España*. 4. Madrid: Arco Libros, S.L. ISBN 84-7635-164-X.

¹⁰³FERNANDA DE ABREU, Maria, Jacques DE BRUYNE a Eugenio COSERIU, 1993. *Lenguas de España, Lenguas de Europa*. Madrid: Colección Veintiuno. ISBN 84-88306-15-6.; Str:192 an

¹⁰⁴Ley Orgánica 2/2007, de 19 de marzo, de reforma del Estatuto de Autonomía para Andalucía, [online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: http://www.congreso.es/consti/estatutos/estatutos.jsp?com=63&tipo=2&ini=1&fin=11&ini_sub=1&fin_sub=1

4.1.1. Vývoj postavení regionálních jazyků ve Španělsku

Jazykovou situaci ve Španělsku lze spojovat i se skutečností, že od starověku geografické umístění činilo z Pyrenejského poloostrova průchozí bod z jednoho kontinentu na jiný, a tedy místo setkávání různých kultur. Řada národů zde zanechala svou stopu a podílela se tak na vývoji Španělska. Pokud jde o lingvistický aspekt, je třeba podotknout, že existující jazykové varianty ve Španělsku jsou výsledkem procesu, který měl počátek v období římské kolonizace a souvisel také s vpádem barbarů (germánských kmeny). Dnešní jazykovou formu navíc významně ovlivnila arabská invaze v roce 711. V tomto období dochází k rozvoji galicijštiny, kastilštiny, aragonštiny i katalánštiny, které po znovudobytí („reconquista“) Pyrenejského poloostrova španělským národem vytěsňují a nahrazují mozarabštinu, jež na území přinesli Maurové.¹⁰⁵

Důležitým historickým milníkem pro vznik regionálního státu a ochranu lingvistických práv ve Španělsku bylo nastolení demokracie Španělskou Ústavou z roku 1978, která souvisí s decentralizací teritoriální struktury státu.¹⁰⁶ Ústava přinesla do Španělska jak prvek multikulturalismu tak multilingvismu.¹⁰⁷ Ve dvacátém století byla jazyková situace ovlivněna četnými politickými proměnami, jež se vyznačovaly krátkými obdobími přinášejícími příznivou legislativu v této oblasti a naopak dlouhými roky intolerance regionálních jazyků. Roku 1923 nastává období diktatury generála Primo de Rivera a již tři dny po k moci je vyhlášen královský dekret, který zaručuje právo vyjadřovat se, ať už písemně či ústně v regionálních jazycích. Regionální jazyky však nemohly být užívány státními autoritami na národní a mezinárodní úrovni a dekret z roku 1926 pak zakázal užívání regionálních jazyků v oblasti školství. Následující období Druhé republiky se ukázalo být vstřícnějším k jazykové rozmanitosti a republikánská Ústava z roku 1931, která prohlašuje kastilštinu jako oficiální jazyk Republiky, poskytuje právo na užívání a výuku regionálních jazyků.¹⁰⁸ V období let 1939 a 1975 bylo Španělsko podřízeno absolutistické diktatuře generála Franca. V rámci tohoto režimu se sice vystřídaly různé etapy a vývojové tendence, období mezi

¹⁰⁵HERRERAS, José Carlos, 2006. *Lenguas y normalización en España*. Madrid:Gredos. ISBN 84-249-2854-7. Str. 13 an.

¹⁰⁶TRIFUNOVSKA, Snežana, ed.-in-Chief, 2001. *Minority rights in Europe: European minorities and languages*. The Hague: T.M.C. Asser Press. ISBN 90-6704-127-0.

¹⁰⁷EXTEBARRIA, Maitena, 2002. *La diversidad de lenguas en España*. Madrid: Espasa Calpe, S.A. ISBN 87-670-0313-8., Str. 80

¹⁰⁸HERRERAS, José Carlos, 2006. *Lenguas y normalización en España*. Madrid: Gredos. ISBN 84-249-2854-7. Str. 34 an.

rokem 1950 a 1975 bývá navíc označováno jako mírnější v porovnání s obdobím, kdy byl režim nastolen. Nikdy však neexistovaly podmínky pro vytvoření demokratického státu. Za vlády Franca byla také odstraněna samospráva, která byla Katalánsku (1932) a Baskicku (1936) přiznána v období Druhé republiky, což přirozeně ovlivnilo i postavení regionálních jazyků a kultury.¹⁰⁹ Francův režim zakázal používání jiných jazyků než kastilštiny. Tento zákaz platil jak pro veřejnou tak i pro soukromou sféru. Vyloučil užívání regionálních jazyků ve výuce, publikační činnosti, médiích, veřejné správě, dopravním značení, reklamě, notářství, právních i obchodních dokumentech, dokonce i v telefonických konverzacích.¹¹⁰

Až Ústava z roku 1978 zavedla právní stát a demokratické principy, které jsou uznávány jak politickými činiteli státu, tak běžnými občany. Státní moc byla decentralizována a rozložena mezi Ústřední instituce a jednotlivé autonomní oblasti. Výsledkem je současná existence 17 autonomních společenství, z nichž každé společenství disponuje vlastními zákonodárnými a výkonnými orgány.¹¹¹ Každé z autonomních společenství si pak na základě čl. 147 Ústavy vymezuje svoji institucionální úpravu prostřednictvím svého autonomního statutu, který je důležitý i z hlediska jednotlivých regionálních jazyků a bude mu dále věnována pozornost v následující podkapitole. Statutem si autonomní společenství vymezují své území a název, určuje organizaci autonomních institucí a specifikují se jím kompetence, které jsou na dané autonomní společenství přeneseny.¹¹² I přes výše zmíněný pokrok a dosažení vysokého stupně autonomie se však nespokojenost katalánské a baskické populace s institucionálním uspořádáním ve státě stále zvyšuje¹¹³ a v Katalánsku se projevuje opakovanými protesty a snahami o oddělení a získání úplné nezávislosti.¹¹⁴

¹⁰⁹FERRERES COMELLA, Victor, 2013. *The Constituion of Spain: A Contextual Analysis*. 2014. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing. ISBN 978-1-84946-016-3. str. 5

¹¹⁰Catalan, language of Europe. Generalitat de Catalunya [online]. [cit. 2019-03-08]. Dostupné z: <http://llengua.gencat.cat/permalink/91192f76-5385-11e4-8f3f-000c29cdf219>

¹¹¹FERRERES COMELLA, Victor, 2013. *The Constituion of Spain: A Contextual Analysis*. 2014. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing. ISBN 978-1-84946-016-3. str. 47

¹¹²KLOKOČKA, Vladimír a Eliška WAGNEROVÁ, 2004. *Ústavy států Evropské Unie, 1. díl. 2.* Praha: Linde Praha. ISBN 80-7201-466-8, čl. 147 Ústavy

¹¹³FERRERES COMELLA, Victor, 2013. *The Constituion of Spain: A Contextual Analysis*. 2014. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing. ISBN 978-1-84946-016-3. str. 2

¹¹⁴Un 51% de catalanes ya apoya la independencia y un 53% cree que la logrará. El Español [online]. 2018 [cit. 2019-03-23]. Dostupné z: https://www.elespanol.com/espana/politica/20180909/catalanes-apoya-independencia-cree-lograra/336466753_0.html.,,51% Katalánců již podporuje nezávislost a 53% je přesvědčeno, že ji Katalánsko dosáhne.“

4.1.2. Regionální jazyky ve španělské ústavě

Na ústavní úrovni je jazykové právo a postavení regionálních jazyků ve Španělsku upraveno ve třetím článku Ústavy z roku 1978. Je však nezbytné zmínit také článek druhý, který garantuje jednotu Španělského národa, ale zároveň přiznává záruky práva na autonomii národů a regionů: „*Ústava je založena na nezrušitelné jednotě španělského národa, společné a nedělitelné vlasti všech Španělů; uznává a zaručuje právo na autonomii národnostní a regionů, z nichž se skládá a na vzájemnou jejich solidaritu*“¹¹⁵ V tomto článku tedy můžeme nalézt spojení dvou konfliktních principů. Tato rozpornost však zajišťuje položení základu autonomních společenství a zároveň uspokojuje potřebu centrálního státu a garanci neporušitelnosti jeho jednoty.¹¹⁶ Dle výše zmíněného třetího článku španělské Ústavy je kastilština úředním španělským jazykem a všichni Španělé mají povinnost jej znát a zároveň právo na jeho užívání. Katalánština/valencijská, baskičtina, galicijská a araněština jsou jazyky kooficiálními, a to pouze v autonomních společenstvích, ve kterých je jim tento status přiznán.

Regionální jazyk může být uznáván jako jazyk úřední zároveň ve více autonomních společenstvích. Katalánština je úředním jazykem nejen v Katalánsku, ale také na Baleárských ostrovech či ve Valencii.¹¹⁷ S touto skutečností souvisí rozhodnutí španělského Ústavního soudu z 6. dubna 1999, ve kterém se vyjadřoval k 36. článku zákona č. 30/1992 z 26 listopadu 1992 o právním režimu a řízení ve veřejné správě (Ley 30/1992, de 26 de noviembre de Régimen Jurídico de las Administraciones Públicas y del Procedimiento Administrativo Común.) Zmíněný článek zaváděl povinnost překládat do kastilštiny všechny listiny vydané orgánem veřejné správy v jiném regionálním jazyce, pokud účinky těchto listin mají působit mimo území autonomního společenství, kde byly vydány. Příkladem může být listina zasílaná orgánu veřejné

¹¹⁵KLOKOČKA, Vladimír a Eliška WAGNEROVÁ, 2004. *Ústavy států Evropské Unie, 1. díl. 2.* Praha: Linde Praha. ISBN 80-7201-466-8.

¹¹⁶TRIFUNOVSKA, Snežana, ed.-in-Chief, 2001. *Minority rights in Europe: European minorities and languages.* The Hague: T.M.C. Asser Press. ISBN 90-6704-127-0.

¹¹⁷Ley Orgánica 1/2007, de 28 de febrero, de reforma del Estatuto de las Illes Balears, Artículo 4, [online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné z:

http://www.congreso.es/consti/estatutos/ind_estatutos.jsp?com=66.; Ley Orgánica 1/2006, de 10 de abril, de Reforma de Ley Orgánica 5/1982, de 1 de julio, de Estatuto de Autonomía de la Comunidad Valenciana, Artículo 6, [online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné z:

http://www.congreso.es/consti/estatutos/ind_estatutos.jsp?com=79. Vlastním jazykem Valencijského společenství je valencijská; Pozn. Valencijská je dialektem Katalánštiny

správy sídlícímu ve městě Palma de Mallorca na Baleárských ostrovech, která byla vydána v katalánštině orgánem veřejné správy v Barceloně. V obou městech je dle jejich autonomních statutů katalánština uznávána jako úřední jazyk, i přes tento fakt by podle článku 36 musela být listina přeložena vydávajícím orgánem do kastilštiny. Článek 36., konkrétně jeho třetí odstavec byl změněn, respektive doplněn tak, že pro autonomní společenství se stejnými úředními jazyky, povinnost překladu neplatí. Tato změna byla provedena reformním zákonem ze 14. ledna 1999. Mohlo by se tedy zdát, že pro rozhodnutí v této věci, již neexistoval důvod. Reformní zákon však měl vstoupit v platnost až 14. dubna 1999¹¹⁸ a zároveň v jeho přechodných ustanoveních bylo uvedeno, že na řízení zahájené v době, kdy ještě tento zákon nebyl v platnosti, se má použít předchozí úprava. Takto Ústavní soud zdůvodnil potřebu rozhodnout o výše zmíněném článku a v rozhodnutí prohlásil, že povinnost překladu do kastilštiny v situaci, kdy je regionální jazyk uznáván jako úřední v obou autonomních společenstvích, je v rozporu s čl. 3 (2) Ústavy a také s ustanovením autonomních statutů týkajících se duplicity úředních jazyků a došlo by tak k narušení úředního postavení jednotlivých regionálních jazyků.¹¹⁹

Můžeme si všimnout, že Ústava neuznává pojem „menšina“ a to z důvodu vysokého počtu osob užívajících regionální jazyky, které jsou v podstatě zastoupeny celými jednotlivými autonomními oblastmi. Například počet obyvatel v Katalánsku dosahuje 7,5 milionů a Katalánštinou se zde dorozumí 94,3%.¹²⁰ Použití pojmu menšina by tedy v případě Španělské Ústavy mělo za následek znehodnocení významného postavení regionálních jazyků a kultury daných autonomních oblastí.¹²¹ Ústava navíc také zdůrazňuje, že bohatství spočívající v lingvistických odlišnostech je kulturním dědictvím, které má být objektem zvláštní ochrany a respektu.¹²² Navzdory výše zmíněné autonomii a početnému zastoupení, kterým regionální jazyky v této zemi disponují, Španělsko není státem

¹¹⁸Ley 30/1992 de Régimen Jurídico de las Administraciones Públicas y del Procedimiento Administrativo Común,[online]. [cit. 2019-03-18].Dostupné také z://www.boe.es/eli/es/l/1992/11/26/30/con

¹¹⁹Sentencia 50/1999 de Tribunal Constitucional, de 6 de abril de 1999, [online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné také z: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-T-1999-9294>

¹²⁰Knowledge of basic skills. Territories of Catalan language.Generalitat de Catalunya.[online]. [cit. 2019-03-08]. Dostupné z: <http://llengua.gencat.cat/en/el-catala/coneixement-i-us/habilitats-per-territoris/>

¹²¹TRIFUNOVSKA, Snežana, ed.-in-Chief, 2001. *Minority rights in Europe: European minorities and languages*. The Hague: T.M.C. Asser Press. ISBN 90-6704-127-0..

¹²²KLOKOČKA, Vladimír a Eliška WAGNEROVÁ, 2004. *Ústavy států Evropské Unie, 1. díl. 2.* Praha: Linde Praha. ISBN 80-7201-466-8.

zcela plurilingvním.¹²³ Ústřední instituce nejsou povinny užívat více oficiálních jazyků, jak je tomu například v Belgii, Lucembursku či Nizozemsku. Tuto povinnost mají pouze instituce v oblastech, kde je daný regionální jazyk uznán jako oficiální. Španělský plurilingvismus je potlačován jazykovou politikou státu, která upřednostňuje tradiční monolingvismus a existenci jednoho „státního jazyka.“¹²⁴ Výbor ministrů při posledním monitorovacím období aplikace Evropské charty, které bylo dokončeno roku 2016, doporučil španělským státním autoritám, aby zvážily rozšíření jazykového režimu šesti autonomních oblastí, také na ostatní autonomní společenství, za předpokladu, že se v nich vyskytuje dostatečný počet uživatelů regionálních či menšinových jazyků.¹²⁵

4.1.3 Katalánsko

Jako příklad regionální úpravy jsem zvolila Katalánsko, neboť se jedná o jednu z autonomních oblastí s nejvyšším počtem obyvatel a nejširší právní úpravou týkající se regionálních jazyků¹²⁶ a dále i z toho důvodu, že se jedná o oblast, která je v současnosti díky svým separatistickým snahám často probíraným tématem ve veřejných médiích.

Jak jsem již zmínila výše, postavení regionálních jazyků je kromě Ústavy z roku 1978, upraveno v autonomních statutech. Návrh autonomního statutu má být předložen parlamentu (Cortes Generales), který jej pak projedná jako zákon.¹²⁷ Schválení autonomních statutu Ústava řadí mezi organické zákony, které vyžadují přijetí absolutní většinou Poslanecké sněmovny.¹²⁸ Postavení Katalánštiny upravuje článek 6. a 143. Autonomního statutu Katalánska (Ley orgánica 6/2006 de reforma de Estatuto de autonomía de Cataluña). Dle čl. 6 odst.

¹²³TRIFUNOVSKA, Snežana, ed.-in-Chief, 2001. *Minority rights in Europe: European minorities and languages*. The Hague: T.M.C. Asser Press. ISBN 90-6704-127-0. str.86

¹²⁴DOPPELBAUER, Max a CICHON, Peter, 2008. *La España multilingüe: Lenguas y políticas lingüísticas de España* [online]. Wien: Praesens Verlag [cit. 2019-03-18]. ISBN 978-3-7069-0483-4. Dostupné z: <https://homepage.univie.ac.at/max.doppelbauer/wp-content/uploads/2014/09/La-Espana-multilingue.pdf>, Str. 7

¹²⁵COUNCIL OF EUROPE. *European charter for minority and regional languages. Application of the Charter in Spain.: 4th monitoring cycle*. [online].2016. [cit. 2019-03-23]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16806f0658>

¹²⁶TRIFUNOVSKA, Snežana, ed.-in-Chief, 2001. *Minority rights in Europe: European minorities and languages*. The Hague: T.M.C. Asser Press. ISBN 90-6704-127-0., str. 88

¹²⁷KLOKOČKA, Vladimír a Eliška WAGNEROVÁ, 2004. *Ústavy států Evropské Unie, 1. díl. 2.* Praha: Linde Praha. ISBN 80-7201-466-8. Ústava čl. 146, čl.66 (2), čl.66 (1), „Cortes Generales představují španělský lid. Skládají se z Poslanecké sněmovny (Congreso de los Diputados) a Senátu.“

¹²⁸KLOKOČKA, Vladimír a Eliška WAGNEROVÁ, 2004. *Ústavy států Evropské Unie, 1. díl. 2.* Praha: Linde Praha. ISBN 80-7201-466-8. Ústava čl. 81 (1) a (2)

1 je katalánština běžným a preferovaným jazykem užívaným v oblasti veřejné správy, v katalánských veřejných médiích i vzdělávacím systému. Katalánština je úředním jazykem spolu s kastilštinou. Druhý odstavec čl. 6 přiznává všem osobám právo na užívání obou jazyků a občané Katalánska mají právo a povinnost je znát. Veřejné autority Katalánska mají zajistit potřebné prostředky k výkonu těchto práv a naplnění těchto povinností a nesmí existovat žádná diskriminace založená na používání obou jazyků. Katalánská vláda a španělský stát by měli dle čl. 6 odst. 3 vyvíjet činnost směřující k prosazení uznání katalánštiny jako úředního jazyka Evropské Unie a k jejímu užívání na mezinárodní úrovni v mezinárodních smlouvách týkajících se jazykové či kulturní problematiky. Článek 143 pak řadí oblast užívání vlastního jazyka do kompetencí náležejících autonomní oblasti Katalánska, které mají zahrnovat především určení rozsahu, použití a právních účinků úředního statutu jazyka, jakož i jazykovou normalizaci katalánštiny.

Hlavním pilířem, který položil základ a uvedl do praxe obecné ustanovení, týkající se postavení katalánštiny byl Normalizační zákon (Ley 7/1983 de 18 de abril, normalización lingüística en Cataluña), č. 7 z 18. dubna 1983. Pojem normalizace má vyjadřovat snahu o to, aby regionální jazyky získaly zpět svoje postavení, které ztratily ze sociálních, politických a historických důvodů. Příkladem může být perzekuce regionálních jazyků za režimu generála Franca, zmíněná v předchozí podkapitole. Normalizační proces má probíhat ve všech významných oblastech jako je školství, veřejná správa a justice. Avšak neustálé změny ve společnosti a rychle se měnící moderní doba přesvědčily v roce 1997 španělskou vládu a parlament k reformě úpravy lingvistického práva z roku 1983. Proto 7. ledna roku 1998 vstupuje v platnost nový zákon o jazykové politice (Ley 1/1998, de 7 de enero, de política lingüística), přijatý 30. prosince 1997¹²⁹, vydaný na základě článku 148 (17) Ústavy, který zaručuje podporu kultury, bádání, a vyučování jazyka autonomního společenství jako jednu z oblastí, ve kterých jsou autonomní společenství oprávněna převzít kompetence.¹³⁰

Zákon se dělí na sedm kapitol, které upravují základní principy a dále užívání katalánštiny v následujících oblastech: veřejné instituce, onomastika,

¹²⁹TRIFUNOVSKA, Snežana, ed.-in-Chief, 2001. *Minority rights in Europe: European minorities and languages*. The Hague: T.M.C. Asser Press. ISBN 90-6704-127-0. Str. 89-90

¹³⁰KLOKOČKA, Vladimír a Eliška WAGNEROVÁ, 2004. *Ústavy států Evropské Unie, 1. díl. 2.* Praha: Linde Praha. ISBN 80-7201-466-8.

výuka a školství, média a kulturní průmysl, sociální a ekonomické aktivity. Vcelku široká úprava je věnována oblasti školství, kde zákon rozděluje výuku na model ne-univerzitní, ve kterém má být katalánština jazykem dorozumívacím a vyučovacím a děti mají právo, aby jim byla výuka poskytována v jejich obvyklém jazyce, ať už to je katalánština či kastilština. Výuka katalánštiny i kastilštiny má být zaručena takovými studijními plány, které umožní, aby děti byly schopny běžného a správného užívání obou jazyků. Žáci nemají být rozděleni do skupin či tříd dle toho jaký ze dvou jazyků přijímají jako svůj běžný/obvyklý. Zákon také vyžaduje znalost obou jazyků k úspěšnému dokončení středoškolského vzdělání, a to v případě žáků, kteří prošli povinnou školní docházkou na území Katalánska. Těm, kteří se zapojí do školského systému Katalánska, až v pozdějším věku má být poskytnuta podpora a dodatečná výuka katalánštiny. Na univerzitní půdě mají žáci i vyučující právo vyjadřovat se jak ústně tak písemně v jazyce, který preferují.

Nejdelší kapitola v zákoně je věnována institucionálnímu užívání jazyka. Skládá se z 10 článků, jež zaručují například, že zákony, které schválí katalánský parlament, se publikují v katalánštině i kastilštině. Autonomní vláda a lokální správní úřady v Katalánsku, mají povinnost užívat katalánštinu při interním jednání a ve vzájemných vztazích. Stejně tak jsou povinni ji užívat při komunikacích s právníckými a fyzickými osobami, které mají bydliště či sídlo v této lingvistické oblasti. Tyto osoby mají samozřejmě také právo na poskytnutí informací v kastilštině, pokud o to požádají. Obdobná úprava je tedy logicky věnována i správnímu řízení, kde si občané taktéž mohou zvolit, v jakém jazyce si přejí s orgány komunikovat a předkládat jim dokumenty či listiny. Volba jazyka není občanům odepřena ani při vystupování před soudy. Významný je bezpochyby také článek 7. garantující uznání a ochranu aranéštiny užívané v oblasti Aranéského údolí. Článek stanoví, že tento zákon nemůže být nikdy interpretován v rozporu s právem na užívání aranéštiny, zakotveným také v zákoně č. 16/1990 o speciálním režimu Aranského údolí (Ley 1/2015, de 5 de febrero, del régimen especial del Valle de Aragón).¹³¹

Zákonodárce v peambuli prohlašuje existenci potřeby jazykové politiky, která by pomohla zefektivnit normalizaci katalánštiny a zároveň garantovala respekt a uznání jazykových práv všem občanům. Pojem normalizace již není

¹³¹Ley 1/1998 de 7 de enero, de Política Lingüística. [online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné také z: <https://www.boe.es/eli/es-ct/1/1998/01/07/1>

v jeho názvu obsažen, což zákonodárce zdůvodňuje tím, že základních výsledků stanovených prvním lingvistickým normalizačním procesem bylo již dosaženo. Uvádí, že základní ustanovení týkající se jazykového práva, konkrétně třetí článek Ústavy a také třetí článek Autonomního statutu byly rozvinuty normalizačním zákonem z roku 1983, který zrušil nezákonnost jazyka a umožnil rozšíření jeho užívání mezi většinu populace. Zákon upozorňuje na četné změny, které se ve společnosti udály v období platnosti normalizačního zákona, dále odkazuje na skutečnost, že v roce 1992 byla přijata Evropská charta regionálních či menšinových a v roce 1996 pak Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin, které počítají s jednotnou podporou katalánského parlamentu. Za smysl a cíl nové úpravy lze tedy považovat vytvoření takové jazykové politiky, která se dokáže adaptovat na technologický pokrok, založení volného obchodu, projevy globalizace, nárůst migračních vln či vstup Španělska do Evropské Unie, která je samozřejmě spojena s principem multilingvismu.¹³²

Při monitorovacím cyklu z let 2010-2013 Výbor expertů prohlásil, že povinnosti vyplývající z ustanovení Evropské charty, ke kterým se Španělsko zavázalo v oblasti Katalánska, dokázaly španělské státní autority buď zcela či částečně naplnit. Výbor expertů však vybízí státní autority pozměnit právního rámec, tak aby bylo zřejmé, že trestní, občanská i správní řízeních mohou být vedena v katalánštině na žádost jedné ze stran, a to takovým způsobem, aby strany byly informovány o tom, že soudní autority v Katalánsku mají v takovém případě přímo povinnost vést řízení v katalánštině. Dále výbor expertů nálehá, aby státní autority využily všechny potřebné prostředky k tomu, aby se v Katalánsku zvýšil počet soudů, a pracovníků správních orgánů, kteří jsou schopni užívat katalánštiny jako pracovního jazyka.¹³³

¹³²Ley 1/1998 de 7 de enero, de Política Lingüística, [online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné také z: <https://www.boe.es/eli/es-ct/1/1998/01/07/1>

¹³³COUNCIL OF EUROPE. *European charter for minority and regional languages. Application of the Charter in Spain.: 4th monitoring cycle* [online]. 2016, [cit. 2019-03-23]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16806f0658>

4.2. Menšinové jazyky v České republice

Na rozdíl od španělské úpravy je v České republice toto téma spojováno s pojmem menšina a neexistují zde žádné jazyky, které by měly kooficiální status a byly tak hojně využívány jako regionální jazyky ve Španělsku. Jediným úředním jazykem je čeština a jiné jazyky jsou užívány pouze menšinami, které se mohou soustředit v některých oblastech. V současnosti není problematice menšinových jazyků či menšin jako takových v České republice ani v českém právu věnována přílišná pozornost. Bezpochyby z toho důvodu, že menšiny nejsou zastoupeny velkým počtem příslušníků. Nejpočetnější skupinou jsou Slováci, kteří tvoří díky srozumitelnosti slovenského jazyka pro české občany a historii jednoho společného státu menšinu specifickou. Dle posledního sčítání lidu z roku 2011 jsou po slovenštině nejpoužívanějšími menšinovými jazyky ukrajinština, polština, ruština, vietnamština, němčina, maďarština a romština.¹³⁴

O zvláštním postavení některých jazyků vypovídá důvodová zpráva k ratifikaci Evropské charty regionálních a menšinových jazyků. Pod ochranu poskytovanou v části II Evropské charty, která obsahuje cíle a zásady legislativy, politiky a administrativy v souvislosti s menšinovými jazyky, se zahrnují pouze vybrané jazyky. Jedná se o následující: polštinu (na území okresů Frýdek-Místek a Karviná) a dále slovenštinu, němčinu a romštinu na celém území, pokud je to z důvodu množství mluvících vhodné. Ostatní menšinové jazyky jako bulharština, chorvatština, maďarština, ruština, srbština, ukrajinština spadají pouze pod ochranu Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin. Část III Evropské charty, která se týká vzdělávání, soudních orgánů, orgánů veřejné správy a veřejné služby, hromadných sdělovacích prostředků, kultury, hospodářského a společenského života a přeshraniční výměny už je navíc omezena pouze na polštinu a slovenštinu. Výběr jazyků je u slovenštiny zdůvodněna jazykovou příbuzností a zákonnou úpravou, která poskytuje možnost užívání slovenštiny v úředním styku. U polštiny pak koncentrací obyvatel s tímto mateřským jazykem na území Těšínska, Frýdku-Místku a Karviné¹³⁵

¹³⁴ Sčítání lidu, domů a bytů, 2011. Český statistický úřad. [online]. [cit. 2019-03-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/scitani-lidu-domu-a-bytu>

¹³⁵ ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY. *Důvodová zpráva k ratifikaci Evropské Charty regionálních či menšinových jazyků*, [online]. 2011 [cit. 2019-03-24]. Dostupné také z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/duvodova_zprava_vlada_2005.pdf

4.2.1. Menšinové jazyky v Československu

Navzdory současnému podceňování menšinové problematiky se historicky jednalo o významnou otázku, přičemž dlouhodobým předmětem sporu byla do roku 1945 velmi početná menšina Němců na našem území a do roku 1918 navíc i její dominantní postavení, ať už v období Svaté Říše Římské či Habsburské monarchie.¹³⁶ Před rokem 1918 na tomto území zaujímal významné postavení na území Předlitavska němčina a na území Zalitavska maďarština a to i přesto, že příslušníci těchto národností nepředstavovali v těchto územích absolutní většinu.¹³⁷ Němci tvořili ve dvacátých letech dvacátého století asi 23,4%, Maďaři 5,5% a Rusínové 3,4% obyvatelstva.¹³⁸ Po svém vzniku se tedy Československo muselo vypořádat s problematikou a konflikty vznikajícími v souvislosti s postavením národnostních menšin. Jazykové právo zaujímalo v praxi nejvýznamnější a nejširší část menšinového práva.¹³⁹ Do roku 1918 byla v Předlitavsku jazyková otázka zpracována v čl. 19 základního zákona státního č. 142/1867 ř.z., o všeobecných právech občanů státních vkrálovství a zemích vradě říšské zastoupených z 21. prosince 1867, který stanovoval rovnoprávnost „národních kmenů“ a obsahoval jejich nedotknutelné právo na ochranu a péči o svou národnost a jazyk.¹⁴⁰ Jelikož Němci usilovali o zachování výsadního postavení němčiny, označovali tento článek za pouhý obecný princip, který závisí na provedení dalšími zákony. Dle 2. odstavce čl. 19 řeč v zemi obvyklá měla mít rovnoprávné postavení ve škole, úřadě a veřejném životě. Za řeč obvyklou němečtí nacionalisté samozřejmě považovali jazyk německý, a tento názor byl podpořen i názory některých soudů.¹⁴¹

¹³⁶ PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1. Str. 31

¹³⁷ TÓTH, Andrej, Lukáš NOVOTNÝ a Stehlík MICHAL, 2012. *Národnostní menšiny v Československu 1918-1938: Od státu národního ke státu národnostnímu?*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. ISBN 978-80-7308-413-4. Str. 262

¹³⁸ PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1. Str. 63

¹³⁹ PETRÁŠ, René, 2009. *Menšiny v meziválečném Československu: Právní postavení národnostních menšin v první Československé republice a jejich mezinárodněprávní ochrana*. Univerzita Karlova v Praze: Karolinum. ISBN 978-80-246-1639-1. Str. 305

¹⁴⁰ TÓTH, Andrej, Lukáš NOVOTNÝ a Stehlík MICHAL, 2012. *Národnostní menšiny v Československu 1918-1938: Od státu národního ke státu národnostnímu?*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. ISBN 978-80-7308-413-4. Str. 259

¹⁴¹ PETRÁŠ, René, 2009. *Menšiny v meziválečném Československu: Právní postavení národnostních menšin v první Československé republice a jejich mezinárodněprávní ochrana*. Univerzita Karlova v Praze: Karolinum. ISBN 978-80-246-1639-1., str. 306-308

Po vzniku Československé republiky, dle Recepčního zákona¹⁴², stále platily rakouské právní předpisy, ale ustanovení, která nebyla v souladu se skutečností existence Československa jako samostatného státu, přirozeně nemohla být užívána. Mezi takové samozřejmě patřily i normy omezující používání československého jazyka. Čeština a slovenština nahradily němčinu a maďarštinu v jejich dominantním postavení. Vláda (v té době označována jako Ministerská rada)¹⁴³ se na své schůzi 22. listopadu 1918 usnesla na tom, aby: *všem úřadům autonomním na jejich dotazy odpovídáno bylo v jejich jazyku, úřadům státním jen v jazyce českém.* ‘‘¹⁴⁴

Významným momentem bylo přijetí Jazykového zákona č. 122/1920 Sb, podle § 129 ústavní listiny, jímž se stanoví zásady jazykového práva v republice Československé¹⁴⁵, který se stal základem jazykového práva. Hned v §1 zakotvil postavení československého¹⁴⁶ jazyka jako oficiálního státního jazyka republiky: *„Jazyk československý jest státním, oficiálním jazykem republiky (čl. 7 smlouvy mezi čelními mocnostmi spojenými a sdruženými a mezi Československem, podepsané v St. Germain-en-Laye, dne 10. Zář 1919.)* ‘‘¹⁴⁷Odkazoval tak na závazky vyplývající pro Československo ze Saint-Germainské menšinové smlouvy.¹⁴⁸ Dle §129 Ústavní listiny z roku 1920 (zákon č. 121/1920) byla zákonu přiznána právní síla zákona ústavního, neboť ústavní listina jej v tomto ustanovení označuje za svoji součást. Výše zmíněný §129 nalezneme v hlavě šesté Ústavní

¹⁴² Dle recepčního zákona „*dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti*“ (čl. 2 zák. 11/1918 Sb. Z. a n.)

¹⁴³Období první republiky 1918 – 1938. Úřad vlády České republiky. [online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/Obdobi-prvni-republiky-1918.pdf>

¹⁴⁴PETRÁŠ, René, 2009. *Menšiny v meziválečném Československu: Právní postavení národnostních menšin v první Československé republice a jejich mezinárodněprávní ochrana.* Univerzita Karlova v Praze: Karolinum. ISBN 978-80-246-1639-1. Str. 308

¹⁴⁵Celý název: Zákon ze dne 29. Února podle §129 ústavní listiny, jímž se stanoví zásady jazykového práva v Československé republice

¹⁴⁶ Zajímavé je sloučení českého a slovenského jazyka v jedno označení československý jazyk. Při studiu problematiky jsem došla k souvislosti s ideou čechoslovakismu, kterou prosazoval T.G.Masaryk a která vycházela „*koncepte F. Palackého a K.Havlíčka o přirozené sounáležitosti Čechů a Slováků jako větví jediného slovanského národa.*“ BĚLINA, Pavel, Tomáš GRULICH, Jaroslav HRBEK, et al., 1997. *Dějiny země koruny české.* 4. Praha a Litomyšl: Paseka. ISBN 80-7185-097-7. Str. 150; JACKSON PREECE, Jennifer, 1998. *National minorities and the European nation-states system.* 1. United States: Oxford University Press Inc., New York. ISBN 0-19-829437-9., str. 72: „*Thomas Masaryk argued that Czech and Slovak were simply two dialects of the same language and therefore the Czech and Slovak people were one nation and should be incorporated in one political unit-i.e. Czechoslovakia.*“

¹⁴⁷Zákon podle § 129 ústavní listiny, jímž se stanoví zásady jazykového práva v republice Československé, 122/1920.[online]. 2011 [cit. 2019-03-24]. Dostupné také z: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=1703&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

listiny z roku 1920, která je věnována ochraně menšin národních, náboženských a rasových a obsahovala právo občanů „...volně užívati jakéhokoli jazyka ve stycích soukromých a obchodních, ve věcech týkajících se náboženství, v tisku a jakýchkoli publikacích nebo ve veřejných shromážděních lidu“. Už sama Ústavní listina tedy obsahovala úpravu jazykového práva a zákonodárce pak odkazoval na jazykové zásady obsažené v Jazykovém zákoně. Zákon upravoval užívání jazyka v oblasti veřejné moci, státní i samosprávné. S otázkou postavení menšinových jazyků se zákon vypořádal v §2, §3 a §5. Ustanovení §2 za jazykovou menšinu označovalo „státní občany jiného než československého jazyka, kteří tvořili v jakémkoliv soudním okrese alespoň 20% obyvatelstva.“¹⁴⁹ To však platilo pouze pro účely užívání jazyka před soudy, úřady nebo orgány republiky. Používání jazyků ve styku s úřady (přesněji je zákon označuje jako: „samosprávné úřady, zastupitelské sbory a veškeré veřejné korporace ve státě“) bylo upraveno samostatně v §3 a užívání menšinových jazyků zde, jak jsem již zmínila, podléhalo podmínkám stanoveným v §2. Ustanovení §5 bylo významné pro výuku v menšinovém jazyce, neboť garantovalo toto právo v rámci škol zřízených pro příslušníky národnostních menšin. Zvláštní pozici, upravenou v §6, měl jazyk podkarpatských Rusínů. Dala by se v podstatě přirovnávat k duplicitě úředních jazyků v jednotlivých autonomních oblastech Španělska. Na území Podkarpatské Rusi totiž tento jazyk disponoval stejným postavením jako jazyk československý, jinak byl ale považován za jazyk menšinový.¹⁵⁰

Jednotlivá ustanovení jazykového zákona pak byla provázena početnými vládními nařízeními.¹⁵¹ Úprava jazykového práva v této době byla velmi komplikovaná a v praxi vytvářela četné spory způsobené především jejím nejednotným výkladem a preferencí státního jazyka. Jak uvádí René Petráš: „Českoslovenští politici se ale obávali, že v okresech, kde se mohla používat němčina (případně i maďarština) by tento jazyk preferovali příslušníci dalších

¹⁴⁹TÓTH, Andrej, Lukáš NOVOTNÝ a Stehlík MICHAL, 2012. *Národnostní menšiny v Československu 1918-1938: Od státu národního ke státu národnostnímu?*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. ISBN 978-80-7308-413-4. Str. 277-278

¹⁵⁰ Str. TÓTH, Andrej, Lukáš NOVOTNÝ a Stehlík MICHAL, 2012. *Národnostní menšiny v Československu 1918-1938: Od státu národního ke státu národnostnímu?*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. ISBN 978-80-7308-413-4. Str. 279

¹⁵¹ Např. vládní nařízení č. 229/1928 Sb. Z. a. n., kterým se upravilo užívání jazyků pro zemská a okresní zastupitelstva a zemské okresní výbory či rozsáhlé vládní nařízení č. 17/1926 jímž se provádí ústavní zákon jazykový pro obor ministerstva vnitra, spravedlnosti, financí, průmyslu, obchodu a živností, veřejných prací a veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, pro veřejné korporace, podléhající tímto ministerstvům v republice Československé, jakož i pro úřady místní samosprávy

menšin, cizinci a možná i někteří příslušníci státního národa, což by narušilo národní charakter státu a oslabilo jeho pověst u spojenců.“¹⁵²

Po druhé světové válce se následkem germanizace a nacistické okupace objevují snahy o odsun, případně asimilaci menšin, které v té době představují ohrožení existence českého národa. Odsunem založeným na prezidentských dekretech z roku 1945 a nepřátelskou atmosférou ve společnosti vůči Němcům, která zavinila jejich časté emigrace, se tak v podstatě vyřešila dlouhotrvající problematika významného postavení německé menšiny na území ČR. Situace se pro německé menšiny nezlepšila ani v průběhu komunistického režimu. Ústava z roku 1960 zajišťovala práva pro maďarskou, ukrajinskou a polskou menšinu. Němcům se však článek přiznávající dodatečná práva těmto etnickým skupinám netýkal. Postavení maďarské menšiny se naopak po roce 1948 zlepšilo. Maďaři, kteří byli odsunuti do českého pohraničí, byli oprávněni se vrátit. Byla obnovena výuka maďarštiny, znovu získali občanská práva, začal se opět publikovat maďarský tisk a knihy. Příslušníci maďarské národnosti, kteří měli do 1. listopadu 1938 české státní občanství a trvalý pobyt na území Československé republiky, a nedisponovali státním občanstvím jiného státu, získali české státní občanství dnem, kdy se stal účinným zákon č. 245/1948 Sb., o štátnom občanstve osôb maďarskej národnosti. V období 70. a 80. let se problematika menšin stala již otázkou okrajovou pro komunistický režim i československou společnost.¹⁵³Ačkoliv čeští odborníci různých společenských věd jako sociologie, etnologie či historie projevují vysokou aktivitu v této oblasti, v právní vědě po roce 1945 lze spatřovat pouze minimální zájem o tuto otázku. Situace se pak zlepšila kolem roku 2004 díky nárůstu tematických publikací.¹⁵⁴

¹⁵²PETRÁŠ, René, 2009. *Menšiny v meziválečném Československu: Právní postavení národnostních menšin v první Československé republice a jejich mezinárodněprávní ochrana*. Str. 316

¹⁵³KUKLÍK, Jan a René PETRÁŠ, 2017. *Minorities and law in Czechoslovakia 1918-1992*. Praha: Karolinum Press. ISBN 978-80-246-3583-5. Str. 233 an.

¹⁵⁴GERLOCH, Aleš a Pavel ŠTURMA, 2011. *Ochrana základních práv a svobod v proměnách práva na počátku 21. století: v českém, evropském a mezinárodním kontextu*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-23-0., Str. 162

4.2.2. Národnostní menšiny v Listině základních práv a svobod

Úprava ochrany menšin na ústavní úrovni je v ČR obsažena zejména v Listině základních práv a svobod, pokud jde o Ústavu, je relevantním ustanovením čl. 6, který stanovuje, že: „*Politická rozhodnutí vycházejí z vůle většiny vyjádřené svobodným hlasováním. Rozhodování většiny dbá ochrany menšin.*“ Záměrem uvedeného ustanovení, je zaručení existence ochrany menšin napříč celým právním řádem. Některé komentáře k Ústavě uvádějí, že článek se týká procesu politického rozhodování a argumentace tímto článkem není vhodná v případě rozhodování a ochrany menšin odlišných, tedy například národnostních či etnických.¹⁵⁵ Článek se bezpochyby politického rozhodování týká, zároveň zaručuje, že v případě přijímání konkrétního většinového politického rozhodnutí, má být brána v potaz ochrana menšin. Profesor Vladimír Sládeček k pojmu „menšiny“ v komentáři k Ústavě uvádí, že: „*Použití plurálu lze tak vykládat jako co nejšířší pojmání termínu menšina.*“ Dle tohoto komentáře by se menšinou měla chápat menšina jakákoliv.¹⁵⁶ Je také nesporné, že ústavní princip „Rozhodování většiny dbá ochrany menšin.“ garantuje menšinám respekt svobody projevu, který je zaručen také čl. 17 Listiny základních práv a svobod.¹⁵⁷

V Listině základních práv a svobod se jedná především o ustanovení v hlavě III., která nese označení „*Práva národnostních a etnických menšin*“. Listina tedy rozeznává menšiny národnostní a menšiny etnické, avšak rozdíl mezi nimi blíže neurčuje. Existují teorie, dle kterých má pojem etnická menšina označovat „*entity bez (svého) státního území*“¹⁵⁸ a některé komentáře k Listině základních práv a svobod označují za etnickou menšinu na našem území Romy vzhledem k vlastní kultuře, která se liší od většiny české společnosti. Tyto teorie argumentují také tím, že jen určitá část Romů, se hlásí k této

¹⁵⁵BAHYLOVÁ, Lenka, Jan FILIP a Pavel MOLEK, 2010. *Ústava České republiky: Komentář*. Praha: Linde. ISBN 978-80-7201-814-7. Str. 121 an.; RYCHETSKÝ, Pavel, Tomáš LANGÁŠEK a Tomáš HERC, 2015. *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-809-3. Str. 71

¹⁵⁶SLÁDEČEK, Vladimír, Vladimír MIKULE, Radovan SUCHÁNEK a Jindřiška SYLLOVÁ, 2016. *Ústava České republiky: Komentář*. 2. Praha: C.H.Beck. ISBN 978-80-7400-590-9. Str. 85 an.

¹⁵⁷KLÍMA, Karel a kol. 2005. *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 80-86898-44-X. Str. 70

¹⁵⁸WAGNOVÁ, Eliška, Vojtěch ŠIMÍČEK, Tomáš LANGÁŠEK a Ivo POSPÍŠIL, 2012. *Listina Základních práv a svobod: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7357-750-6. Str. 544

národnosti.¹⁵⁹Národnostní menšina pak dle tohoto pojetí označuje příslušníky, kteří navíc disponují vlastním státem, ale žijí dlouhodobě mimo jeho území. Z právního hlediska je však toto dělení bezvýznamné. Jedná se pouze o pozůstatek předešlého návrhu zákona, který počítal s tím, že postavení etnických a národnostních menšin mělo být odlišné. Romští příslušníci s navrhovanou úpravou nesouhlasili a můžeme si všimnout, že zákon o národnostních menšinách, kterému bude věnována pozornost v následující podkapitole, již pojem etnické menšiny neobsahuje.¹⁶⁰

Hlava Listiny týkající se práv národnostních a etnických menšin je nejkratší ze všech hlav, které Listina obsahuje, skládá se pouze ze dvou článků, a to čl. 24 a 25. Ústavodárce si jistě uvědomoval specifičnost otázky ochrany národnostních menšin, když ji i přes tento krátký rozsah začlenily do samostatné hlavy.¹⁶¹ Ustanovení čl. 24 stanoví, že „*příslušnost ke kterékoliv národnostní nebo etnické menšině nesmí být nikomu na újmu.*“ Uvedený článek vychází ze zákazu diskriminace, jenž je zakotven v čl. 3 odst. 1 Listiny, dle kterého: „*základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.*“ Jedná se o obecný zákaz diskriminace a uvedená kritéria představují pouze demonstrativní výčet. V druhém odstavci čl. 3 je pak zaručeno právo každého svobodně rozhodovat o své národnosti, a také zákaz jakéhokoliv ovlivňování a všech způsobů nátlaku směřovaného k odnárodňování. Právo svobodného rozhodování o své národnosti se vztahuje na všechny osoby, žijící v ČR a nikoliv pouze na její občany. Článek 24 tedy tvoří ve spojení s čl. 1 a čl. 3 Listiny základní antidiskriminační ustanovení ústavního pořádku.¹⁶² Ochrana je v čl. 24 stanovena negativně, stát se musí zdržet takového zásahu do práv příslušníků menšin, který by vedl k diskriminaci či vyloučení jednotlivce na

¹⁵⁹ PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1., Str. 25

¹⁶⁰ WAGNEROVÁ, Eliška, Vojtěch ŠIMÍČEK, Tomáš LANGÁŠEK a Ivo POSPÍŠIL, 2012. *Listina Základních práv a svobod: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7357-750-6. Str. 544

¹⁶¹ GERLOCH, Aleš a Pavel ŠTURMA, 2011. *Ochrana základních práv a svobod v proměnách práva na počátku 21. století: v českém, evropském a mezinárodním kontextu*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-23-0., Str. 156

¹⁶² KLÍMA, Karel, 2005. *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 80-86898-44-X.

základě jeho příslušnosti k menšině. Ustanovení má chránit příslušníka národnostní menšiny tak, aby se nemusel z důvodu nerovného zacházení vzdát své identity. Antidiskriminační ustanovení poskytují příslušníkům menšin nepřímou ochranu, vymezenou negativně, stát tedy například nesmí zakazovat užívání menšinového jazyka v soukromém životě, organizaci vyučování jazyka či vydávání periodik v menšinovém jazyce. Uvedená ustanovení ale neobsahují žádné povinnosti státu k pozitivnímu plnění. Následující čl. 25 už však přináší zvláštní a pozitivní práva, náležející pouze příslušníkům menšin.

Pozitivní úprava čl. 25 garantuje zvláštní práva příslušníkům národnostních menšin. Zavazuje stát k přijetí konkrétních opatření, jejichž cílem má být uchování znaků odlišné identity, a jednotlivcům případně i celým komunitám, je dáno právo se takových opatření domáhat. Ustanovení se, z hlediska možnosti jeho aplikace vyznačuje exkluzivitou či selektivitou, na rozdíl od klasického pojetí lidských práv. Rozhodujícím pro poskytnutí ochrany je zde titul příslušnosti jednotlivce k sociální skupině, která se vyznačuje určitými charakteristikami, jež ji odlišují od zbytku společnosti. Přičemž cílem ustanovení má být právě zachování těchto charakteristických znaků, tedy rysů a tradic národnostních menšin. Danou výlučnost tohoto ustanovení však nelze považovat za diskriminační. Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti se k této problematice vyjádřil v posudku ve věci menšinových škol v Albánii z 6. 4. 1935, kdy upozornil na rozdíl ve formální a faktické rovnosti. Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti uvedl, že rovnost většiny s menšinou nemůže být naplněna pouze rovností před zákonem, nýbrž se musí projevovat i rovností faktickou. Právě rovnost formální, tedy rovnost před zákonem, může totiž maskovat nerovnost faktickou. Dále Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti vyjádřil, že faktická rovnost se váže na zvláštní typy zacházení, tedy poskytnutí zvláštních práv, aby ji mohlo být dosaženo. Uvedené zvláštní zacházení, později vstoupilo do mezinárodního práva díky Úmluvě o odstranění všech forem rasové diskriminace z roku 1965 jako zásada pozitivní diskriminace.¹⁶³

První odstavec ustanovení čl. 25, kromě všestranného rozvoje a práva sdružovacího, zaručuje právo příslušníků menšin rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyce. Článek uznává také právo společně s jinými

¹⁶³WAGNEROVÁ, Eliška, Vojtěch ŠIMÍČEK, Tomáš LANGÁŠEK a Ivo POSPÍŠIL, 2012. *Listina Základních práv a svobod: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7357-750-6. Str. 539 an.

příslušníky menšiny rozvíjet vlastní kulturu, které je menšinový jazyk bezpochyby součástí. V uvedeném ustanovení, se může jevit jako problém určení okruhu subjektů, vůči kterým opatření směřují. V uvedeném čl. 25, totiž ústavodárce omezuje osobní působnost pouze na občany ČR. Ustanovení navazuje jednak na čl. 17 Listiny zahrnující svobodu projevu a právo na informace také rozvíjí čl. 20 Listiny, jenž zajišťuje právo sdružovací. Uvedená politická práva jsou přístupná všem osobám, bez ohledu na jejich státoobčanský status. Úprava čl. 25 by tedy naopak mohla působit kontraproduktivně, neboť v případě izolované interpretaceby mohlo dojít k rozporu se čl. 20 Listiny.¹⁶⁴

Druhý odstavec čl. 25 pak upravuje právo na užívání menšinových jazyků v různých oblastech. Ustanovení čl. 25 odst. 2 přiznává občanům národnostních a etnických menšin právo na vzdělání v jejich jazyce, užívání jazyka v úředním styku, a to za podmínek stanovených zákony, kterými se budu zabývat v následující podkapitole.

4.2.3. Zákonná úprava

Zásadním zákonem v oblasti menšinových práv je zákon číslo 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin (dále jen menšinový zákon). Úprava menšinových práv však není obsažena pouze v tomto jediném zákoně, ale naopak je roztržena v jednotlivých zákonech upravujících jednotlivé oblasti užívání, přičemž menšinový zákon zajišťuje pouze obecné vymezení jazykových práv příslušníků národnostních menšin. Zákon se dělí na sedm částí, přičemž první z nich nese označení „O právech příslušníků národnostních menšin“ a dělí se na dvě hlavy, jež obsahují jednak obecná ustanovení a vymezení základních pojmů a druhá hlava pak zakotvuje konkrétní práva příslušníků národnostních menšin a jejich výkon. Zbývajících šest hlav upravuje změnu souvisejících zákonů.¹⁶⁵

Jak jsem již zmínila v předchozí kapitole zákon upravuje pouze pojem menšiny národnostní, nikoliv etnické, a to v §2 odst.1: *„Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem,*

¹⁶⁴WAGNEROVÁ, Eliška, Vojtěch ŠIMÍČEK, Tomáš LANGÁŠEK a Ivo POSPÍŠIL, 2012. *Listina Základních práv a svobod: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7357-750-6. Str. 552 an.

¹⁶⁵ Změnu zákona o obcích, Zákon o krajích, Zákon o hlavním městě Praze, Zákon o volbách do zastupitelstev krajů a Zákon o volbách do zastupitelstev obcí

jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.“ Ustanovení při definování pojmu vychází z určitých prvků, přičemž některých jsme si již mohli všimnout v části diplomové práce věnující se definování pojmu menšiny na mezinárodní úrovni. Pro uznání existence národnostních menšin v České republice je potřeba, aby došlo ke sloučení následujících prvků: početního kritéria, odlišnosti od většinové společnosti, projevu vůle příslušníků být součástí menšiny, úsilí směřující k zachování a rozvoji vlastní svébytnosti, jazyka a kultury, a to za účelem ochrany historicky vytvořeného společenství menšiny. Odstavec druhý §2 navíc pak určuje kdo je příslušníkem národnostní menšiny: *„Příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.*“ Pokud tedy provedeme shrnutí obou uvedených odstavců, příslušníkem národnostní menšiny je osoba s českým státním občanstvím, jenž se hlásí k určité národnostní menšině, musí být však rovněž naplněna kritéria uvedená v odstavci prvním, aby bylo možné národnostní skupinu, ke které se příslušník hlásí za národnostní menšinu prohlášovat.¹⁶⁶

Jedním z nejdůležitějších jazykových práv národnostních menšin obsažených v uvedeném zákoně je právo na užívání jazyka národnostní menšiny v úředním styku a před soudy. Zmíněné právo je zakotveno v §9 v následujícím znění: *„Příslušníci národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky, mají právo na užívání jazyka národnostní menšiny v úředním styku a před soudy.*“ Můžeme si všimnout, že na rozdíl od Listiny základních práv a svobod, jenž přiznává práva všem příslušníkům národnostních menšin, menšinový zákon některá, zde konkrétně jazyková práva, uděluje pouze těm menšinám, jenž tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky, přičemž však nikde neuvádí, které menšiny do této kategorie náleží.¹⁶⁷ Výklad uvedeného článku, jenž vychází především z Evropské charty regionálních a

¹⁶⁶ PETRŮV, Helena, Ústavněprávní úprava postavení národnostních menšin v ČR. In: PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1. Str. 233

¹⁶⁷tamtéž

menšinových jazyků, jsem v podstatě vyjádřila již v první části této kapitoly, kde jsem popsala, že z důvodové zprávy přijaté k ratifikaci Evropské charty vyplývá, že v případě práva na užívání jazyka v úředním styku a před soudy, nese toto právo slovenský jazyk na celém území a polský jazyk na území Frýdku-Místku a Karviná. V poslední větě §9 odkazuje na úpravu v dalších zákonech, neboť zákonodárce uvádí, že podmínky pro uplatnění těchto práv jsou dále upraveny zvláštními předpisy.

Pro právo na používání jazyka v úředním styku, tedy při jednání s orgány veřejné správy je pak zásadní úpravou zákon č. 500/2004 Sb., Správní řád, který upravuje postup těchto orgánů při výkonu působnosti v oblasti veřejné správy. Otázkou jednacího jazyka se Správní řád zabývá v § 16, v § 25 a v § 164. Ustanovení § 16 je začleněno v části druhé upravující správní řízení, to ale neznamená, že by se aplikovalo pouze v rámci správního řízení, naopak bude platné i pro další postupy správních orgánů, na něž se Správní řád vztahuje.¹⁶⁸ Uvedené ustanovení přiznává účastníkům správního řízení právo jednat a předkládat listiny správnímu orgánu také v jazyce slovenském. Odstavec čtvrtý pak garantuje příslušníkům národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky právo činit podání a právo jednat v jazyce své národnostní menšiny. V případě, že správní orgán nemá žádnou úřední osobu, která daný jazyk ovládá, vybere si příslušník tlumočnicka ze seznamu, a to na náklady tohoto správního orgánu. K ustanovení §16 je třeba ještě uvést, že disponuje celostátní působností, i přesto, že původní vládní návrh počítal s působností jen v rámci regionů s určitým početním zastoupením příslušníků národnostní menšiny dle ustanovení zákona o obcích o zřizování výborů pro národnostní menšiny, jak je tomu například u práv národnostních menšin v oblasti školství či dvojjazyčných označení.¹⁶⁹

V souvislosti s užíváním menšinového jazyka před soudy lze jako příklad zvláštního předpisu uvést zákon č. 141/1991 Sb., Trestní řád, §2 odst. 14, který zaručuje právo každému, kdo prohlásí, že neovládá český jazyk používat před orgány činnými v trestním řízení svůj mateřský jazyk či jazyk o kterém prohlásí, že jej ovládá. Výboru expertů hodnotící provádění Evropské charty menšinových

¹⁶⁸ Jedná se o postupy správních orgánů, jenž jsou obsažené v části čtvrté Správního řádu, tedy o vydávání vyjádření, osvědčení a sdělení.

¹⁶⁹ PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1. Str. 246

a regionálních jazyků, však považuje uvedené ustanovení Trestního řádu za nedostatečné. Ustanovení je dle Výboru expertů v rozporu s Evropskou chartou. Výbor totiž uvádí, že dle Evropské charty musí být právo obviněného na užívání jeho menšinového jazyka garantováno i v případě, že daná osoba český jazyk ovládá. Například příslušník polské národnostní menšiny může užívat polského jazyka a dostávat dokumenty v polštině, jen pokud prohlásí, že češtinu neovládá.¹⁷⁰

Dle §18 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, jsou účastníci občanského soudního řízení oprávněni jednat před soudem ve svém mateřském jazyce. Účastníkovi, jehož mateřštinou je jiný jazyk než čeština má soud povinnost obstarat tlumočníka, jakmile jeho potřeba vyjde najevo. Ustanovení §33 zákona o Ústavním soudu umožňuje fyzickým osobám při ústním nebo jiném osobním jednání užívání svého mateřského jazyka. Odstavec druhý obsahuje povinnost Ústavního soudu přibrat tlumočníka, jedná-li účastník či vedlejší účastník, který je fyzickou osobou, nebo vypovídá-li svědek nebo znalec před Ústavním soudem v jiném jazyce než českém. Dále lze mezi zvláštní předpisy uvedené v §9 řadit zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a bezpečnostní způsobilosti. Ustanovení §89 uvedeného zákona stanoví, že v bezpečnostním řízení se jedná a písemnosti se vyřizující v českém jazyce, pokud nejde o výkon práv příslušníka národnostní menšiny podle zvláštního právního předpisu, kterým je samozřejmě menšinový zákon.¹⁷¹

Ustanovení §8 menšinového zákona poskytuje právo na vícejazyčné názvy a označení příslušníkům národnostních menšin, kteří dlouhodobě žijí na území České republiky. Ti mají právo, aby názvy obcí, ve kterých žijí, včetně ulic a částí a označení jiných veřejných prostranství, budov orgánů veřejné správy a volebních místností byly kromě českého jazyka také v jazyce menšiny. Zmíněné ustanovení pak odkazuje na úpravu této problematiky v zákoně č. 128/2000Sb., o obcích, jehož §29 navíc stanovuje podmínku, že k národnostní menšině se musí hlásit alespoň 10% občanů obce (dle §16 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích jsou to

¹⁷⁰RADA EVROPY. Evropská charta regionálních či menšinových jazyků: *Třetí zpráva Výboru expertů předložená Výboru ministrů Rady Evropy v souladu s článkem 16 Charty* [online], 2015 [cit. 2019-03-19]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/charta_treti_zprava_vyboru_expertu_.pdf

¹⁷¹PETRŮV, Helena, Ústavněprávní úprava postavení národnostních menšin v ČR. In: PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1. Str. 237

fyzické osoby, které mají české státní občanství a jsou v obci hlášeny k trvalému pobytu), podle údajů zjištěných v posledních dvou sčítání lidu. O označení mají příslušníci požádat prostřednictvím výboru zastupitelstva obce pro národnostní menšiny nebo spolku, který podle stanov zastupuje zájmy příslušné národnostní menšiny, a který ke dni podání žádosti působí na území obce alespoň 5 let. Nastavený 10% limit, je však již delší dobu kritizován v hodnotících zprávách Výboru expertů, který ve zprávě z roku 2015 doporučil orgánům veřejné správy, aby zaujaly flexibilnější postoj k provádění ustanovení Evropské charty a hleděly spíše na poptávku a potřeby příslušníků národnostních menšin, než na tyto limity. Navíc argumentoval tím, že dle sčítání lidu z roku 2011, německá ani romská menšina nedosáhly uvedeného limitu.¹⁷² Dvojazyčná česko-polská označení lze nalézt v Českém Těšíně, Albrechticích, Horní Suché či v obci Chotěbuz.

Ustanovení §7 menšinového zákona garantuje právo na užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny, a to za podmínek daných zákonem č. 301/2000 Sb, o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů. Zmíněný zákon v §26 stanovuje, že: *„na žádost občana, který je příslušníkem menšiny a jehož jméno, popřípadě jména, a příjmení jsou v matriční knize zapsána v českém nebo v jiném než českém jazyce uvede se jeho jméno, popřípadě jména, a příjmení v matričním dokladu v jazyce národnostní menšiny znaky přepsanými do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy.“* V případě, že se jedná o společné příjmení manželů, lze jej v matričním dokladu uvést v jazyce národnostní menšiny pouze pod podmínkou, že s uvedením vysloví souhlas druhý manžel. Vyžaduje se také souhlas jejich dítěte, pokud je starší 15 let.

Příslušníkům menšin, kteří tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky je menšinovým zákonem přiznáno také právo na výchovu a vzdělávání ve svém mateřském jazyce ve školách, předškolních zařízeních a školských zařízeních. Právo je vázáno na podmínky upravené v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen školský zákon). Ustanovení §14 školského zákona stanovuje, že obec, kraj či

¹⁷²RADA EVROPY. Evropská charta regionálních či menšinových jazyků: *Třetí zpráva Výboru expertů předložená Výboru ministrů Rady Evropy v souladu s článkem 16 Charty* [online], 2015 [cit. 2019-03-19]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/charta_treti_zprava_vyboru_expertu_.pdf

ministerstvo zajišťuje pro příslušníky národnostních menšin vzdělání v jazyce národnostní menšiny, to však pouze pod podmínku existence výboru národnostní menšiny v obci, ve které se nachází daná mateřská, základní či střední škola (tedy v obci, ve které se při posledním sčítání lidu přihlásilo k dané národnosti alespoň 10% obyvatel). Pro zřízení je navíc potřeba ještě naplnění určitého početního kritéria, tedy minimálního počtu žáků. Zákon uvádí i možnost ředitele školy zavést dvojjazyčnou výuku některých předmětů či jejich částí, pokud početní podmínky nejsou splněny. Dle §179 školského zákona jsou ke zřizování uvedených mateřských a základních škol s vyučovacím jazykem národnostní menšiny příslušné obce či svazek obcí, ale §182 odst. 2 přiznává stejnou pravomoc také krajům, neboť naplnění dané povinnosti by mohlo být pro obec vcelku komplikované, například z finančních důvodů.¹⁷³ Zřízení střední školy s vyučovacím jazykem národnostní menšiny je dle § 181 odst. 1 písm. g) již pouze pravomocí kraje. Školský zákon však navíc počítá se zajišťovacím mechanismem. Pro případ, že obec, svazek obcí nebo kraj z jakýchkoliv důvodů nesplní svou povinnost danou školu zřídit, úkol přechází dle §169 odst.3 písm. a) na ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Vysvědčení, výuční listy a diplomy o absolutoriu jsou pak na uvedených školách vydávány jak v češtině, tak v jazyce příslušné národnostní menšiny.¹⁷⁴

Výbor expertů uvedl, že závazky vyplývající z Evropské charty nebyly ČR splněny, neboť nebyla zajištěna výuka slovenského jazyka v předškolním a základním vzdělávání. Prohlásil, že si uvědomuje vzájemnou srozumitelnost jazyků. Tato skutečnost by dle něj však neměla bránit zavedení slovenštiny do předškolního a základního vzdělávání v souladu s ratifikací Evropské charty. Vyzval tedy orgány veřejné správy ke zvýšení informovanosti rodičů o možnostech výuky menšinového jazyka a k zavedení výuky slovenštiny do předškolního a základního vzdělávání. Výbor expertů zde zaujímá postoj, který není z právě z důvodu srozumitelnosti jazyků pro společnost zcela pochopitelný.

Další problém Výbor expertů spatřuje v integraci romských dětí do většinového vzdělávání. Velký počet romských dětí je totiž poslán do škol určených dětem „s mírným mentálním postižením“ a nebo navštěvuje

¹⁷³ PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1. Str. 265

¹⁷⁴ PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1., Str. 264

segregované školy, do kterých dochází pouze Romové. Tyto školy však neposkytují podporu užívání a výuce romštiny a rozhodně nepomáhají integraci romských dětí do českého vzdělávacího systému.¹⁷⁵ V této souvislosti lze uvést kauzu *D.H. a ostatní proti České republice*, která se dostala až před Velký senát ESLP, jenž ve svém rozhodnutí, z roku 2007, prohlásil, že Česká republika porušila práva stěžovatelů, kterými bylo 18 českých občanů romské národnosti. Tito stěžovatelé namítali diskriminaci ve školství, kterou spatřovali právě v zařazování romských dětí do tzv. „zvláštních škol“, které neposkytují srovnatelnou úroveň vzdělání jako standardní základní školy v ČR. Velký senát ve svém rozhodnutí došel k závěru, že byla porušena práva stěžovatelů dle čl. 2 prvního dodatkového protokolu (právo na vzdělání) a čl. 14 EÚLP (zákaz diskriminace). Senát ESLP, v rozhodnutí, které předcházelo žádosti stěžovatelů o postoupení věci Velkému senátu, sice ve svém rozhodnutí prohlásil, že nezjistil konkrétní diskriminaci stěžovatelů, uvedl však, že oficiální statistiky, jenž ukazovaly, že na některých „zvláštních školách“ v ČR romské děti představují 80-90% všech žáků, jsou znepokojující.¹⁷⁶

¹⁷⁵ RADA EVROPY. Evropská charta regionálních či menšinových jazyků: *Třetí zpráva Výboru expertů předložená Výboru ministrů Rady Evropy v souladu s článkem 16 Charty* [online], 2015 [cit. 2019-03-19]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/charta_treti_zprava_vyboru_expertu_.pdf

¹⁷⁶ PETRÁŠ, René, PETRŮV HELENA a HARALD CHRISTIAN SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1., Str.

4.3. Jazyková rozmanitost Itálie

Itálie je z pohledu menšinových jazyků a jazykového práva velmi zajímavou zemí. Italové se dokázali vypořádat s komplikovanou, až násilnou minulostí v rámci této problematiky a podařilo se jim dosáhnout rovnováhy mezi národní celistvostí a jednotou a ochranou menšin a principem teritoriality. Profesor Stefaan van der Jeught ve své práci uvádí, že italský model by mohl sloužit jako vzor pro jiné země, které čelí obdobným výzvám a zaslouží si více mezinárodní pozornosti. Ochrana jazykových menšin je jedním z klíčových prvků Italského konstitucionalismu.

V Itálii existuje spousta malých jazykových skupin, které jsou rozptýleny po celém území, a je jim poskytována různá úroveň ochrany.¹⁷⁷ Skutečnost, že na jejím území žijí příslušníci nejméně 12 národnostních menšin, činí z Itálie zemi s největším počtem národnostních menšin v Evropské Unii.¹⁷⁸ Itálie se dělí na 20 regionů, přičemž pět z nich má svůj speciální autonomní statut. Jedná se o Jižní Tyrolsko (užíván také název Tridentско-Jižní Tyrolsko či Tridentско-Horní Adige; zahrnuje provincie Bolzano/Bozen a Trento), Údolí Aosta, Furlánsko-Julské Benátsko (zahrnuje provincie Pordenone, Trieste, Udine a Gorizia) a dále ostrovy Sicílie a Sardinie. Navíc je třeba zdůraznit, že Jižnímu Tyrolsku, Údolí Aosta¹⁷⁹ a Furlánsko-Julskému Benátsku jsou přiznána zvláštní práva, díky přítomnosti menšinových jazyků na jejich území, kterými jsou němčina (Jižní Tyrolsko), francouzština (údolí Aosta) a slovinština (Furlánsko-Julské Benátsko).¹⁸⁰ O jazykové rozmanitosti Itálie se můžeme přesvědčit v následujícím výčtu. Vedle uvedených jazyků se totiž v Itálii dále vyskytuje sardinština (různé dialekty jsou užívány na území celé Sardinie), katalánština (ve městě Alghero, na Sardinii), albánština (na území rozkládajícím se mezi Abruzskými Apeninami

¹⁷⁷ VAN DER JEUGHT, S. *The protection of linguistic minorities in Italy: A clean break with the past.* Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe, ECMI [online], (Vol 15, No 3). 2016. [cit. 2019-03-03]. Dostupné z:

https://www.ecmi.de/fileadmin/downloads/publications/JEMIE/2016/van_der_Jeught.pdf

¹⁷⁸ In: TRIFUNOVSKA, Snežana, ed.-in-Chief, 2001. *Minority rights in Europe: European minorities and languages.* The Hague: T.M.C. Asser Press. ISBN 90-6704-127-0. Str. 89-90

¹⁷⁹ Po ústavní reformě z roku 2001 je v Italské Ústavě zakotven bilingvní název Trentino-Alto Adige/Südtirol a Valle d'Aosta/Vallée d'Aoste.

¹⁸⁰ VAN DER JEUGHT, S. *The protection of linguistic minorities in Italy: A clean break with the past.* Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe, ECMI [online], (Vol 15, No 3). 2016. [cit. 2019-03-03]. Dostupné z:

https://www.ecmi.de/fileadmin/downloads/publications/JEMIE/2016/van_der_Jeught.pdf

a Sicílií), chorvatština (v regionu Molise), řečtina (v oblasti v Jižní Itálii označované jako Velké Řecko/‘*Magna Graecia*‘), okcitanština (Piemont, Ligurie, Kalábrie), furlanština (v provinciích Udine, Pordenone a Gorizia nacházející se ve Furlánsko-Julském Benátsku, bývá označována také jako východní ladínština), ladínština (v Dolomitských údolích), mochenština (v provinciích Trento, Valle dei Mocheni), cimbriština (v provinciích Verona, Monte Lessini) či walserština (Piamonte a Údolí Aosty). Na území Furlánsko-Julského Benátska pak můžeme nalézt lingvistické enklávy, ve kterých se užívají různé dialekty němčiny, podobné dialektům na druhé straně Alpského pohoří v Korutansku.¹⁸¹

4.3.1. Historický vývoj postavení jazyků

Po pádu Západořímské říše v 5. století, se na Apeninském poloostrově utvořilo velké množství samostatných městských států, které byly ovládnuty kmeny Germánů. Až do roku 1800, kdy Itálii dobyl Napoleon Bonaparte a sjednotil ji, tato země postrádala politickou jednotnost. Jazyk byl bezpochyby důležitým nástrojem v procesu směřujícím k národní jednotě. Jeho význam a potřebu jeho ochrany si Italové uvědomili právě kvůli Napoleonovi, který se poté co vtrhl na území, pokusil ustanovit francouzštinu jako úřední jazyk země, což podnítilo projevy italského vlastenectví. Roku 1861 byl Victor Emmanuel zvolen prvním králem a došlo tak po více jak tisíciletí k utužení italského národa. Právě předchozí dlouhotrvající období politické roztržičnosti se promítlo i do oblasti jazyků a v Italském království tak existovaly různé jazyky a dialekty. Pouze 10% tehdejší populace nacházející se především v Toskánsku a Římě bylo schopno aktivního užívání standardní italštiny. Nastavení jazykové politiky se stalo jednou z priorit nového království, které se muselo vypořádat s normalizací nářečí a dialektů, které se v Itálii nacházely. Pro fungování státu bylo samozřejmě nezbytné, aby se zákonodárství stalo srozumitelným pro celé království a státní úředníci mohli vykonávat veřejnou správu ve všech regionech. Pod fašistickou vládou Mussoliniho pak však byla přijata jazyková politika, která postavení

¹⁸¹FERNANDA DE ABREU, Maria, Jacques DE BRUYNE a Eugenio COSERIU, 1993. *Lenguas de España, Lenguas de Europa*. Madrid: Colección Veintiuno. ISBN 84-88306-15-6.; VAN DER JEUGHT, S. *The protection of linguistic minorities in Italy: A clean break with the past*. Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe, ECMI [online], (Vol 15, No 3). 2016. [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: https://www.ecmi.de/fileadmin/downloads/publications/JEMIE/2016/van_der_Jeught.pdf

lokálních dialektů omezila. Mussolini prohlašoval, že tyto dialekty podrývají a oslabují ústřední orgány státu. Toto období bylo nešťastným nejen pro dialekty, ale zasáhlo i německy mluvící menšinu v oblasti Jižního Tyrolska, francouzskou menšinu v Údolí Aosty a Slovince sídlící ve Furlánsko-Julském Benátsku. Na základě úmluvy mezi Hitlerem a Mussolinim byli Němci v roce 1939 donuceni opustit Jižní Tyrolsko a přesídlit do Německa nebo se kompletně asimilovat. Roku 1948 se pak menšiny konečně dočkaly právní ochrany, kterou zakotvil článek 6 nové Republikánské Ústavy. Regiony, ve kterých žily nejpočetnější jazykové menšiny, získaly speciální autonomní statut.¹⁸² V roce 1999 došlo k přijetí nové Ústavy, která uznala existenci 12 menšin a zaručila jim ochranu.

4.3.2. Ústavněprávní a zákonná úprava

V italské Ústavě jsou relevantními ustanoveními čl. 3 a čl. 6. Článek 3. obsahuje obecný zákaz diskriminace, když prohlašuje, že všichni občané mají rovné postavení před zákonem, bez ohledu jejich na pohlaví, rasu, jazyk, náboženství či politický názor. Konkrétnějším ustanovením v oblasti jazykových práv je pak čl. 6, jenž zaručuje ochranu jazykových menšin prostřednictvím vhodných opatření. Toto ustanovení tedy pokládá základy ochrany jazykových menšin, ale je zjevné, že vyžaduje konkrétnější implementaci další legislativou.¹⁸³

K provedení uvedeného článku, byl roku 1999 přijat zákon č. 482/1999 o ochraně historických jazykových menšin. Uvedený zákon za současného zachování národní jednoty, uznává rozmanitost jazykového a kulturního projevu v Itálii, a také zdůrazňuje význam principu decentralizace a autonomie uvnitř jednotlivých regionů, tím že přiznává určité kompetence místním orgánům k provádění příslušných ustanovení. Zákon poskytuje ochranu jazykům a kultuře následujících menšinových populací: albánské, katalánské, německé, řecké, slovinské, chorvatské, francouzské, furlánské, provensálské, ladínské, sardínské a

¹⁸²VAN DER JEUGHT, S. *The protection of linguistic minorities in Italy: A clean break with the past*. Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe, ECMI [online], (Vol 15, No 3). 2016. [cit. 2019-03-03]. Dostupné z:

https://www.ecmi.de/fileadmin/downloads/publications/JEMIE/2016/van_der_Jeught.pdf

¹⁸³TRIFUNOVSKA, Snežana, ed.-in-Chief, 2001. *Minority rights in Europe: European minorities and languages*. The Hague: T.M.C. Asser Press. ISBN 90-6704-127-0.,

okcitánské.¹⁸⁴ Je však třeba doplnit, že se jedná o rámcový zákon, který poskytuje možnost potencionálního ochranného mechanismu, jenž musí být „aktivován“ na místní úrovni. Ustanovení zákona mohou být provedeny pouze na žádost minimálně 15% obyvatel nebo jedné třetiny radních v dané obci. V případě, že uvedeného počtu není dosaženo, zákon umožňuje konání místního referenda a ochrana pak závisí na vůli většiny. V současnosti je zákon aplikován v 1076 obcích, které obývá přibližně 4 miliony obyvatel. Navíc je třeba podotknout, že ochrana menšinových jazyků je zaručena pouze na místní úrovni, a samozřejmě taková ochrana je limitována pouze na oblasti, ve kterých je daný jazyk historicky používán. Italský Ústavní soud potvrdil princip teritoriality daného zákona, když zrušil regionální zákon Furlánsko-Julského Benátska, mimo jiné proto, že poskytoval možnost rozšíření užívání furlanštiny na celé území regionu.

Rozsah jazykových práv, jenž mohou být poskytnuta jednotlivým menšinám, je vcelku široký. Zákon zahrnuje jazyková práva v oblasti školského systému, úředního a soudního styku i uvnitř orgánů obce. Jazyk tedy může být užíván například zastupiteli v obecním zastupitelstvu, avšak na žádost některého z radních, kteří by jazyku menšiny nerozuměl, musí být zajištěno tlumočení do italštiny. Pokud jde o názvy a označení, italské obce se mohou rozhodnout, zda do oficiálních italských názvů doplní také tradiční či obvyklá označení míst. Jména a příjmení, jež byla odmítána místními úřady před platností zákona, mohou být změněna na původní jazykové znění.¹⁸⁵

Nakonec je třeba dodat, že Itálie podepsala v červnu roku 2000 Evropskou chartu regionálních a menšinových jazyků. Dosud však nepřistoupila k její ratifikaci. Nevládní organizace ELEN vyzvala Itálii k ratifikaci v červenci roku 2017 a prohlásila, že Itálie by měla dostát svému závazku a poskytnout ochranu jejich kulturnímu dědictví pro budoucí generace. Italský senátor Francesco Palermo navíc dodal, že ratifikace Evropské charty je příležitostí k podpoře jazykové rozmanitosti, a i přesto, že některé jazyky jsou dostatečně chráněny, jiné

¹⁸⁴ COUNCIL OF EUROPE. *Third report submitted by Italy pursuant to article 25, paragraph 1 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities* [online], 2009. [cit. 2019-03-19]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/168008b7d4>

¹⁸⁵ VAN DER JEUGHT, S. *The protection of linguistic minorities in Italy: A clean break with the past*. *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, ECMI [online], (Vol 15, No 3). 2016. [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: https://www.ecmi.de/fileadmin/downloads/publications/JEMIE/2016/van_der_Jeught.pdf

z jazyků pomalu zanikají. Zůstává však otázkou, kdy tato jazykově rozmanitá země přistoupí k ratifikaci tohoto významného dokumentu.¹⁸⁶

4.3.3. Jižní Tyrolsko

V předchozích podkapitolách jsme se mohli přesvědčit o široké jazykové rozmanitosti Itálie, rozbor všech těchto jazykových oblastí by byl pro tuto práci však příliš rozsáhlý. Jižní Tyrolsko jsem vybrala jednak z důvodu komplikované historie, která provázela jazykové menšiny (německou a ladínskou) na tomto území a také kvůli vysokému stupni ochrany a množství práv přiznaných německé a ladínské jazykové menšině v této oblasti. Na základě sčítání lidu z roku 2011, 69% obyvatel Jižního Tyrolska je německy mluvících, tato skupina obyvatel je tedy nejpočetnější. Ladínštinou pak hovoří 4,5% a italštinou 26,1% populace Jihotyrolského regionu.¹⁸⁷

Jižní Tyrolsko bylo připojeno k Itálii po první světové válce na základě Saint-Germanské smlouvy v roce 1919, přičemž nelze pominout fakt, že v této době 89% obyvatelstva na daném území tvořili Němci. Druhou nejpočetnější skupinou obyvatel pak byla ladínská menšina, se zastoupením 3,8%, a Italové představovali pouze 2,9% populace. I přesto, že počet německy mluvících obyvatel postupně klesal a po sčítání lidu provedeném v roce 1921 se snížil téměř o 15%, zastoupení této národnosti bylo stále velmi početné a období fašismu, které nastalo v roce 1922, velmi negativně zasáhlo do jejich práv.¹⁸⁸ Jak jsem již zmínila v části věnující se historickému vývoji, po roce 1922, kdy zemi ovládla Národní fašistická strana (Partito Nazionale Fascista) v čele s Mussolinim, došlo v Jižním Tyrolsku k procesu italianizace a k nucené asimilaci německých

¹⁸⁶ELEN call on Italian politicians to ratify the European Charter for Regional or Minority Languages. European Language Equality Network. [online]. 2017,[cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://elen.ngo/2017/07/11/elen-call-on-italian-politicians-to-ratify-the-european-charter-for-regional-or-minority-languages/>

¹⁸⁷EUROPEAN PARLIAMENT. Directorate-General for Internal Policies. *Research for CULT Committee - Minority languages and education: best practices and pitfalls* [online]. [cit. 2019-03-24]. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/585915/IPOL_STU\(2017\)585915_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/585915/IPOL_STU(2017)585915_EN.pdf)

¹⁸⁸SCHEU, Harald Christian. *Úprava dvojjazyčných topografických označení v Jižním Tyrolsku*. Acta Universitatis Carolinae Iuridica (4/2015) 2015, [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=306339>

obyvatel. Užívání německého jazyka bylo zakázáno v oblasti veřejné správy, školství, soudnictví a procesu neunikl ani německý tisk a rozhlasové vysílání.¹⁸⁹ Také nápisy a značení byly podrobeny italianizaci, roku 1923 byl vydán dekret, jímž bylo odebráno označení „Tirol“ a všechny názvy musely být psány pouze italsky.¹⁹⁰ Po druhé světové válce došlo k uzavření Dohody mezi italskou a rakouskou vládou ze dne 5. září 1946, která je označována jako Gasperi-Gruber, nebo také Pařížská dohoda, neboť k jejímu podpisu došlo v rámci Pařížské konference.¹⁹¹ Tato dohoda počítala s režimem dvojjazyčnosti v oblasti vzdělávání, úředního styku a topografických označení.¹⁹² Postavení italského a německého jazyka tedy bylo zrovnoprávněno.

Ustanovení Dohody se později promítla i do prvního statutu autonomie Jihotyrolského regionu z roku 1948, přijatého ve formě ústavního zákona. Podepsáním Pařížské dohody ani vydáním statutu autonomie však nebyla situace týkající se postavení Němců v Jihotyrolské oblasti ani zdaleka vyřešena. Naopak současná aplikace těchto byla velmi komplikovaná. Dohoda totiž měla působit pouze na území Jižního Tyrolska a některých dvojjazyčných obcí v oblasti Trentina.¹⁹³ Zmíněným autonomním statutem však byla prohlášena za součást Jihotyrolského regionu také celá provincie Trentina, ta ale byla větší než provincie Bolzano/Bozen a navíc 99% její populace představovali Italové. V legislativním procesu pak mohla italská část bez problému přehlasovat německy mluvící menšinu a nemohlo tak dojít k přijetí prováděcích norem ku prospěchu Němců a ladínů. Frustrace příslušníků německé menšiny se stále zvyšovala a nakonec v 50. letech vyústila až v násilné protesty, jež byly taktéž násilně potlačeny Italskou

¹⁸⁹ VAN DER JEUGHT, S. *The protection of linguistic minorities in Italy: A clean break with the past*. Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe, ECMI [online], (Vol 15, No 3). 2016. [cit. 2019-03-03]. Dostupné z:

https://www.ecmi.de/fileadmin/downloads/publications/JEMIE/2016/van_der_Jeught.pdf

¹⁹⁰ SCHEU, Harald Christian. *Úprava dvojjazyčných topografických označení v Jižním Tyrolsku*. Acta Universitatis Carolinae Iuridica (4/2015) [online] 2015, [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=306339>, Velké množství překladů v této oblasti učinil italský politik, zeměpisec a zastánce fašistické ideologie a italianizace Ettore Tolomei. Tolomei byl autorem sbírky „Prontuario dei Nomi locali dell' Alto Adige“, jež pojímala 12000 názvů míst a byla výchozím bodem italianizačního Dekretu z roku 1923.

¹⁹¹ HALÁSZ, Ivan a René PETRÁŠ, 2018. *Menšiny, vysoké školy a právo*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-71-1., Str. 139, Dohoda byla podepsána tehdejšími italským ministrem zahraničních věcí Alcide de Gasperi a rakouským ministrem zahraničních věcí Karlem Gruberem

¹⁹² SCHEU, Harald Christian. *Používání menšinových jazyků ve styku se správními orgány a soudy v Jižním Tyrolsku*. Acta Universitatis Carolinae Iuridica (4/2015) [online]. 2015, [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=306335>

¹⁹³ SCHEU, Harald Christian. *Úprava dvojjazyčných topografických označení v Jižním Tyrolsku*. Acta Universitatis Carolinae Iuridica (4/2015) [online] 2015, [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=306339>

stranou. Situace v Jižním Tyrolsku způsobila diplomatický konflikt mezi Itálií a Rakouskem, jehož řešení došlo až na půdu OSN. Valné shromáždění OSN vyzvalo Itálii a Rakousko k vyjednávání pod podmínkou, že pokud spor nebude vyřešen, může být postoupen Mezinárodnímu soudnímu dvoru.¹⁹⁴ Výsledkem vyjednávání bylo přijetí druhého statutu o autonomii, který vstoupil v platnost roku 1972. Implementace nového statutu byla zdlouhavá a komplikovaná, neboť spočívala v přijetí nemalého množství prováděcích předpisů. Počítalo se s 15 prováděcími předpisy do roku 1974, jejich přijetí však vzhledem ke komplexnosti celé problematiky nebylo reálné. K přijetí prováděcích norem souvisejících se zrovnoprávněním jazyků došlo v roce 1988, ale celý proces byl ukončen až roku 1992, kdy rovněž země vyrozuměli Valné shromáždění OSN, že spor týkající se menšin na území Jižního Tyrolska byl konečně vyřešen.¹⁹⁵

V současnosti jsou tedy jazyková práva v Jižním Tyrolsku upravena ve druhém statutu o autonomii, konkrétně v člancích 99-102 obsažených v XI hlavě. Němčina je zrovnoprávněna s italštinou na základě čl. 99 druhého statutu. Konkrétní jazyková práva jsou však přiznána pouze německy mluvící populaci v provincii Bozen/Bolzano. Článek 100 přiznává německým příslušníkům žijícím v Jižním Tyrolsku právo na užívání německého jazyka ve styku s orgány veřejné správy a soudními orgány, jenž mají sídlo v provincii Bozen/Bolzano, dále také v komunikaci s orgány, které sice v provincii nemají své sídlo, ale byly pro ni prohlášeny za místně příslušné a nakonec i s osobami soukromoprávními, jež disponují koncesí k poskytování služeb v Jižním Tyrolsku, jedinou výjimkou kterou článek přináší je výlučné užívání italštiny ve vojenských složkách státu.¹⁹⁶ Porušení těchto jazykových pravidel může mít za následek, že jednání učiněna za těchto podmínek mohou být na žádost občanů prohlášena za neplatná.¹⁹⁷

¹⁹⁴VAN DER JEUGHT, S. *The protection of linguistic minorities in Italy: A clean break with the past*. Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe, ECMI [online], (Vol 15, No 3). 2016. [cit. 2019-03-03]. Dostupné z:

https://www.ecmi.de/fileadmin/downloads/publications/JEMIE/2016/van_der_Jeught.pdf

¹⁹⁵SCHEU, Harald Christian. *Úprava dvojjazyčných topografických označení v Jižním Tyrolsku*.

Acta Universitatis Carolinae Iuridica (4/2015) [online] 2015, [cit. 2019-03-05]. Dostupné z:

<https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=306339>

¹⁹⁶SCHEU, Harald Christian. *Používání menšinových jazyků ve styku se správními orgány a soudy v Jižním Tyrolsku*. Acta Universitatis Carolinae Iuridica (4/2015) [online]. 2015, [cit. 2019-03-04].

Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=306335>

¹⁹⁷VAN DER JEUGHT, S. *The protection of linguistic minorities in Italy: A clean break with the past*. Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe, ECMI (Vol 15, No 3). 2016. [online]. [cit. 2019-03-03]. Dostupné z:

https://www.ecmi.de/fileadmin/downloads/publications/JEMIE/2016/van_der_Jeught.pdf

Druhý statut o autonomii v čl. 101 zakotvuje také povinnost orgánů veřejné správy při kontaktu s německy hovořícími příslušníky užívat německá toponyma, která jsou uznána zákonem, právo na svá topografická značení získala na základě čl. 102 i ladínská menšina.¹⁹⁸ Právo na výuku mateřského jazyka je taktéž uznáno jak pro italštinu, tak pro německý jazyk, a to na všech úrovních a své místo si ve školském systému našla i ladínština, která je vyučována na školách v ladínských oblastech. V Jižním Tyrolsku tedy existují paralelně vedle sebe školské systémy oddělené na základě vyučovacího jazyka. Je právem rodičů zvolit jakou formu výuky svému dítěti poskytnou, to je však podmíněno dostatečnou znalostí jazyka. Tato separace na základě jazyků bývá kritizována, na druhou stranu však zajišťuje udržení a ochranu identity německy a ladínské menšiny.¹⁹⁹ Německá menšina je navíc značně vyhraněna vůči jakýmkoliv snahám o její zmírnění. Uvedená segregace ve školství se projevuje také ve školské správě, neboť italské a německé školy podléhají správě rozdílných úředníků. Zřízení oddělených italských a německých škol neznamená, že by výuka onoho druhého jazyka nebyla na těchto školách poskytována, naopak je povinná, ale pouze v rámci samostatného předmětu. Významnou událostí pro německou i ladínskou menšinu v oblasti školství bylo také založení svobodné univerzity v Bozenu v říjnu 1997. Administrativní personál na této univerzitě musí ovládat jak němčinu, tak italštinu²⁰⁰ a přednášky se konají ve čtyřech jazycích, a to v němčině, italštině, angličtině a ladínštině.²⁰¹

¹⁹⁸SCHEU, Harald Christian. *Úprava dvojjazyčných topografických označení v Jižním Tyrolsku*. Acta Universitatis Carolinae Iuridica (4/2015) [online] 2015, [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=306339>

¹⁹⁹VAN DER JEUGHT, S. *The protection of linguistic minorities in Italy: A clean break with the past*. Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe, ECMI [online], (Vol 15, No 3). 2016. [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: https://www.ecmi.de/fileadmin/downloads/publications/JEMIE/2016/van_der_Jeught.pdf

²⁰⁰KUKLÍK, Jan, René PETRÁŠ. Právní postavení menšin a vysoké školy v meziválečném Československu. In: HALÁSZ, Ivan a René PETRÁŠ, 2018. *Menšiny, vysoké školy a právo*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-71-1. Str.

²⁰¹University Profile. Libera Università di Bolzano. [online]. [cit. 2019-03-13]. Dostupné z: <https://www.unibz.it/en/home/profile/>

Závěr

Menšinové a regionální jazyky hrají v životě jejich uživatelů nezastupitelnou roli, a jak jsme se mohli v této práci přesvědčit, mohou souviset s uplatňováním jiných základních lidských práv, jako například práva na soukromý a rodinný život, svobodou projevu nebo práva na vzdělání. Tato souvislost byla viditelná v první kapitole práce, jež se věnovala konkrétním jazykovým právům a dále i v judikatuře ESLP. Pro zachování existence méně užívaných jazyků a také jazykové rozmanitosti Evropy jsou právě konkrétní práva nesmírně důležitá, neboť zajišťují užívání jazyka v oblastech vzdělávání, sdělovacích prostředků, kultury či v úředním a soudním styku.

Navzdory tomu, že přístup Evropských států k ochraně národnostních menšin byl zpočátku velmi chladný a laxní, podařilo se nakonec, především Radě Evropy, vypořádat se s odmítavým postojem a bojácností států o svou centralizaci a národní jednotu, a vytvořit ochranný systém pro menšinové a regionální jazyky. Zásadním momentem pro ochranu menšinových a regionálních jazyků bylo bezpochyby přijetí Evropské charty menšinových a regionálních jazyků, a to i přesto, že je založena na systému, jenž umožňuje státům si mezi jednotlivými ustanoveními volit, které z nich dle vlastního uvážení považuje za vhodné k aplikaci na svém území, a navíc neobsahuje kontrolní mechanismus založený na stížnostech jednotlivců. Při studiu v rámci vypracovávání této diplomové práce jsem však nahlédla především do periodických zpráv předkládaných Českou republikou a také do souvisejících hodnotících zpráv Výboru expertů a dle mého názoru může pravidelné monitorování plnění závazků vyplývajících z Evropské charty sloužit jako hnací motor pro jednotlivé státy v oblasti jazykové problematiky, neboť už pouhá povinnost vypracovávání zpráv nutí státy se problematikou aktivně zabývat a udržovat ji v povědomí státních autorit, navíc doporučení obsažená v hodnotících zprávách pak pozitivně ovlivňují přístup států k aplikaci ustanovení Evropské charty a představují také určitý výčet aktuálních potřeb jazykových menšin uvnitř většinové společnosti, jelikož vycházejí mimo jiné například z praktických poznatků nevládních organizací na podporu menšinových a regionálních jazyků.

V souvislosti s dokumenty uvedenými v druhé kapitole bych ráda vyzdvihla vcelku vysoký počet neurčitě vymezených kritérií, jež jsou v těchto dokumentech pro uplatňování konkrétních práv obsaženy, ať už jde o Evropskou chartu či Rámcovou úmluvu. Právě neurčitost kritérií svědčí o prostoru, jež si státy ponechaly k interpretaci, a tedy i o přetrvávající opatrnosti států, v této oblasti. Menšinová otázka je stále citlivým tématem. Situaci navíc v současnosti komplikují také migrační vlny mající vliv na politickou situaci v Evropě a s tím související narůstající protiimigrační názory ve společnosti. Samotná Evropská charta však navíc uvádí, že se nevztahuje na jazyky migrantů, nýbrž na jazyky tradičně užívané v daných oblastech.

Pokud jde o přístup Evropské Unie k dané problematice, je samozřejmé, že vzhledem k absenci pravomocí EU v oblasti menšinových práv se její činnost zcela liší od systému ochrany vyvinutého Radou Evropy. Lisabonská smlouva přinesla pozitivní krok, když zavedla pojem menšiny do primárního práva EU a právní závaznost Listiny základních práv EU. I přesto, že možnosti EU jsou v této oblasti vzhledem k chybějícím pravomocem stále omezené, Lisabonská smlouva položila základ pro možný budoucí rozvoj primárního práva v oblasti menšinových práv. Navíc je třeba podotknout, že vztah Evropská Unie a Rady Evropy v této oblasti je založen na spolupráci, a Evropská Unie například doporučila členským státům ratifikaci Evropské charty menšinových a regionálních jazyků. Pozitivně pak lze hodnotit zejména činnost a snahy Evropského parlamentu, který sám sebe prohlašuje za představitele kulturní rozmanitosti Evropy. Přínosnou činností EU je i financování projektů na podporu menšinových a regionálních jazyků. Pokud EU řadí jazykovou rozmanitost mezi jednu ze svých hodnot, je třeba, aby se snažila svoji činnost v této oblasti stále rozvíjet, spolupracovat jak s Radou Evropy, tak s různými nevládními organizacemi na podporu jazyků, a aby Evropský parlament stále uděloval doporučení členským státům a Evropské komisi v této oblasti. Jedině tak může být jazyková rozmanitost Evropské Unie udržována.

Různé přístupy členských států k jazykové politice lze spatřovat v právních úpravách států v poslední kapitole. Tyto přístupy jsou samozřejmě ovlivněny jazykovou situací ve státě, přesněji počtem jazyků, které se v zemi vyskytují, množstvím jejich uživatelů, a také postavením, které se daným jazykům ve státě dostává. Například v České republice je jediným úředním jazykem

čeština, ve Španělsku je státem některým jazyků uznán kooficiální status, a od toho se pak odvíjí i jednotlivé úpravy a přístup k právům. Pokud jde o přístup k daným právům, zde se přikláním k názoru, že je třeba vždy zvažovat především projevenou potřebu uživatelů regionálních a menšinových jazyků, neboť samotný fakt velkého množství mluvčích v dané oblasti ještě nemusí vypovídat o existenci této potřeby a naopak někdy mohou státy nastavit takové limity, které znemožní přístup k těmto právům menšinám, které uvedenou potřebu pocítují. V této kapitole můžeme také vidět, že všechny státy se musely vypořádat s komplikovanou historií v oblasti uznávání menšinových práv a učinily významný pokrok vstříc uznávání práv menšinových a regionálních jazyků, který se projevil přijetím národní legislativy v této oblasti, přijetím Rámcové úmluvy a v případě České republiky a Španělska také ratifikací Evropské charty.

Resumé

Minority and regional languages play an irreplaceable role in the lives of their users and, as we have seen in this work, may be related to the exercise of other fundamental human rights, such as the right to private and family life, freedom of expression or the right to education. This connection was visible in the first chapter of the work, which dealt with specific language rights, as well as in the European Court of Human Rights case law. In order to preserve the existence of less widely used languages and also, the linguistic diversity of Europe, the particular rights that are essential because they ensure the use of language in the areas of education, the media, culture or official and judicial matters.

Despite the fact, that the European States' approach to protecting national minorities was initially very cold and lax, in the end, especially the Council of Europe, managed to cope with the refusal and fear of states to centralize and unite nationally, and to create a protection system for minority and regional languages. Admittedly, the adoption of the European Charter for Minority and Regional Languages was a crucial moment for the protection of minority and regional languages, even though it is based on a system that allows states to choose between the various provisions which they deem appropriate to apply to their territories and does not contain a control mechanism based on individual complaints. While working on this thesis, I have mainly looked at the periodic reports submitted by the Czech Republic as well as the related evaluation reports of the Committee of Experts and in my opinion, monitoring of the fulfillment of obligations under the European Charter can serve as a driving force for individual states in the area of language issues. The duty of reporting is forcing states to remain active in this field and is raising the state authorities awareness of this issue. The recommendations contained in the evaluation reports have a positive impact on the approach of States to the application of the provisions of the Charter, and they are also produce a list of current needs of linguistic minorities within the majority society as they are based, among other things, on the practical findings of NGOs in support of minority and regional languages.

In the context of the documents referred to in Chapter 2, I would like to point out the high number of vague criteria set out in these documents for the exercise of specific rights, be it the European Charter or the Framework Convention, which indicates the scope that states have retained to the interpretation and thus to the continuing caution of states in this area. The minority issue is still a sensitive problem. In addition, migration waves affecting the political situation in Europe and the related growing anti-migration views in society may also complicate the situation. Moreover, the European Charter itself states that it does not apply to the languages of migrants, but to the languages traditionally used in those areas.

With regards to the European Union's approach to the issue, it is obvious that, due the absence of EU competences in the field of minority rights, its activities are completely different from the system of protection developed by the Council of Europe. The Treaty of Lisbon has taken a positive step by introducing the concept of minority into primary EU law and bringing the legal force the Charter of Fundamental Rights of the EU. Even though the EU's possibilities are still limited in this area due to lack of competences, the Treaty of Lisbon has laid the foundation for the possible future development of primary law on minority rights. Moreover, it should be noted that the European Union and the Council of Europe relationship in this area is based on cooperation, and, for example, the European Union has recommended Member States to ratify the European Charter for Minority and Regional Languages. In particular, the activities and efforts of the European Parliament, declaring itself to represent the cultural diversity of Europe, can be evaluated positively. Funding of projects supporting minority and regional languages is also beneficial for the EU. If the EU ranks linguistic diversity among its values, it needs to continue to work in this field, working with both the Council of Europe and various NGOs to promote languages, and the European Parliament has to continue to give recommendations to Member States and European Commission in this area. Only in this way the linguistic diversity of the European Union can be maintained.

The different approaches of Member States to language policy and the application of the Council of Europe documents can be seen in the legislation of states in the last chapter. Obviously, these approaches are influenced by the language situation in the state, more precisely by the number of languages in the country, by the number of their users, and by the status that they receive in the country. For example, in the Czech Republic, the only official language is Czech, and in Spain, the status of some languages is recognized as co-official, and consequently different legislations and access to rights are derived. Regarding access to these rights, I am inclined to consider that the particular need of users of regional and minority languages should always be considered. The fact that there is a large number of speakers in the area does not yet have to mean the existence of this need and sometimes states can set such limits that prevent minorities who feel the need from accessing to these rights. We can also observe in this chapter that all states have had to deal with the complicated history of recognizing minority rights and have made significant progress towards recognizing the rights of minority and regional languages, as reflected in the adoption of national legislation in this area, the adoption of the Framework Convention and adoption of the European Charter in the case of the Czech Republic and Spain.

Conclusión

Los idiomas minoritarios y regionales desempeñan un papel insustituible en la vida de sus usuarios y, como hemos visto en este trabajo, pueden estar relacionados con el ejercicio de otros derechos humanos fundamentales, como el derecho a la vida privada y familiar, la libertad de información o el derecho a la educación. Esta conexión fue visible en el primer capítulo del trabajo, que trata sobre derechos lingüísticos específicos, así como en la jurisprudencia del Tribunal Europeo de Derechos Humanos. Los derechos particulares son esenciales para la preservación de la existencia de lenguas menos utilizadas y también de la diversidad lingüística de Europa, porque aseguran el uso de la lengua en las áreas de educación, medios de comunicación, cultura o asuntos oficiales y judiciales.

A pesar de que el enfoque de los estados europeos para proteger a las minorías nacionales fue inicialmente muy frío y relajado, al final, especialmente el Consejo de Europa, superó el rechazo y la preocupación de los estados por su centralización y unidad nacional, y creó un sistema de protección para las lenguas minoritarias y regionales. Es cierto que la adopción de la Carta Europea de las Lenguas Minoritarias o Regionales fue un momento crucial para la protección de las lenguas. La Carta Europea no ha desarrollado un mecanismo de control demasiado fuerte, porque no permite las quejas individuales y además contiene un sistema que deja a los estados elegir entre las disposiciones las que consideran apropiadas para aplicar en su territorio. Sin embargo, mientras estaba trabajando en la tesis, he analizado los informes periódicos presentados por la República Checa y España, así como los informes de evaluación relacionados del Comité de Expertos. En mi opinión, el sistema de supervisión para la implementación de las obligaciones de la Carta Europea puede servir como una fuerza impulsora para los estados en el área de los problemas lingüísticos. La elaboración de los informes de cumplimiento obliga a los estados a abordar el tema de manera activa y mantenerlo en conciencia de las autoridades estatales. Las recomendaciones contenidas en los informes de evaluación tienen un impacto positivo al enfoque de los Estados a la aplicación de las disposiciones de la Carta Europea y también ofrecen una lista de las necesidades actuales de las minorías lingüísticas dentro de la sociedad mayoritaria, ya que se basan, entre otras cosas, en los hallazgos prácticos de las ONG que apoyan los idiomas minoritarios y regionales.

En el contexto de los documentos a los que se hace referencia en el Capítulo 2, me gustaría destacar el número bastante elevado de criterios vagos que figuran en estos documentos para la aplicación de derechos específicos, ya sea la Carta Europea o la Convención Marco. Estos criterios atestiguan el espacio que los Estados han mantenido a la interpretación y por lo tanto a la continua cautela de los estados en esta área. El problema de la minoría sigue siendo un tema delicado. Además, las olas de migración que afectan a la situación política en Europa y los crecientes puntos de vista anti-migratorios en la sociedad también pueden complicar la situación. Además, la propia Carta Europea establece que no se aplica a las lenguas de los migrantes, sino a las lenguas tradicionalmente utilizadas en esas áreas.

Debido a la ausencia de competencias de la Unión Europea en el campo de los derechos de las minorías, sus actividades son completamente diferentes del sistema de protección desarrollado por el Consejo de Europa. El Tratado de Lisboa ha dado un paso positivo al introducir el concepto de minoría en el derecho primario de la UE y también la vinculación jurídica de la Carta de los Derechos Fundamentales de la UE. Aunque las posibilidades de la UE todavía son limitadas en este ámbito debido a la falta de competencias, el Tratado de Lisboa ha sentado las bases para el posible desarrollo de la ley primaria sobre los derechos de las minorías en futuro. Además, cabe señalar que la relación entre la Unión Europea y el Consejo de Europa en este ámbito se basa en la cooperación y, por ejemplo, la Unión Europea ha recomendado a los Estados miembros que ratifiquen la Carta Europea de las Lenguas Minoritarias y las Lenguas Regionales. En particular, las actividades y los esfuerzos del Parlamento Europeo pueden evaluarse positivamente. La financiación de proyectos que apoyan idiomas minoritarios y regionales también es beneficiosa. Si la UE incluye la diversidad lingüística entre sus valores, debe continuar trabajando en este campo, trabajando tanto con el Consejo de Europa como con varias ONG para promover idiomas. El Parlamento Europeo debería continuar elaborando las recomendaciones a los Estados miembros y Comisión Europea en este ámbito. Solo así se puede mantener la diversidad lingüística de la Unión Europea.

Los diferentes enfoques de la política lingüística de los Estados miembros se pueden ver en la legislación de los estados en el último capítulo. Obviamente, estos enfoques están influenciados por la situación del idioma en el estado, más precisamente por el número de idiomas en el país, por el número de sus usuarios y por el estatuto que reciben en el país. Por ejemplo, en la República Checa, el único idioma oficial es el checo, y en España, el estatuto de algunos idiomas se reconoce como cooficial y, por consiguiente, se deriva diferentes legislaciones y acceso a los derechos. Con respecto al acceso a estos derechos, me inclino a considerar que la necesidad particular de los usuarios de idiomas regionales y minoritarios debe ser considerada siempre, ya que el hecho de que una gran cantidad de oradores en el área por sí mismos no tiene que informar sobre la existencia de esta necesidad y, a veces, los estados pueden establecer limitaciones que impiden el acceso a estos derechos por parte de minorías que sienten la necesidad. También podemos ver en este capítulo que todos los estados han tenido que lidiar con la complicada historia del reconocimiento de los derechos de las minorías y han logrado avances significativos hacia el reconocimiento de los derechos de los idiomas minoritarios y regionales, tal como se refleja en la adopción de legislación nacional en esta área, la adopción del Convenio Marco y, en el caso de la República Checa y España la adopción de Carta Europea República Checa y la Carta Europea.

Seznam použitých zkratk

ČR – Česká republika

EU – Evropská Unie

EBLUL - European Bureau for Lesser-Used Languages

EK - Evropská komise

ELEN – European Language Equality Network

EP – Evropský parlament

ESLP– Evropský soud pro lidská práva

EÚLP – Evropská úmluva o lidských právech a základních svobodách

FUEN – Federal Union of European Nationalities

KBSE/OBSE – Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě/Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

OSN – Organizace spojených národů

NGO – Non-Governmental Organization

NPLD – Network to Promote Linguistic Diversity

SDEU–Soudní dvůr Evropské Unie

SEU – Smlouva o Evropské Unii

SFEU – Smlouva o fungování Evropské Unie

Seznam použitých zdrojů a literatury:

Odborná literatura:

- BAHYŤOVÁ, Lenka, Jan FILIP a Pavel MOLEK, 2010. *Ústava České republiky: Komentář*. Praha: Linde. ISBN 978-80-7201-814-7.
- BARAŠOVÁ, Andrea, Jan KUKLÍK, René PETRÁŠ, 2010. *Aktuální problémy právního postavení menšin v České republice: Sborník příspěvků z odborného semináře menšiny a právo v České republice*. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 978-80-7440-036-0.
- BĚLINA, Pavel, Tomáš GRULICH, Jaroslav HRBEK, et al., 1997. *Dějiny země koruny české*. 4. Praha a Litomyšl: Paseka. ISBN 80-7185-097-7.
- EXTEBARRIA, Maitena, 2002. *La diversidad de lenguas en España*. Madrid: Espasa Calpe, S.A. ISBN 87-670-0313-8.
- FERNANDA DE ABREU, Maria, Jacques DE BRUYNE a Eugenio COSERIU, 1993. *Lenguas de España, Lenguas de Europa*. Madrid: Colección Veintiuno. ISBN 84-88306-15-6.
- FERRERES COMELLA, Victor, 2013. *The Constitution of Spain: A Contextual Analysis*. 2014. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing. ISBN 978-1-84946-016-3.
- FOREJTOVÁ, Monika, 2002. *Mezinárodněprávní ochrana menšin*. Západočeská univerzita v Plzni. ISBN 80-7082-843-9.
- GERLOCH, Aleš a Pavel ŠTURMA, 2011. *Ochrana základních práv a svobod v proměnách práva na počátku 21. století: v českém, evropském a mezinárodním kontextu*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-23-0.
- HALÁSZ, Ivan a René PETRÁŠ, 2018. *Menšiny, vysoké školy a právo*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-71-1.
- HERRERAS, José Carlos, 2006. *Lenguas y normalización en España*. Madrid: Gredos. ISBN 84-249-2854-7.
- JACKSON PREECE, Jennifer, 1998. *National minorities and the European nation-states system*. 1. United States: Oxford University Press Inc., New York. ISBN 0-19-829437-9.
- KLÍMA, Karel, 2005. *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 80-86898-44-X.
- KLOKOČKA, Vladimír a Eliška WAGNEROVÁ, 2004. *Ústavy států Evropské Unie, 1. díl*. 2. Praha: Linde Praha. ISBN 80-7201-466-8.
- KUKLÍK, Jan a René PETRÁŠ, 2017. *Minorities and law in Czechoslovakia 1918-1992*. Praha: Karolinum Press. ISBN 978-80-246-3583-5.
- LHOTSKÝ, Jan, 2012. *Ochrana lidských práv v mezinárodním právu: Kontrolní mechanismy na regionální a univerzální úrovni a možnost vzniku Světového soudu pro lidská práva*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6066-1.
- MALLOY, Tove H. a Joseph MARKO, ed., 2014. *Minority governance in and beyond Europe: Celebrating 10 years of the European yearbook of minority issues*. Leiden, Boston: Brill Nijhoff. ISBN 978-90-04-27648-2.

- MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, *Amsterodamská smlouva*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. ISBN 80-85864-73-8.
- MOUTON, Pilar García, 2002. *Lenguas y dialectos de España*. 4. Madrid: Arco Libros, S.L. ISBN 84-7635-164-X.
- PETRÁŠ, René, Petrův HELENA a Harald Christian SCHEU, ed., 2009. *Menšiny a právo v České Republice*. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-00-1.
- PETRÁŠ, René, 2009. *Menšiny v meziválečném Československu: Právní postavení národnostních menšin v první Československé republice a jejich mezinárodněprávní ochrana*. Univerzita Karlova v Praze: Karolinum. ISBN 978-80-246-1639-1.
- POSPÍŠIL, Ivo, 2006. *Práva národnostních menšin: Mezi univerzalismem lidských práv a partikularismem skupinových odlišností*. Praha. ISBN 80-86861-97-X.
- RYCHETSKÝ, Pavel, Tomáš LANGÁŠEK a Tomáš HERC, 2015. *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-809-3.
- SCHEU, Harald Christian, 1998. *Ochrana národnostních menšin podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum - nakladatelství Univerzity Karlovy. ISBN 80-7184-632-5.
- SLÁDEČEK, Vladimír, Vladimír MIKULE, Radovan SUCHÁNEK a Jindřiška SYLLOVÁ, 2016. *Ústava České republiky: Komentář*. 2. Praha: C.H.Beck. ISBN 978-80-7400-590-9.
- ŠATAVA, Leoš, 2001. *Jazyk a identita etnických menšin*. Praha: Cargo Publishers o.s. ISBN 80-902952-1-5.
- TÓTH, Andrej, Lukáš NOVOTNÝ a Stehlík MICHAL, 2012. *Národnostní menšiny v Československu 1918-1938: Od státu národního ke státu národnostnímu?*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. ISBN 978-80-7308-413-4.
- TRIFUNOVSKA, Snežana, ed., 2001. *Minority rights in Europe: European minorities and languages*. The Hague: T.M.C. Asser Press. ISBN 90-6704-127-0.
- TÜRK, Danilo, 2010. *Základy mezinárodního práva*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. ISBN 978-80-904209-9-1.
- WAGNEROVÁ, Eliška, Vojtěch ŠIMÍČEK, Tomáš LANGÁŠEK a Ivo POSPÍŠIL, 2012. *Listina Základních práv a svobod: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7357-750-6.

Evropská Unie:

- EVROPSKÁ UNIE. *Smlouva o Evropské unii*. Konsolidované znění. Úřední věstník C 326/13 z 26.10.2012.
- EVROPSKÁ UNIE. *Smlouva o fungování Evropské unie*. Konsolidované znění. Úřední věstník C 326/47 z 26.10.2012
- EVROPSKÁ UNIE. *Listina základních práv Evropské unie*. Úřední věstník C 326/391 z 26.10.2012
- EVROPSKÝ PARLAMENT. *Ohrožené jazyky a jazyková rozmanitost v Evropské unii* [online] 2013, [cit. 2019-03-16]. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/JOIN/2013/495851/IPOL-CULT_NT\(2013\)495851\(SUM01\)_CS.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/JOIN/2013/495851/IPOL-CULT_NT(2013)495851(SUM01)_CS.pdf)
- EUROPEAN PARLIAMENT. *Regional and minority languages in the European Union: Briefing*, [online] 2016, [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/589794/EPRS_BRI\(2016\)589794_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/589794/EPRS_BRI(2016)589794_EN.pdf)
- EVROPSKÝ PARLAMENT. *Usnesení Evropského parlamentu ze dne 11. září 2018 o rovnosti jazyků v digitálním věku (2018/2028(INI))* [online] 2018, [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2018-0332+0+DOC+XML+V0//CS>
- EVROPSKÝ PARLAMENT. *Zpráva o mnohojazyčnosti: přínos pro Evropu i společný závazek (2008/2225(INI))* [online]. 2009, [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2009-0092+0+DOC+XML+V0//CS>
- EUROPEAN UNION. Multilingualism. [online]. [cit. 2019-03-24]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/topics/multilingualism_en
- EUROPEAN PARLIAMENT. *Research for CULT Committee - Minority languages and education: best practices and pitfalls*. [online]. 2017, [cit. 2019-03-24]. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/585915/IPOL_STU\(2017\)585915_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/585915/IPOL_STU(2017)585915_EN.pdf)

Rada Evropy:

- RADA EVROPY. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv*. Veznění Protokolů č. 11 a 14, s Protokoly č. 1,4,6,7,12,13 a 16. [online] [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf
- RADA EVROPY. *Evropská charta regionálních či menšinových jazyků*. [online] [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806d35e4>
- RADA EVROPY. *Rámcová úmluva o ochraně právních národnostních menšin s důvodovou zprávou*. [online] [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800c1300>

- *ADVISORY COMMITTEE ON THE FRAMEWORK CONVENTION FOR THE PROTECTION OF NATIONAL MINORITIES, Thematic Commentary No. 3. The language rights.* [online] 2012, [cit. 2019-03-11]. Dostupné z: <http://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800c108d>
- COUNCIL OF EUROPE. *European charter for minority and regional languages. Application of the Charter in Spain.: 4th monitoring cycle* [online]. 2016, [cit. 2019-03-23]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16806f0658>
- COUNCIL OF EUROPE. *Framework Convention for the Protection of National Minorities and Explanatory Report.* [online.]1995, [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16800c10cf>
- PORADNÍ VÝBOR RÁMCOVÉ ÚMLUVY O OCHRANĚ NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN. *Komentář o vzdělávání podle Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin*[online] 2006, [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/komentar_poradni_vybor_vzdelavani_1.pdf
- PORADNÍ VÝBOR RÁMCOVÉ ÚMLUVY O OCHRANĚ NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN. *Komentář o účinné účasti příslušníků národnostních menšin na kulturním, sociálním a hospodářském životě a veřejných záležitostech.*[online]2008, [cit. 2019-03-11]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/komentar_poradni_vybor_ucast_1.pdf
- RADA EVROPY. *Rámcová Úmluva: Klíčový nástroj pro řízení rozmanitosti prostřednictvím práv menšin. Tématický komentář č. 4 Rozsah působnosti Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin* [online] 2016, [cit. 2019-03-07]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/6530cz-K_PREMS-131016-GBR-2568-Framework-Convention-Thematic-commentary-No4-A4_web.pdf
- PARLIAMENTARY ASSEMBLY. *Recommendation 285 adopted by the Assembly of the Council of Europe,* [online] 1961, [cit. 2019-03-07]Dostupné také z: <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=14322&lang=en>
- RADA EVROPY. *Třetí zpráva Výboru expertů předložená Výboru ministrů Rady Evropy v souladu s článkem 16 Charty* [online] 2015, [cit. 2019-03-19]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/charta_treti_zprava_vyboru_expertu_.pdf
- COUNCIL OF EUROPE. *Third report submitted by Italy pursuant to article 25, paragraph 1 of the Framework convention for the protection of national minorities* [online], 2009. [cit. 2019-03-19]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/168008b7d4>

- COUNCIL OF EUROPE. [online]. [cit. 2019-03-15]. State parties to the Framework Convention for the Protection of National Minorities. Dostupně z: <https://www.coe.int/en/web/minorities/etats-partie>;
- COUNCIL OF EUROPE. Chart of Signatures and Ratification of Treaty 148. European Charter for Regional or Minority Languages. [online]. [cit. 2019-03-15]. Dostupně z <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/148/signatures>

Elektronické publikace:

- DOPPELBAUER, Max a CICHON, Peter. *La España multilingüe: Lenguas y políticas lingüísticas de España, 2008.*]. Wien: Praesens Verlag. [online]. 2008, [cit. 2019-03-18]. ISBN 978-3-7069-0483-4. Dostupně z: <https://homepage.univie.ac.at/max.doppelbauer/wp-content/uploads/2014/09/La-Espana-multilingue.pdf>
- FOREJTOVÁ, Monika, 2015. *Dvojjazyčné označování měst a obcí dle Evropské charty regionálních či menšinových jazyků a Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin.* Acta Universitatis Carolinae Iuridica(4/2015). [online]. 2015, [cit. 2019-03-18]. Dostupně z: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=306331>
- GÁL, Kinga a Davyd HICKS, 2011. *Traditional Minorities, National Communities and Languages: The issues raised in the European Parliament's Intergroup, 2009-2011.* Brussels-Budapest. [online] 2001, [cit. 2019-03-17]. ISBN 978-963-08-3185-7. Dostupně z: <https://elen.ngo/wp-content/uploads/2016/05/2255.pdf>
- POSPÍŠIL, Ivo, *The Protection of National Minorities and the Concept of Minority in the EU Law: A Paper to be presented at the ECPR 3 rd Pan-European Conference, Bilgi University, Istanbul, 21 – 23 September 2006* [online]. 2006, [cit. 2019-03-16]. Dostupně z: <http://ispo.fss.muni.cz/uploads/2download/pospisil-ecpr.pdf>
- SCHEU, Harald Christian. *Používání menšinových jazyků ve styku se správními orgány a soudy v Jižním Tyrolsku.* Acta Universitatis Carolinae Iuridica (4/2015) [online]. 2015, [cit. 2019-03-04]. Dostupně z: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=306335>
- SCHEU, Harald Christian. *Úprava dvojjazyčných topografických označení v Jižním Tyrolsku.* Acta Universitatis Carolinae Iuridica (4/2015) [online] 2015, [cit. 2019-03-05]. Dostupně z: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=306339>
- SCHEU, Harald Christian. *Národnostní otázka z pohledu vývoje mezinárodní ochrany národnostních menšin.* Člověk a společnost: Internetový časopis pro povodné a výskumné študiez oblasti společenských vied, (Vol. 16, No. 4). [online]. 2013, [cit. 2019-03-12]. ISSN 1335-3608. Dostupně z: <http://www.clovekaspolocnost.sk/jquery/pdf.php?gui=RTS72U4KNVSVDGWIUECDTI2QP>

- VAN DER JEUGHT, S. *The protection of linguistic minorities in Italy: A clean break with the past*. Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe, ECMI [online], (Vol 15, No 3). 2016. [cit. 2019-03-03].
Dostupné z:
https://www.ecmi.de/fileadmin/downloads/publications/JEMIE/2016/van_der_Jeught.pdf

Jiné:

- About Mercator Network, Mercator Network. [online]. [cit. 2019-03-18].
Dostupné z: <http://www.mercator-network.eu/mercator-network/>
- About NPLD, The Network to Promote Linguistic Diversity [online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <https://www.npld.eu/about-us/about-npld/>
- Catalan, language of Europe. Generalitat de Catalunya [online]. [cit. 2019-03-08]. Dostupné z: <http://llengua.gencat.cat/permalink/91192f76-5385-11e4-8f3f-000c29cdf219>
- ELEN call on Italian politicians to ratify the European Charter for Regional or Minority Languages. European Language Equality Network [online]. 2017, [cit. 2019-03-25]. Dostupné z:
<https://elen.ngo/2017/07/11/elen-call-on-italian-politicians-to-ratify-the-european-charter-for-regional-or-minority-languages/>
- Erasmus+ Programme Guide. Evropská komise. [online]. [cit. 2019-03-18].
Dostupné z: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/programme-guide/part-a/who-implements-the-programme/the-european-commission_cs
- Facts about FUEN, Federal Union of European Nationalities. [online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <https://www.fuen.org/about-us/facts/>
- History. United Nations Human Rights Council [online]. [cit. 2019-02-26].
Dostupné z:
<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/Pages/AboutCouncil.aspx>
- Introducing the European Language Equality Network. European Language equality Network. [online], [cit. 2019-03-17]. Dostupné z:
<https://elen.ngo/information/>
- Knowledge of basic skills. Territories of Catalan language. Generalitat de Catalunya, 2018. [online]. [cit. 2019-03-08]. Dostupné z:
<http://llengua.gencat.cat/en/el-catala/coneixement-i-us/habilitats-per-territoris/>
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Časté otázky týkající se jazykové politiky Evropské unie*. [online]. [cit. 2019-03-16]. Dostupné z:
<https://www.mpsv.cz/files/clanky/5904/otazky.pdf>
- Období první republiky 1918 – 1938. Úřad vlády České republiky, [online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné z:
<https://www.vlada.cz/assets/Obdobi-prvni-republiky-1918.pdf>
- O programu, Erasmus + [online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné z:
<https://www.naerasmusplus.cz/cz/o-programu/>

- Sčítání lidu, domů a bytů, 2011. Český statistický úřad. [online]. [cit. 2019-03-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/scitani-lidu-domu-a-bytu>
- Un 51% de catalanes ya apoya la independencia y un 53% cree que la logrará. El Español, 2018. [online]. [cit. 2019-03-23]. Dostupné z: https://www.elespanol.com/espana/politica/20180909/catalanes-apoya-independencia-cree-lograra/336466753_0.html
- University Profile, Libera Università di Bolzano [online]. [cit. 2019-03-13]. Dostupné z: <https://www.unibz.it/en/home/profile/>
- ÚŘAD VLÁDY ČR. Důvodová zpráva k ratifikaci Evropské Charty regionálních či menšinových jazyků, 2005. Dostupné také z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/duvodova_zprava_vlada_2005.pdf

Právní předpisy:

Česká republika

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- Ústavní zákon č. 121/1920 Sb., Ústavní listina Československé republiky
- Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- Zákon č. 500/2004 Sb., Správní řád
- Zákon č. 122/1920 Sb, podle § 129 ústavní listiny, jímž se stanoví zásady jazykového práva v republice Československé
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a bezpečnostní způsobilosti
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)
- Zákon č. 301/2000 Sb, o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

Španělsko

- La Constitución Española de 1978. [online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <https://www.boe.es/legislacion/documentos/ConstitucionCASTELLANO.pdf>
- Ley orgánica 6/2006 de reforma de Estatuto de autonomía de Cataluña. [online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2006-13087>
- Ley Orgánica 2/2007, de 19 de marzo, de reforma del Estatuto de Autonomía para Andalucía, [online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: http://www.congreso.es/consti/estatutos/estatutos.jsp?com=63&tipo=2&ini=1&fin=11&ini_sub=1&fin_sub=1

- Ley Orgánica 1/2007, de 28 de febrero, de reforma del Estatuto de las IllesBalears.[online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: http://www.congreso.es/consti/estatutos/ind_estatutos.jsp?com=66.;
- Ley Orgánica 1/2006, de 10 de abril, de Reforma de Ley Orgánica 5/1982, de 1 de julio, de Estatuto de Autonomía de la Comunidad Valenciana, [online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: http://www.congreso.es/consti/estatutos/ind_estatutos.jsp?com=79.
- Ley 30/1992 de Régimen Jurídico de las Administraciones Públicas y del Procedimiento Administrativo Común,[online]. [cit. 2019-03-18].Dostupné také z://www.boe.es/eli/es/1/1992/11/26/30/con
- Ley orgánica 6/2006 de reforma de Estatuto de autonomía de Cataluña) (Ley 7/1983 de 18 de abril, normalización lingüística en Cataluña
- Ley 1/2015, de 5 de febrero, del régimen especial del Valle de Arán. [online]. [cit. 2019-03-18].<https://www.boe.es/buscar/pdf/2015/BOE-A-2015-2294-consolidado.pdf>
- Ley 1/1998 de 7 de enero, de Política Lingüística. [online]. [cit. 2019-03-18].Dostupné také z: <https://www.boe.es/eli/es-ct/1/1998/01/07/1>

Judikatura:

- TRIBUNAL CONSTITUCIONAL. Sentencia 50/1999 de Tribunal Constitucional, de 6 de abril de 1999, [online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné také z: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-T-1999-9294>
- EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. 22 February 1994. Application no. 16213/90, Case of Burghartz v. Switzerland. [online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné také z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57865>
- TRIBUNAL EUROPEO DE DERECHOS HUMANOS. 7 de febrero, 1967. Sentencia 1474/62, Caso relativo a ciertos aspectos del régimen lingüístico en Bélgica. [online]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné také z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-165132>
- EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS.13 November, 2007. Application no. 57325/00 Case of D.H. and others v. the Czech Republic [online]. [cit. 2019-03-15].Dostupné také z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-83256>
- SOUDNÍ DVŮR EVROPSKÉ UNIE. 27.4.2014. C-322/13. Ulrike Elfriede Grauel Ruffer v. Kateřina Pokorná. [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné také z:<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=B0F6C7E2E0894AACFF933E92DD95CD32?text=&docid=149923&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=6781885>